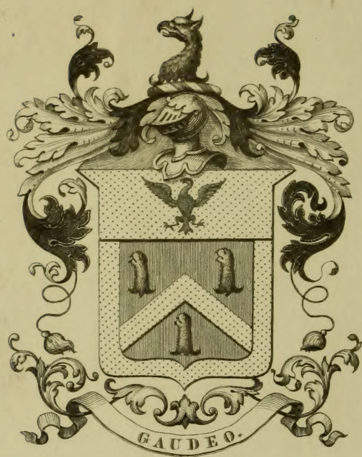

John Carter Brown.

Hans Staden van Homborgs
Beschrijvinghe van America/

Wiens Inwoonders/ wildt / naeckt / seer Godloos/ende wreede Menschen-Eters zijn/hoe hy selve onder de Brasilianen lange gevangen geseten heeft/ die hem dagelijcx dreyghden doot te slaen ende t'eten: Oock hoe wonderbaerlijck hy door de Handt des Heeren verlost is.

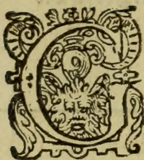
Item hoe de Wilden Wayganna gheheeten/hun daer/als onder 't ghebergthe by de Bay de Todos os Sanctos onthouden ende geneeren / voorts waer mede sy omgaen ende Oorloghe voeren.

Alles Figuerlijck naer 't leven afgebeelt, is seer dienstigh voor de gene die naer Brasilien of Farnambucque varen.

t'AMSTERDAM,
Ghedruckt by Broer Jansz. woonende op de Nieu-zijds Achter-borgh-wal/by de Brouwerije vande Hopbergh/inde Silvere Kan. 1634.

Den Doorluchtigen ende Hoogh-geboren Vorſten ende Heeren, Heer Philips Lantgraeff tot Heſſen, Mijnen Genadigen Heere.

Enade ende Vrede in Chriſto Jeſu onſen Verloſſer, Genadige Vorſt ende Heere, de Coninckliijcke Propheet David ſpreeckt inden 107. Pſalm: die met Schepen op de Zee varen, ende dryven haren handel in groote Wateren, die des Heeren werck verſocht hebben, ende ſijne wonder tot inder Zee, wanneer hy ſprack: eenen ſtorm-wint quam op, die de baren op hief, ende ten Hemel voerde, ende wederom inden gront, ſoo dat haer Zielen van vreeſe vertſaeghde, ende datſe tuymelden ghelijck een droncken menſche, ende en wiſten geenen raet meer. En als ſy dan totten Heere ſchreyde in haren noot, en hyſe uyt haren angkſt en ſorge verloſte, en ſtilde dat onweer, dat de baren hen ſelven neder leyde, en datſe vrolijck werden, om dat het ſtil geworden was, en datſe ſo te Lande gebraght waren na haer wenſch, die ſouden den Heere dancken om ſijn goetheyt, en om ſyn wonder-daet die hy aenden menſchen doet, ende hem by der Gemeynten pryſen, ende by den Ouders hem beloven.

Alſoo bedancke ick my tegen den Almachtighen Schepper des Hemels, Aerden, ende der Zee, ſijnen Soon Jeſum Chriſtum, ende den H. Gheeſt, vande groote ghenade ende barmhertigheyt die my gheſchiet is onder den Wilden lieden des Lants Braſilien, welcke Inwoonders my ghevangen hadden, genaemt de Tuppin Imba, Menſchen-vleeſch-eters, diens ghevangen ick negen Maenden gheweeſt ben, ende veel andere ervarentheden, die my door de H. Drievuldigheydt door een gantſche onverhoopte wonderbaerlijcke maniere en wijſe gheſchiet en ervaren zijn, dat ick nae langhe ellende, armoede, ende vreeſe van lijf ende leven te verlieſen, wederom in V. W. G. Vorſtendomme, mijn hooghſte en liefſte Vaderlant, nae het verloop van ſommige Jaren gecomen ben, en heb W. V. G. myne reyſe en Schip-vaert onderdanighlijcken aenteeckenen willen, d'welck ick op't cortſte begrepen heb op W. V. G. tot uwen welgevalle en gelegentheyt, daer inne metter hulpe Gods hoe ick door dat Landt en Zee getogen ben u dat voorleſen laten willen, om der wonderlicke gheſchiedeniſſe wille, die de Almachtighe Godt inden noot by my gedaen en getoont heeft, daer met oock V. W. G. aen my niet en twijfele, als of ick onwaerachtige dingen te verſtaen geve die waer zijn, V. W. G. wil ick een Paſpoort totter ſelver ſaken dienende, ſelfs toonen en laten ſien, 'twelck ick preſenteer, God zy alleen de eere, en beveel my hier met V. W. G. in aller onderdanigheyt, Geſchrevē te Wolfhagen den 22. dagh Junij, Anno vijfthien hondert en LVI. &c. V. W. G.

Geboren onderſaet Hans Staden van Homborgh in Heſſen, Borger te Wolfhagen.

Den vvel-geboren Heere, H. Philips, Graef van Naſſou ende Sarburgh, &c. mynen genadigen Heere wenſcht D. Dryander veel welvaerts, met eerbiedinge ſijns dienſts.

HAns van Staden, die desen Boeck ende Historie nu door den druc laet uyt gaen/heeft my gebeden/dat ic toch tot voordeel van synen arbeyt ende schrift dese Historie oversien/corrigeren / ende waert dattet van noode waer / verbeteren soude / om hem in synder beden te believen/ heb hem om driederley oorsaecken plaets ghegheven. Eerstmael / dat ick des Auteurs Vader nu meer dan 50. Jaer ghekent heb (want hy ende ick uyt eender Stadt/met name/ te Wetter geboren/ ende op ghetogen zijn) ende niet anders den selven in ons Landt ende te Homborgh in Hessen / daer hy nu ter tijdt woonachtigh is/ dan als voor eenen oprechtigen/vromen/ende treffelicken man/die ooc inde goede vrye Consten gestudeert heeft/gekent heb/ ende als voor een ghemeen spreeckwoort is/den Appel smaeckt altijt na den aert des Booms/ so ist te verhopen dat Hans Staden, desen eerlijcken Mans Sone/sal in deughden ẽ vromigheyt na den Vader aerden. Ten anderen/neme ick den arbeyt om dit Boecxken te oversien/ des te vrijelicker ẽ liever aen/ dat ick geerne in de saecken/ die tot der Mathematica toe behooren / als dan oock is de Cosmographia/de beschrijvinge ende afmetinge der Lantschappen/Steden/ende wegh-reysen/ de welcke in desen Boeck op veelderley wijse oft maniere/een yegelijck voor ghedragen worden/belustighe want ick seer geerne met deser saecke om gae/als ick verneme datmen oprechtigh ende waerachtelick/de voorgaende dingen openbaert/ẽ aen den dagh brengt/ gelijck ic dan in geender manieren en twijfele. Dese Hans Staden schrijft ende vermelt sijn Historie ende wegh-vaert niet uyt andere lieden aenteeckeninge/ maer uyt sijnder eygen ervarentheyt/grondelijcken ẽ seeckerlijcken aen/sonder eenige valsche oorsaec/ dat hy daer in geenen roem oft wereltlicke eergierigheyt/dan alleen Gods eer/lof/ẽ danckbaerheyt voor getoonde weldaet sijnder verlossinge soeckt/dit is de meeste ẽ voornaemste oorsake/om dese Historie int licht ende aen den dagh te brengen/ daer door een ygelijc sien kan hoe genadelijc tegen alle hope God de Heere desen Hans Staden verlost/ẽ vander Wilden lieden grimmicheydt (by den welcken hy by de 9. Maenden lanck alle dagen ẽ uren verwachten moste/datmen hem onbermhertelijcken doot geslagen ende gegeten soude hebben) verlost/in sijn lieve Vader Lant in Hessen weder heeft laten comen/voor dese onuytsprekelijcke Gods barmhertichheyt wilde hy na sijn beste vermogen nu geerne God danckbaer zijn/ ende de weldaet die hem ghescheit is/God daer mede te loven/ alleen een ygelijck openbaer maec-

ken/ende brenght die ordinantie vande handelinghe met haer/ dat hy die gantsche wegh-vaert ofte reyse der negen jaer/so hy uyt den Lande gheweest is/ hoe hem alle dingen toegedragen ende ghegaen hebben/dewijle hy het werck der Wilden gesien heeft met haer manieren/beschrijft. Ende dewyle hy dese eenvoudighe wijse oft maniere niet met ghestoffeerde verbloemde woorden oft argumenten verdraeyet ende verciert/ geeft my een groot geloove/dat sijn saecken goet ende oprecht zijn/ende hy en konde daer geen nut oft profijt af hebben/dat hy leugenen inde staet vander waerheyt verdraeyde ende stellen wilde. Daer toe is hy met sijnen Ouders hier in desen Lande gheseten/ niet als de Lant-loopers ende loghenaers gewoonheyt is/ van het eene Lant in dat ander/op de Heydensche maniere om te loopen/ moet alsoo verwachten/ waer ergens eenighe bewandelde lieden/ die in die Eylanden sullen zijn gheweest/ by hem quamen/ende moghten hem logen-straffen. Ende dit is my een vast argument/dat sijn saeck/ende dese Historische beschrijvinge oprecht zijn moet/ dat hy aen teeckent/den tijdt/Stad/ende plaetse/daer des hoogh-geleerden ende beroemden Eobani Hessi Soon Heliodorus / die hem langhen tijdt in vreemde Landen te besoecken begeven heeft/ende hier by ons als voor doot gheseyt is gheweest / by desen Hans Staden inde Lantschappen der Wilden gheweest is/ ende ghesien hoe ontfermelicken hy ghevangen ende wegh ghevoert is

Dese Heliodorus segge ick/ kan oft corts oft int lange (alsomen hoopt dat ghescheiden sal) te huys waerts comen/ ende ist dat dese Hans Staden Historie valsch ende ghelogen ware/ kan hyse te schanden maecken/ende voor niet ende logen aen geven. Van dese ende dierghelijcke crachtighe argumenten/ende vermoeden van Hans Staden oprechtigheyt te beschutten ende te bewaren/ wil ick dese reyse rusten / ende voort een luttel bescheyts doen/wat dat de oorsaecke zy/dat dese/ende deser gelijcke Historien/van een yegelijck luttel geloofs gegeven wort. Ten eersté hebben de Lantloopers oft Vaerders met haer ongeregelde logenen/ende aenteeckeninge oft beschrijvinge/valsche gedichte dingen overgebrocht/ datmen oock de rechtschapen ende waerachtighe lieden/die uyt vreemde Landen comen/seer luttel geloofs geeft/eñ wort gemeynlicken geseyt: die liegen wil/die liege verre van hier/ ende over 'tvelt/dat niemant derwaerts en gaet daer nae vernemen/ende moeyte doet om te versoecken. Nu ist even wel daer mede niet ghenoegh/ dat om der looghenen wil/die waerheydt oock versteecken ende verborghen soude worden / hier uyt is te mercken dat hoe wel de ghemeyne man eenige beschreven oft aengeteeckende dinghen/ niet moghelijcken houden/ ende doch ghelooft worden by verstan-

dighe Lieden voor ghebrocht/alsse verhaelt oft overleyt ende ghewegen
worden/ ende voor ghewisse ende seeckere dingen geacht/ ende datmense
ooc so vint/dat merctmen uyt een oft twee exempelen die uyt Astronomie
ghetrocken ende ghetoghen worden / Wy luyden/ soo wy in Duytslant
oft nae by woonen/weten uyt langhe ervarentheyt voortghebroght/ hoe
langhe de Winter/ den Somer/ met oock de ander twee Jaer-tyden oft
deelen/Herfst ende Lenten duyren sal. Item hoe langh oft cort den lang-
sten dagh inden Somer/ende cortsten dagh inden Winter is/ende so oock
hoe't metten nacht te achten zy/ nu geseyt is dat sommighe plaetsen inde
Werelt zijn / daer de Son in een half Jaer niet onder en gaet / ende den
langsten dagh by den selven lieden ses Maent/dat is een half jaer lanck/
ende wederom den langsten nacht oock ses Maenden/ oft een half Jaer
lanck zy. Item/datter plaetsen inde Werelt ghevonden worden daer in
een Jaer die Quatuor tempora / dat is/ vier tijden des Jaers/ dobbel
zijn/also datter twee Winters en twee Somers in een Jaer seeckerlijck
voor handen zijn. Item/dat de Sonne metten anderen Sterrē hoe cleyn
zy oock ons hier duncken te zijn / dat nochtans de cleynste Sterre groo-
ter is dan die gantsche Aerde/ende dier dingen veel sonder ghetal. Als
nu de ghemeyne Man dese dinghen hoort/soo veracht hy't opt hooghste/
ende geeft het gheen gheloove/ ende achtet als dinghen die onmoghelijck
zijn/hoe wel dat nochtans dese natuerlijcke dinghen door de Astronomie
in sulck een mate ghedaen ende bewesen worden/dat de verstandighe der
Const daer niet aen en twijfelen. Soo en moet daerom niet volghen/ de-
wijle dat den ghemeynen hoop dese dinghen onwaerachtigh hout/datter
alsoo zijn moet. Ende hoe qualijck soude die Const der Astronomien
staen/ wanneer sy dese Corpora oft Lichamen niet en konden demonstre-
ren oft bewijsen/ uyt vasten ende gewissen seeckeren gront der Eclipses/
dat is verdonckerighe der Sonne ende Mane/op seeckere ende ghewisse
daghen ende uren/wanneer sy comen oft ghescheyden souden/jae sommi-
ge hondert Jaer voor dese tijdt aengeteeckent/ende men bevint in erva-
rentheyt also waer te zijn. Ja seggen sy: wie heeft inden Hemel geweest/
ende dese dingen gesien/ende hevet af gemeten? Antwoort: Terwijlen
de dagelijcksche ervarentheyt in dese dingen metten demonstrationibus
oft bewijsinghe te gader over een comen/ soo moetmen dat ghelijck alsoo
seecker houden alst seecker ende gewis waer is/ als ick drie en twee leg-
ge by een int getal worden vijf daer uyt geteeckent/ende uyten vasten ē
seeckeren gront ende demonstrationibus oft bewijsinge der const/draget
hen so daer toe datmen afmeten ende reeckenen can/ hoe hoogh dattet tot
aen des Maens Hemel is/ ende van daer voort tot allen Planeten/ ende
ten eynde

+en eynde tot aen den ghesterden Hemel toe / jae oock hoe groot ende hoe dick die Son is / die Maen eñ ander Lichamen oft corpora des Hemels sijn/ende uyt die overlegginge des Hemels oft Astronomia metter Geometria/reeckent men gansch eygentlick ende seeckerlic / hoe wijt/ront/ breet/ende lanck dat Aertrijck zy. Nu dewijle dese dingen altemael den ghemeynen man verborghen/ende als ongeloofelijck geacht worden/dese onwetentheyt waer hem wel te vergheven/ als den ghenen die niet inde Philosophie ghestudeert en hebben / dat even wel die treffelijcke hooch-gheachte/ende wel gheleerde lieden aen die dinghen die soo waer bevonden/worden twijfelen/is beschamelicken ende beschadelicken/ sonderlick terwijlen die ghemeyne man op die selve siet ende haren yver/ alsoo segghende waert dat waer ware / soo en hadden dese oft dat Augustinus/ ende Lactantius/ Firmanus/ beyde heylighe gheleerde neven der Theolgia oft Godtheyt / oock in goeden consten wel ervaren Mannen/niet behoeven te twijfelē/ die niet wilden toelaten datter Antipodes sijn conden/dat is datmen lieden vonde die in plaetsen des Aertrijcx onder ons met haren Voeten teghen ons gaen/ende alsoo dat Hooft ende Lijf onder ons hanghen teghen den Hemel/ende toch niet af en vallen/etc.

Sommighe Autheurs / ende sonderlingh Nicolaes de Lyra(die toch een treffelijck Man is) willen dat naedien der eerden Cloot oft Werelt ter helft/oft halven deel int water leyt en swemt/ also dat dese helft daer wy op woonē over dat water uyt gaet/ dat daer niemant woonen en can twelck altemael tegen die const der Cosmographien strijdet/eñ nu meer door veel Schippers van Spaengiaerts ende Portegaleusers/ende veel andere gevonden is geworden/dat dat Aertrijck alomme ende omme bewoont wort/ja oock subtorrida Zona/welck onse voor-Vaders ende oude Schrijvenren noyt en hebben willen toe laten/by onsen tyden/Wortelen/Suycker/Peerlen/ende andere diergelijcke Waren worden uyt dien Landen hier tot ons ghebrocht. Dit paradoxon vanden Antipodibus ende vooraen gheteeckende des Hemels afmetinghen / heb ick met vlyt brenghen willen / om dat voorgaende argument daer mede te bevestighen. Daer conde vast veel van dierghelijcke dinghen meer hier verhaelt worden / waert by alsoo dat ick met mijnen langhen schrijven u verdrietelijck vallen wilde/nochtans sullen daer dierghelijcke argumenten veel ghelesen worden/ inden Boeck vanden weerdighen ende hooch-gheleerden Magister Casparus Groot-worm/vlytige superintendens V.G.te Weylborgh ende Predicant / welckes Boeck in ses deelen onderscheyden/ende van veelderley miraeckelen ende wonderwercken ende Paradoxen / alsoo by voorgaende tijden als nu gheschiet zijn ghesept wort/

wort/corts in druck ghebrocht sal worden/ tot welcken Boeck / ende tot anderen veel die dierghelijcke dinghen beschrijven / als sijn Libri Galeoti de rebus vulgo in] credibilibus , &c. Den goeden Leser alsoo verre hy beter verstandt daer af hebbe/wil ick hier mede ghewaerschout hebben / dat niet ghelogen sijn moet al datmen schrijft / al duncket den Ghemeyne Man vreemt/ende onmanierlijck oft ongheWoonlijck/ ghelijck in dese teghenwoordighe Historie / daer die lieden alle inder Eylanden oft Insul naeckt gaen/gheenen Huysraet/Vee oft Beesten / ende andere gheselschap totter neeringhe / gheenderhande dinghen / soo dat by ons is ghebruyckelijck om het lijf te houden/hebben/ als Cleederen/Bedden/Peerden/Verckenen oft Koeyen/noch Wijn ofte Bier/etc. ende haer op haer wijse onthouden, ende behelpen moeten. Doch aleer dese Voor-reden of Prologhe ten eynde loopt / wil ick oock cortelijck bewijsen / wat dese Hans Staden beweecht heeft beyde sijne Schip-vaerden ende wech reysen inden druck te verborderen/dies mochten hem veel lieden qualijck af nemen/ende die te min uyt legghen als oft hy hem hier mede wilde beroemen oft eenen hooveerdighen name maecken / het welck ick seer wel van hem gheloove dat zijn ghemoet veel anders staet/ als oock inde Historie van achteren tot voor veel anders ghmerckt ende verstaen wort. Dewijle hy in soo menichvuldighe ellende gheweest is/ soo veel weder-weerdichept gheleden / daer aen dickwils sijn leven gestaen heeft/ende gantsch niet te hopen dat hy daer af ontlast / ende in sijns Vaders Landt weder comen soude. Godt even wel die hy altijdt betrout / ende aengheroepen heeft / hem alleen van sijnder Vyanden hadden verlost/want sijn ghebedt met oprechtighen gheloove Gode aenghenaem gheweest is/ Sommighe tot nu toe pleghen door een maniere/ haer selven desen oft andere eenige Heylighen bevaert op te offeren/verbidden ende bidden dat hy hen uyt haren noot helpen wille / ende dese beloften wort sterck ghehouden/uytghenomen van dien / die daer dencken die Heylighen te bedrieghen met haren beloften / alsoo yeghelick een int Schip S. Christoffel die te Parijs inden Tempel staet een Beelt ontrent 10. ellen hooch/gelijck een groote Poliphemus aenriep. Desen Heyligen gelooft hebbende/ also verre hy hem upter noot hielp/ so woude hy hem offeren een wassen litht/also groot als die Heylige was: Sijn naeste gebuer die by hem sat die wiste wat hy vermocht/strafte hem van deser belofte/ende seyde : al waert dat hy alle neeringe ende goet dat hy opter Aerden hadde vercocht/ en cost hy so veel was niet te weghe brengen dat hy sulcken keerse daer af soude doen maecken oft betalen. Antwoorde hem daer op / ende seyde hem heymelijck dat de Heylighen niet

hooren

hooren en souden/als hy my uyt deser noot gheholpen heeft / wil ick hem nauiick een kleyn licht ofte keers gemaeckt/een penninck weert/ geven. Ende de Historie vanden Ruyter die in een schip-brekinghe was/ desen Ruyter als hy sagh dat het Schip woude onder gaen/ riep hy S. Nicolaes aen/dat hy hem uytten noot helpen wilde/ hy woude hem sijn Peert ofte Pagie offeren/doen vermaende hem sijn knecht/dat hy dat niet doen en soude/ende vraeghde hem waer op dat hy dan rijden woude/doen seyde de Joncker totten knecht heymelijck / dattet de Heylighen niet hooren en souden/swijght ghy stil/als hy my uytter noot helpt wil ick hem niet den Steert vanden Paerde geven. Also dacht een yegelijck van die twee sijn Heylighen te bedrieghen/ ende die ghedaene weldaet seer lichtelijck vergheten : Daer met nu desen Hans Staden oock niet alsoo daer voor aenghesien wordt/ nu hem Godt gheholpen/ende vanden Vyanden verlost heeft/ dese weldaet te vergheten. Soo heeft hy voor hem ghenomen/met druck ende beschrijvinghe der Historien/ Godt altijdt te loven ende te prijsen / ende uyt een Christelijcken moet ende voornemen / die wercken ende genade aen hem bewesen/ waer hy kan ofte mach/ aenden dagh brengen : Ende waert dat dit niet sijn voornemen en waer (welck eerlijck ende recht is) soo wilde hy veel liever dese moeyte ende arbeyts versuymenisse/ oock onghewoone kosten/ die lichtelijck op drucken ende Figueren te snijden/veel bedragende is/een eynde laten hebben ende goet laten zijn. Dese Historie/terwijlen datse door den Autheur/den Doorluchtigen Hooghgeboren Vorst ende Heerē/Heer Philips/Lant-Grave te Hessen/Graef te Catzenellenboghe/Diest/etc. sijnen Landts-Heeren ende ghenadighe Vorsten/ in eeren dienende/ ghededicee rt ende toe-ghe-schreven is/ ende in synen name openbaerlijck in druck laten uyt gaen/ ende langhen tijdt te vooren vander voor-gemelden Vorsten/ onsen ghenadighen Heeren/in mijnen ende anderen veler tegenwoordigheyt/ desen Hans Staden geexamineert. Ende van alle stucken zijnder Schip-vaert ende ghevanckenisse / grondelijcken onder-vraeght ende wel ondersocht heeft/ daer af dickwils V. G. met andere onderdanighlick gheteeckent ende vertelt hebt/ende ter wijle ick V. G. voor eenen sonderlicken Liefhebber/ sulcker ende diergelijcken Astronomischen ende Cosmographische Consten te sien/langen tijdt gemerckt heb/ hebbe ick dese mijn Prologe/Prefatie/oft Voor-reden/V.G. onderdanighlijck willen toe schrijven/ het welck V. G. ghenadelijck alsoo van my wille aennemen/ alsoo langhe tot dat ick wat treffelijcker in V. G. name in druck verdordere/ nu hier met V. G. onderdanighlijck bevelende. Datum tot Marborgh op S. Thomas dagh/Anno M. D. L V J.

Hier begint die Historie.

Dat eerste Capittel.

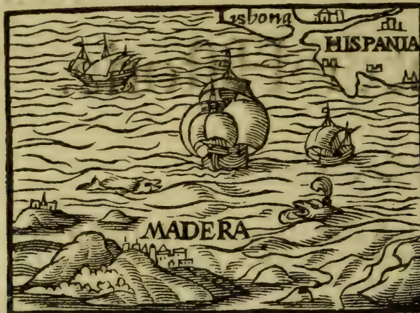
Ck Hans Staden van Homborgh in Hessen/nam voor my (also verre dat Godt beliefde) Indien te besien/ ben met dier meyninghe van Bremen nae Hollandt ghevaren. Te Campen quam ick by Schepen die wilden in Portugal Sout laden / daer voer ick mede derwaerts/ ende wy quamen den 29. dach Aprilis des Jaers 1547. by eender stadt ghenaemt S. Tuval, wy waren vier weecken op't Water te varen. Van daer tooch ick nae Lisbon, 't welck vijf Mijlen van S. Tuval is. Te Lisbona quam ick in een Herberghe/ daer de Weert ghenaemt wert die Ionghe Leur, ende was een Duytsch / daer lach ick een wijle tijds t'huys. Desen selven Weert seyde ick/ hoe dat ick uyt mijns Vaders Landt ghetogen was (waert dattet my ghebeuren mochte) om nae Indien te zeylen / doen antwoorde hy/ ick was te lange uyt ghebleven/want des Coninex Schepen die naer Indien varen/waren lange wech/ic badt hem ter wijlen dat ick die reyse versuymt hadde/ dat hy my aen eenen anderen helpen soude/mits hy die spraecke conde/ ick soude hem wederom in sijnen dienst sijn. Hy bracht my in een Schip voor Busschieter/die Capiteyn vanden Schepe was genaemt Pinciado,ende hy woude in Brasilien varen om Coopmanschap / hy hadde oock oorlof die Schepen te nemen die in Barbarijen metten Mooren Coop-manschapten. Oock waer dat hy de Francoysche Schepen in Brasilien metten Wilde lieden Coopmanschappende vont/die souden prijs zijn.

Mede soude hy voor den Coninck sommighe ghevanghenen daer int Lant voeren/die verdient hadden gestraft te worden/ maer om dat nieuwe Lant daer mede te besetten/soo werden zy ghespaert. Ons Schip was wel gerust met alle Crijchsgereetschap diemen te Water gebruyckt/onser waren drie Duytsche int schip/d'een was genaemt Hans van Bruchhausen, d'ander Hendrick van Bremen,ende Ick.

Die eerste uytvaringhe mijnder Schipvaert, van Lissebon uyt Portugael.

Dat II. Capittel.

VAn Lissebon zeylden wy met noch een cleyn Scheepken/ dat ooc onsen Hooftman toebehoorde/ ende quamen eerstmael by een Eylant Eilga de Madera ghenaemt/ ende hoorde den Coninc van Portugael toe/ ende daer woonen Portugaloysers in/ het is vruchtbaer van Wijn ende van Suycker. Ter selver plaetsen by een Stadt gheheeten Funtschal, namen

wy meer victalie int Schip. Daer nae voeren wy van Barbarijen, nae een Stadt Cape de Geel genaemt/ die behoorde eenen witten Moozen Coninc toe/ Schriffri genaemt. Die stad hadde hier voormaels de Coninc van Portugael ingehat/ ende die selve Schriffri heeftse hem weder om genomen. By de selve stadt meynden wy dat voorghenoemde Schip te crijghen/ die metten onChristenen ofte Turcken Coopmanschap handelde.

Wy quamen daer by/ende vonden veel Castiliaensche Visschers onder dat Lant/die berechten ons hoe dat by der stadt Schepen waren / wy voeren daer by / doen quam daer een Schip uptter haven/ wel gheladen/daer voeren wy nae/ende cregent/maer dat volc ontvoer ons metten Boot/daer sagen wy eenen ledigen Boot op't Lant staen/die welcke ons wel diende tot dat genomen Schip/ wy voeren daer by ende haelden dien. De witte Moozen quamen sterc aengeredé/ ende wilden dat beletten / maer sy en costen om ons Geschuts wil daer niet toe comen. Wy namen den Boot ende voeren met onse buyten ('twelcke was Suycker/ Amandelen/ Dapen/ Bocxhuyden/ende Gommi Arabicum, daer mede dat Schip wel gheladen was) wederom nae Eligade Madera. Wy schickten ons cleyn Schip nae Lisbon, om den Coninck te laten weten/ hoe wy ons met sulcken Buyt souden houden/want het behoorde Valentiniaensche en Castiliaensche Cooplieden toe. Ons wert vanden Coninck geantwoort/wy souden den Buyt daer int Eylandt laten/eñ met onse reyse voort varen/in middelertijt soude zijne Altesa oft Majesteyt grondelijcken ondersoecken hoe datter mede ware. Wy deden also/ ende voeren weder nae Cape de Geel, om te besien of wy meer vets vercrijghen conden/maer ons voornemen was om niet/ ende den Wint liep ons teghen by den Lande/ die ons beletten. Den nacht voor Alderheplighen voeren wy van Barbarijen met eenen grooten Stormwint nae Brasilien toe. Als wy nu 400. mijlen van Barbarijen afgevaren waren inde Zee/ quamé veel Visschen om het schip/ die wy vingen met Hengelhaecken. Van de selve waeren sommighe die de Schippers noemden Albacore, die waren groot/sommige Bonitte, die waren cleynder/sommige Ducado. Oock waren daer veel Visschen so groot als Haringen / die hadden over beyde zijden Vlimmen/gelijc die Vledermuysen/die selve wordé seer vervolght vande groote Visschen/eñ wanneer sy dier ghewaer worden so heffen sy haer op uptten water met groote hoopen/ vliegen ontrent twee

Vade-

Vademen hoogh over 't Water/sommighe so verre datmense nau sien conde / ende dan vielen sy wederom int Water / wy vondese dickwils des morgens int Schip legghen/ende waren des nachts metter vloge daer in gevallen/ende heeten in Portugaelsche spraecke Pisse Polodor. Daer nae quamen wy inder hooghte der Linie Equinoctiael, ende daer was groote hitte / want de Son stont recht boven ons alst opten middagh was/daer en was met allen geen wint sommige dagen/ dan inder nacht quam dickwils grooten Donder ende onweder/met regen ende windt/ verhieven oock lichtelijck/ende vergingen ooc lichtelijck/ende om dat de selve ons niet verrasschen en souden als wy seylden/so moesten wy neerstelic waecken. Maer alst wederom een vaer-wint begost te waepen/ soo werdet storm weder/ ende dat duerde sommige dagen/ ende was ons contrarie/ eñ sorghden/waert dattet lange duerde/dat wy gebrec eñ honger souden moeten lijden/wy riepen God aen / en baden om goede Wint. Het gheheurde op eenen nacht dat wy een grooten Storm hadden / ende wy warẽ in grooter vreese. Daer schenen ons veel blaeuwe Lichten int schip / de welcke ic noyt meer ghesien en hadde: daer die baren voor int schip sloeghen daer gingen die Lichten ooc: de Portugaloysers seyden/ dat die Lichten een teecken des toecomenden goet weders waren/ sonderlijcken van Godt ghesonden/ om ons inder noot te vertroosten. Wy danckten Godt daer voor met een ghemeyn ghebet. Daer na verdwijnden sy weder/ ende dese Lichten heeten Santelmo oft Corpus Sancta.

Als nu den dagh aen quam/werdet goet weder/ende quam een goede Wint/dat wy merckelick sagen dat sulcke Lichten moesten een wonderlic werck Gods zijn. Wy seylden door de Zee met goeden wint. Den 28. dach Januarij cregen wy een hoeck Landts int ghesicht/een Haven la Cape de Sainct Augustin ghenaemt. Acht Mijlen van daer quamen wy in een Haven Brandenbucke ghenaemt/ende wy waren 48. dagen inder Zee eer wy dat lant sagen. Op de selve plaetse hadden die Portugaloysers een vastichevt ghemaeckt Marin ghenaemt. De Hooftman vander selver Stercktte was gheheeten Artokoclio, ende dien leverden wy de ghevangheuen over/ende laeden sommighe Goeden uyt/die zy daer hielden. Wy beschickten onse dinghen inde Haven/ende wouden voort seylen/daer wy meynden te laden.

Hoe dat de Wilden vander plaetsen Brannenbrucke waren oproerigh gheworden, ende den Portugaloyseren een vasticheyt outweldigen wouden.

Dat III. Capittel.

HEt gheheurde dat de Wilden van dien Lande waren oproerich gheworden teghen die Portugaloysers / het welcke zy voormaels niet en waren/ dit was nu door die Portugaloysers begost/ so werde wy ghebeden om Gods wil vanden Hooftman des Lants/dat wy ons wouden setten ende varen in een

een Landeken Cerasu ghenaemt/ vijf Mijlen vander Haven Marin, daer wy lagen/ 't welck die Wilde lieden onderstonden in te nemen/ ende de Inwoonders vander Stadt Marin en conden den anderen niet te hulpe comen/ want sy sorghden dat haer de Wilden oock overvallen souden.

Wy quamen die van Gerasu te hulpe met veertigh Mannen van onsen Schepe/ ende voeren met een cleyn Scheepken derwaerts. Dat Stedeken lach op eenen stroom der Zee/ die welcke hem twee Mijlen weeghs in dat Landt streckte.

Daer mochten ontrent duysent Christenen zijn/ weerbaer / daer by 30. Mooren ende Brasilische Slaven/ die welcke der Inwoonders eyghen waren. Maer de Wilde lieden die ons belegert hadden/ werden ghereeckent op acht duysent.

Wy lieden en hadden maer eenen Rinck oft Thuyn van Staecken rontom ons.

Hoe dat haer Sterckte ghemaeckt was, ende hoe sy tegen ons streden.

Dat IV. Capittel.

Om der Stadt oft plaetse rontom daer wy in beleydt waren/ ginck een Bosch oft Wildernisse / daer in hadden sy twee Vastigheden ofte Sterckten ghemaeckt van dicke Boomen/ daer in hadden sy des nachts haer toevlucht / ende of wy tot haer uyt vielen/ daer wouden sy ons verbeyden. Daer neven hadden sy gaten inder Aerden ghemaeckt/ rontom der Stadt oft plaetse/ daer laghen zy in / ende daer uyt quamen sy des daeghs schermutselen met ons / ende als wy nae haer schoten vielen sy alle neder / ende meynden sy souden den scheut ontbucken. Sy hadden ons so vast belegert/ dat wy noch af oft aenghecomen en conden. Sy quamen vast voor die Stadt / ende schoten veel Pijlen om hooghe/ meynende sy souden int nedervallen ons inde Sterckte treffen. Sy schoten oock met Pijlen daer sy Cattoen ofte Boomwolle ende Wasch aenghebonden/ ende met vyer aengesteecken hadden / ende meynden ons alsoo die Daecken vande Huysen daer mede aen te steecken ende te verbranden. Ende sy dreyghden ons dat sy ons eten souden/ waert saecke dat sy ons ghecrijghen costen.

Wy hadden noch wat te eten/ het welcke seer lichtelijck op was / ende verteert/ want het is daer int Lant een maniere alle dage oft over den anderen dach versche Wortelen te halen/ ende Meel om Coecken daer af te maecken. Tot sulcke Wortelen en costen wy niet ghecomen. Als wy nu saghen dat wy Victalie gebreck lijden moesten/ voeren wy met Barcken nae een Stedeken Tammeaka genaemt/ om Victalie te halen/ ende hadden die Wilde lieden groote Boomen over de Rivierkens geleyt/ ende haer der wasser veel over beyde sijden des Oevers/ ende meynden ons die reyse te beletten. Wy braecken die wederom met ghewelt / ende het quam in dien midde-

middelertijt dat wy op't drooge bleven/de Wilden en costen ons inde Schepen niet gedoen/maer sy wierpen veel houts uyt haer Schanssen aenden Oever / en meynden dat aen te steken ende haer Peper die daer int Lant wast/daer in te werpen/om met domp ende Roock ons upten Schepe te jaghen/ maer het ghelucktte haer niet. In middelen tijden quam de Vloet weder/ende wy voeren totten Stedeken Tammaraka. De Inwoonders gaben ons Victalie/daer mede voeren wy nae dat belegh op de voorghenoemde plaetse/ zy hadden ons de Vaert wederom op een nieu belet/ ende hadden Boomen over dat Waterken ghelept ghelijck als te vooren. Zy lagen daer by op den Oever / ende zy hadden twee Boomen op een luttel nae onder heel afghehouwen / ende boven aen de Boomen hadden zy dinghen ghebonden Sippe genaemt/die wassen ghelijck Hoppen Haghen/ maer dese Sippo-Haghen zijn veel dicker/dat eynde vande voorgenoemde Hoppen-Hagen hadden zy in haer Schanssen/ende haer meyninghe was dat zy als wy quamen ende wilden weder daer door breecken/so wouden zy die Sippo trecken/dat die Boomen dan voort souden breecken/ende op die Schepen vallen.

Wy voeren daer by/ ende braecken daer door. Den eersten Boom viel nae haer Schansse/die ander viel cort achter ons Schipken int Water : Ende eer wy begosten die weyre te breecken/riepen wy onse ghesellen int Stedeken datse ons te hulpe souden comen/ende als wy begosten te roepen/soo riepen die Wilden oock/dat ons onse ghesellen inde beleghheringhe niet hooren en conden/ ende zy en costen ons niet gesien om een Bosch dat tusschen haer ende ons lach/ anders waren wy so nae by haer/dat zy ons wel hadden connen hooren/waert dat die Wilden soo niet geroepen hadden/ Wy brochten haer die Victalie inde Stadt : Als die Wilden saghen datse niet uptrichten en costen/begheerden zy peys te maecken/ ende trocken weder af.

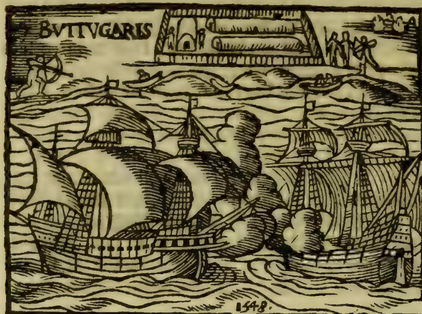
Die Beleghheringe duerde by nae een Maent tijdts/ Vande Wilden bleven daer sommighe doot/maer van onse Christenen gene. Als wy saghen dat haer de Wilden tot vrede begheven hadden/trocken wy wederom nae ons Schip/dwelck voor Marin lach/Daer haelden wy Water in/ende Nandioken Meel voor Victalie. Die Overste vander Stadt Marin danckte ons seer/ende wy voeren van daer.

Hoe wy uyt Brannenbrucke voeren na een Lantschap Buttegaris ghenaemt,ende by een Fancoys Schip quamen,ende met haer sloeghen.

Dat V. Capittel.

VAn daer voeren wy veertich Mijlen tot eender Havene Buttagarus genaemt/daer meynden wy dat Schip met Brasilien Hout te laden/ende de Wilden meer Victalie af te mangelen. Als wy daer by quamen/vonden wy een Schip upt Vranckrijck dat laede Brasilien-Houdt/ Daer seylden wy aen/meynende dat te nemen/maer zy bedorven ons den grooten Mast-boom met eenen scheute/ ende ontseylden ons/Sommighe van ons werden gheschoten/ende sommighe ghewont.

Daer nae wierden wy van sin wederom nae Portugael te varen/ maer wy en conden niet wederom te Winde waert ghecomen in der Haven/ daer wy meynden Victalie te crijghen/ De Wint was ons tegen/ ende wy voeren met soo luttel Victalie nae Portugael/lijdende grooten hongher. Die sommige aten Bocken Huyden die wy in't Schip hadden/ Men gaf ons een yeghelick des dachs een Nootschelpe vol Waters/ende een luttel Brasilische Wortelen-Meel. Wy waren hondert ende

acht dagen inder Zee. Dē twaelfden Auguſtij quamen wy inde Eylanden die ghenaemt zijn Loſa Seres, die behooren den Coninc van Portugael toe : daer Anckerden wy/ ende viſten.

Op die ſelve plaetſe ſagen wy een Schip inder Zee/ daer wy by voeren/ om te weten wattet voor een Schip was/ende het was een Zee-Roover. Hy ſtelde hem ter weere/ nochtans cregen wy de overhant/ ende namen hun dat Schip / ſy ontvoeren ons met eenen Boot na de Eylanden. Dat Schip hadde veel Wijn ende Broots/daer mede wy ons vermaeckten. Daer nae quamen wy by vijf Schepen die den Coninc van Portugael toe hoorden/ die onder by de Eylandē wachten op die Schepen die uyt Indien ſouden comen/ om die in Portugael te geleyden/daer bleven wy by/ende hielpen een Indiſche Schip/dwelc daer aen quam/ gheleyden in een Eylant Tercera ghenaemt/ ende daer bleven wy. Daer waren in dat Eylandt veel Schepen vergadert/ die welcke alle uyt die nieuwe Landen ghecomen waren/ waer of die ſommige wilde nae Spangien varen/ende die ſommige naer Portugael. Wy voeren uyt Tercera met by nae hondert Schepen in een gheſelſchap/ende wy quamen te Liſſebon aen ontrent den achtſten dach van October/ inden Jare des Heeren als men ſchreef 1548. Wy waren ſeſthien Maenden lanck op die reyſe gheweeſt. Daer nae ſoo ruſte ick my een goede wijle tijdts te Liſſebon/ ende daer werde ick van ſin dat ick mette Spangiaerden inde nieuwe Landen varen wilde / die welcke ſy ingenomen hadden/ende voer daerom met een Engelſch Schip in Caſtillien / by een Stadt Porta Sancta Neria ghenaemt/ daer wouden ſy dat Schip met Wijn laden. Van daer ſoo reyſde ick nae Civilien / daer vant ick drie Schepen die werden toegeruſt / ende wouden nae een Lantſchap Rio de Plata genaemt / het welcke gelegen is in America: Dat ſelve Lantſchap/ende dat Goutrijcke Landt Peru genaemt/ het welcke voor ſommige Jaren gevonden is geworden/ ende Braſilien, is al te ſamen ſeer vet Landt. Dat ſelve Lant voort in te nemen waren voor eenige Jaren Schepen derwaerts gheſchickt/van dien was een weder comen/ende begeerde meer hulpe/ſeyden oock hoe Goutrijck dat het Lant was/de Hooftman vande drie Schepen was ghenaemt Don Diego de Serabrie, die ſoude van wegen den Coninck een Overſte zijn in dat Landtſchap. Ick begaf my in een vande Schepen/ ende ſy werden ſeer wel gheruſt. Wy voeren van Civilien nae Sint Lucas, daer de Civiliſche Riviere inde Zee gaet/ wachtende op goede Wint.

Uytvaringhe mijnder tweeder Schipvaert in Civilien, uyt Spangien naer America.

Dat VI. Capittel.

IN den Jare ons Heeren 1549. den vierden dagh nae Paeſſchen/ ſeylden wy van Sint Lucas , ende de Wint was ons teghen / wy namen te

Liſbona

Lisbona Haven. Als de Wint goet wert voeren wy nae dat Eylandt van Canarien, ende Anckerden by een Eylandt Pallania ghenaemt / daer namen wy wat Wijns int Schip voor die reyse. Oock soo werden die Stuerluyden vande Schepen daer eens/ als sy in Zee van den anderen schepden / waer sy wederom by malcanderen comen souden / namelick op 28. graden opter Suyt zijde der Linie Equinoctiael.

Van Palma voeren wy nae Cape Verde, dat is dat Groen hooft / het welcke leyt inder swerten Mooren Landt/ende op die selve plaetse hadden wy bycans Schipbrüeck gheleden.

Van daer voeren wy/ doch de Wint was ons tegen/ende sloech ons somtijts op dat Landt Gene, int welcke oock swarte Mooren woonen / daer nae quamen wy in een Eylant gheheeten Sanct Thome, dat hoort den Coninc van Portugael toe/ ende is een Suyckerrijck Landt/maer seer ongesont/daer woonen Portegaloysers in/ die hebben veel swarte Mooren dat daer eygen lieden zijn. Wy namen versch water in dat Eylant/ende seylden voortaen. Wy hadden onser twee medegesellen Schepen in eenen Stormwint des nachts uyt den gesichte verlooren/ also dat wy alleen seylden/want de winden waren ons seer tegen/ende sy hebben die natuyr inder Zee/ dat als de Sonne opgaet op die Noort-zijde der Linie Equinoctiael, soo waeyen de Winden van Suyden herwaerts. Desghelijcx als die Sonne op der Suyt-zijde gaet/ comen sy van der Noort-zijde. Sy hebben oock die natuere/datse vijf Maent hart uyt eenderley ghewest waeyen / ende hinderden ons alsoo vier Maent/dat wy onsen rechten coers niet seylen en mochten/als de Maent September aen quam/ begosten de Winden Noordelick te waeyen. Wy setten onsen tours of streeck Suyt-Suyt-west nae America toe.

Hoe wy op de hoochte van 28. graden by den Lande van America quamen, ende de Haven niet bekennen en konden, daer wy in bescheyden waren, ende hoe eenen grooten storm hem by het Landt verhief.

Dat VII. Capittel.

Daer nae op eenen dach/ welcke was den 18. November / nam de Stierman de hoochte der Sonnen / ende bevantse op acht en twintigh graden/ daer sochten wy dat Landt ten Westen aen af.

Daer nae op den 24. der voorseyder Maent saghen wy Landt: wy waren ses Maenden in Zee gheweest / ende stonden dickwils in grooter vreesen. Als wy nu dicht by den Lande quamen / en kenden wy die Haven ende merckinghe niet die d'opperste Stierman ghegheven hadde / ende en dorsten oock niet wel waghen om ons in een onbekende Haven te gheven / laveerden aldus lancx den Lande heenen / ende het begost seer te waeyen / alsoo dat wy anders niet en meynden wy souden op die Clippen verdroncken hebben/ende het Schip verloren. Wy bonden ledighe vaten te samen/ ende deden Buscruyt daer in / ende stopten die Bommen toe/ ende bonden ons geweer daer op/ op avontuere of wy Schipbreeckinge leden/ende sommige daer af quamen/ dat die souden het ghewеer aen landt vinden/ want die Baren souden de vaten aen landt worpen. Aldus laveerden wy/ meynende vanden lande weder af te varen/maer ten hielp niet/ want de wint dreef ons op die Clippen/die daer int Water verborghen laghen ontrent vier vademen waters diep/ ende aldus moesten wy door de groote Baren op't Lant varen/meynende niet anders/dan dat wy allegader daer blijvē moesten/ eñ verdrincken/nochtans

tans

tans schickte God als wy dicht by der Clippen quamen / dat een in onse ghesellen een Haven ghewaer wiert/ ende daer voeren wy inne.

Op die selve plaetse saghen wy een cleyn Scheepken/ dat vluchte voor ons/ende voer achter een Eylant/also dat wy dat niet en saghen / ende en conden niet weten wattet voor een Schip was/want wy en volghdense niet voorder nae/ maer lieten onse Ancker te gronde/ danckende ende lovende God dat hy ons uyt de ellende geholpen hadde. Wy rusten ende drooghden onse gereetschap/ende het was wel twee uren nae noen als wy het Ancker te gronde lieten. Teghen den avont quam eenen grooten Naecken vol Wilde lieden by't Schip/ ende woudē met ons spreken/maer niemant van ons en cost de sprake wel verstaen / wy gaven haer sommige Messen ende Angelhaecken/ende doen voeren sy weder wech/dien selven nacht quam noch een Naecken vol/ende daer waren twee Portugaloysers onder / die vraeghden ons van waer wy waren/wy seyden/ wy waren uyt Spangien. Doen meynden sy/wy moesten eenen bekenden Stierman hebben/ dat wy also inder Haven gecomen waren/want sy waren de Haven bekent/maer met sulcken stormweder als wy daer in gecomen waren en wisten sy daer niet in te geraecken. Doen seyden wy haer alle gheleghentheyt/ hoe dat ons de Wint ende die Baren tot een Schipbreuck hadden willen brengen/ soo dat wy niet anders en meynden dan dat wy daer gebleven souden hebben / ende dat wy die Haven onversienlijck gewaer geworden waren/ ende dat ons Godt daer in gheholpen hadde sonder hope / ende van Schipbreeckinghe verlost/oock dat wy niet en wisten waer dat wy waren. Als sy sulcx hoorden verwonderden sy haer/ende danckten God/ende seyden/ die Haven daer wy in waren die heet Suyra way, ende wy waren ontrent drie en twintich mijlen weeghs van een Eylant dat heet Sancte Vincente, ende hoort den Coninc van Portugael toe / ende daer woonden sy / ende die wy metten cleynen Scheepken ghesien hadden / waren ghevloden/om datse ghemeynt hadden wy waren Fransoysen geweest. Oock vraegden wy hoe verre dat Eylant Sancta Catharina van daer was/want wy voeren derwaerts/ sy seyden/het mochte ontrent dertich Mijlen zijn nae den Suyden/eñ daer was een Natie van Wilden die heeten Carios, ende dat wy wel voor ons sien souden. Oock seyden sy / die Wilden des teghenwoordighen Havens heeten Tuppin Ikins, ende dat waren haer vrienden/daer voor dorften wy niet sorghen.

Wy vraeghden haer op wat hooghte der Sonnen dat het selve Landt lach / sy seyden op acht en twintich graden/ dat oock waer is/ oock gaven sy ons ghelijckenisse waer by wy dat Landt bekennen souden.

Hoe wy wederom uyt die Haven voeren, om 't Landt te soecken daer wy henen wouden.

Dat VIII. Capittel.

Als hem nu den Wint uytten Oost oft Suyt-Oosten ghestelt hadde / werdet goet Weder / ende die Windt wayde uyten Noordt-Oosten/ ende doen ginghen wy t'seyl / ende voeren weder achterwaerts nae dat voorghenoemde deel Lants/ Wy seylden twee daghen lanck/soeckende die Haven/ende wy en costense niet bekennen/ maer wy merckten nochtans wel by dat Lant/dat wy by der Haven overghheseylt hadden/want die Sonne was so verdonckert dat wyse niet crijgen en costen/ende wy en costen niet wederom achterwaerts om des Wints wille/ want die Wint verstack ons. Maer Godt is een noot=

noothelper. Als wy des avonts ons ghebedt deden/ baden wy God om ghenade/ ende het gheſchiede eer de nacht quam / dat haer de droeve Wolcken op hieven nae den Suyden/derwaerts dat ons de Windt verſtack.

Eer wy ons ghebedt voleynt hadden/worde den Noort-Ooſten Wint ſtille/ende waeyde niet datment mercken koſt ; Daer nae hief hem den Suyden Wint (die doch in dien tijdt des Jaers niet veel en plach te regneren) ende waeyde met eenen ſulcken Donder ende Blixem/datmen hem verſchricken mochte/ende die Zee was heel outſtelt/ want den Suyden Wint teghen des Noorden Wints Baren waeyde. Het was oock ſo doncker datmen niet ſien en koſte/ ende den grooten Blixem ende Donder maeckte dat volck alſoo vertſaecht / dat niemant en wiſte waer hy beginnen ſoude het Seyl te keeren/oock en meynden wy niet anders/ dan wy en moeſten dien nacht alle ghelijck verdrincken. Ten leſten gaf God dat hem dat weder veranderde ende beterde/ende aldus zeylden wy derwaerts/daer wy des daeghs af gecomen waren/ ende ſochten die Haven wederom op een nieu / maer wy en koſtenſe niet kennen/mits dat daer veel Eylanden by den vaſten Lande waren. Als wy nu weder op 28. graden quamen/ ſeyde de Hooftman totten Piloot/ dat wy achter een vanden Eylande varen ſouden / ende een Ancker te gronde laten/ om te beſien ende te weten wat het doch voor een Lant ware. Daer voeren wy doen henen/ende voeren tuſſchen twee Landen inne/ende op 't laetſte in die ſelve plaetſe was een ſchoon Haven. Daer lieten wy doen het Ancker te gronde gaen/ en alſoo werden wy van ſinne dat wy metten Boot uyt varen ſouden/om nae die Haven te vraghen/ ende te weten wat voor een Lant het was daer wy doen in waren.

Hoe dat onſer ſommighe metten Boot voeren om die Haven te beſien, ende vonden een Crucificx op eender Clippen ſtaen.

Dat IX. Capittel.

ENde het was op Sinte Catharinen dagh inden Jare 1549. als wy 't Ancker te gronde lieten. Ende op den ſelven dagh voeren onſer ſommige wel gheruſt om die Haven voorder te ſoecken metten Boot / ende lieten ons duncken het moeſte een Rivière zijn die men hiet Rio de Sancto Franciſco, want die leydt oock inder ſelver Provintie / maer hoe wy voorder daer in voeren / hoe de Riviere langher was / ende wy ſaghen rontom / herwaerts ende derwaerts / off wy oock eenighen Roock ſien koſten / maer wy en ſaghen gheenen ; Doen docht ons wy ſaeghen Hutten voor een Wilderniſſe in een Valleye / ende voeren daer by / doen warent oude Hutten / ende en vernamen gheen Lieden daer in / ende voeren voortaen / ſoo dattet avondt werdt / ende daer lagh een kleyn Eylandt voor ons inde Riviere / daer voeren wy aen om dien nacht daer te blijven / ende hoopten het beſte te verwachten. Als wy by dat Eylandt quamen doen waſt nacht / ende en dorfdens niet wel avontueren / om aen Landt te gaen / om dien nacht daer te ruſten / niet te min ginghen onſer ſommighe rontom dat Eylandt / om te beſien of oock yemant daer in gheweeſt hadde / maer wy vernamen niemant. Wy maeckten Vyer/ ende hieuwen eenen Palm-Boom af/ende aten die Keernen daer van/daer mede onderhielden wy ons dien nacht. Des morghens voeren wy voorts te Landewaerts in / want onſe meyninghe was heel dat wy weten woude/ of daer oock Lieden waren / want om dat wy die oude Hutten

gesien haddē/ lieten wy ons duncken datter voortijdts Lieden int Lant moesten gheweest zijn. Als wy nu alsoo voort voeren/ saghen wy van verre een Hout op eender Clippen staen/ dat scheen ghelijck als een Cruys/ alsoo dat sommige dachten wie dat daer ghebraght moght hebben. Wy voeren daer by/ eñ doen wast een groot houten Cruys/ met Steenen vastigheydt opter Clippen vast gemaeckt/ ende een stuck Bodems van eenen Vate was daer aen ghebonden/ ende inden Bodem waren Letteren gheteeckent of ghesneden / maer wy en kostens niet wel ghelesen / ende wy verwonderden ons wat dat voor Schepen moghten gheweest zijn / die sulcks daer op gherecht hadden / want wy en wisten niet dat dit de Haven was daer wy ons versamen souden. Daer nae voeren wy weder voortaen innewaerts van het Cruys/ om noch voorder Lant te soecken. Den Bodem namen wy met ons/ende als wy nu voort voeren soo sat daer een neder ende las de Letteren op den Vat-Bodem/ende begostse te verstaen. Daer was op ghesneden in Spaensche spraecke aldus: SI REHU POR VENTURA ECRI LA ARMADA DE SU MAJESTET. TIRENNU TIRE AL AVERAN RECADO: Dat is in Duytsch aldus gesept: Oft hier by avontueren sijne Majesteyts Schepen quamen, die schieten een stuck Gheschuts af, soo sullen sy breeder bescheyt krijghen. Ende aldus voeren wy snellijcken wederom by dat Cruys/ende schoten een kleyn Valckenet af / ende voeren doe weder inwaerts/ doe saghen wy vijf Naeckeren vol Wilde Lieden/die stracx nae ons quamen gheroept/ende daerom hadden wy ons Gheschut al bereyt ghemaeckt / Als sy nu nae by quamen saghen wy eenen Mensche die Cleederen aen hadde/ende eenen Baert/dese stont voor inden Naecken/ ende wy kenden dat hy Kersten was. Doen riepen wy dat hy stil houden soude/ende met eenen Naecken by ons komen om spraecke te houden. Als hy nu aldus nae by ons quam/ soo vraeghden wy hem in wat Landtschap dat wy waren. Doen seyde hy: Ghy zijt inde Haven Schirmereyn ghenaemt/ ende heet alsoo op der Wilder luyden spraecke/ende seyde/op dat ghy't beter verstaen meugt/ soo heetet Sinte Catharijnen Haven, welcke naem hem ghegheven is vanden ghenen diese eerst ghevonden hebben. Doen verblijden wy ons want dat was de Haven die wy sochten/ wy waren daer in/ ende wy en wistens niet / ende wy quamen op Sinte Catharijnen dagh in de selve Haven. Hier hoort ghy hoe Godt den ghenen helpt die in nooden zijn/ ende hem neerstelick aenroepen. Daer nae vraeghde hy ons van waer dat wy waren: Wy seyden hem/dat wy van des Conings Schepen waren van Spangien/ende souden nae Rio de Plata varen. Oock waren daer noch meer Schepen opte reyse/ende wy hopen (ist dat 't God belieft) sy sullen haest komen/want op de selve plaetse souden wy ons versamelen. Doen seyde hy dattet hem seer wel behaeghde/ende danckte Godt.

Maer hy was voor drie Jaren (uyt de Provintie Rio de Plata, vander Stadt

diemen

diemen hiet la Soncio, die de Spangiaerden in hebben) afghesonden aen der Zee/ dwelck is 300. Mijlen weeghs / dat hy soude de Natie diemen heet Carios, die de Spangiaerden te vriende hebben / daer in houden / dat sy Wortelen planten die Mandioco heeten/ op dat de Schepen daer komende/ moghten by den Wilden victalie krijghen/ waert dat sy ghebreck hadden/ 'twelck de Hooftman alsoo bestelde/ ende de nieuwe tijdinghe in Spangien ghebraght hadde / met namen gheheeten Capiteyn Salasar, die oock metten andere Schepen weder quam. Wy voeren met henlieden binnen inder Hutten/ daer hy onder de Wilden woonde/ ende tracteerde ons redelick nae haer maniere ende wijse.

Hoe ick gesonden wert met een Naecken vol Wilde lieden aen ons groot Schip.

Dat X. Capittel.

Daer nae badt onse Capiteyn den Man die wy onder de Wilden vonden/ dat hy eenen Naecken met volck bestelden/ die soude een van ons aen't groot Schip voeren / op dat het oock by hen lieden soude komen. Daer schickte my de Capiteyn mette Wilde lieden nae den Schepe/ ende wy waren drie nachten uyt / dat die vanden Schepe niet en wisten hoe dattet met ons was. Als ick nu metten Naecken op een Boogh-scheut weeghs nae by den Schepe quam / maeckten sy een groot gheschrey / ende stelden haer ter weere/ ende en wouden niet dat ick metten Naecken naerder quam/ maer sy riepen my toe/ hoe dat het toe ginck/ ende waer dattet ander volck bleef / ende hoe ick alsoo metten Naecken vol Wilde Lieden quam / maer ick sweegh stille/ ende gaf hen lieden gheen antwoorde / want de Capiteyn hadde my bevolen dat ick my treurigh ghelaten soude / om te sien wat die noch int Schip waren doen wouden. Als ick haer nu niet en antwoorde riepen sy onder malcanderen : het en is niet recht om der saken/ die andere moeten doodt zijn / ende sy komen met desen eenen/ hebbende moghelijck noch meer volcks achter/ om ons Schip in te nemen/ ende wouden schieten / maer riepen my noch eens aen / ende doen begost ick te lacchen/seggende : zijt te vreden/goede nieuwe tijdinge/laet my naerder komen/soo sal ick u alle dinghen vertellen.

Daer nae seyde ick hoe dattet metter saecken stondt/ des verblijden sy haer seer/ ende de Wilde voeren met haren Naecken wederom nae huys / ende wy quamen mette groote Schepen nae by der Wilden Wooninghe / ende daer lieten wy een Ancker te gronde/ ende laghen daer ende wachten op die andere Schepen / die wy door den Storm-wint van ons verloren hadden/ die noch komen souden/ ende dat Dorp daer die Wilden waren / heet Acutia, ende de Man die wy daer vonden hiet Johan Ferdinando, ende was een Bustchaper / vander Stadt Bilhau, ende die Wilden die daer waren heeten Carios, dese brachten ons veel wilt Vleesch ende Visch/ daer voor gaven wy haer Heugel-haecken.

Hoe dat ander Schip van onſen gheſelſchap aen quam, dat wy in der Zee van ons verloren hadden, daer den Overſten Stierman in was.

Dat XI. Capittel.

ALs wy ontrent drie Weecken op de ſelve plaetſe gheweeſt waren/quam dat Schip daer de opper-Stierman in was/doch het derde Schip was verdroncken / want wy en vernamender niet af / wy ruſten ons toe om voort te varen / want wy hadden victalie vergadert voor ſes Maenden/ wy hadden noch 300. Mijlen te Water te varen. Als wy alle dinghen ghereet hadden gemaeckt/ſoo verlooren wy op eenen dagh het groote Schip inder Haven/daer door de reyſe belet werdt.

Wy laghen daer inder Wilderniſſen in grooter vreeſen/ ende leden grooten hongher/ ende moeſten Haechdiſſen ende Velt-ratten eten / ende andere wonderlijcke Ghedierten meer/ die wy crijghen konden / oock aten wy Water-Slecken die aen de Steenen hanghen / ende dierghelijcke meer ſeltſame ende wonderlijcke Spijſe. De Wilden die ons eerſtmael Victalie ghenoegh toe broghten / als zy waren van ons hadden / ontoghen ons den meeſten hoop op ander plaetſen / ende wy dorſten haer oock niet wel betrouwen / alſoo dattet ons verdroot daer langher te blijven ligghen ende te vergaen. Aldus werden wy met malcanderen eens/dat de meeſten hoop over Landt ſoude trecken nae de Provintie de Soncion, het welck noch 300. Mijlen van daer was. De ander ſouden met de overgebleven Schepen derwaerts komen. Aldus behielt de Capiteyn onſer ſommighe by hem/ die met hem ſouden over 't Water varen: De ghene die over Lant toghen/namen Victalie met haer/ om daer mede door de Wilderniſſe te trecken/leydende ſommige Wilden met haer/ ende toghen henen/ maer haerder vele ſtorven van hongher : De overgheblevene quamen totter Stadt/ alſoo wy namaels bevonden. Ons andere Schip dat was oock noch veel te kleyn om daer mede over Zee te vaeren.

Hoe wy van rade werden te varen na Sint Vincent, daer de Portugaloyſers 't Landt in hebben,ende meynden noch een Schip te bevrachten van henlieden,om daer mede onſe reyſe te eynden,doch leden door grooten ſtorm vander Zee Schip-breeckinge, ende en wiſten niet hoe verre wy van Sint Vincent waren.

Dat XII. Capittel.

NV hadden de Portugaloyſers een Eylandt harde by den vaſten Lande inghenomen/dat heet Sancte Vincente, inder Wilden ſprake Urbioneme. De ſelve Provintie leydt ontrent 70. Mijlen van der plaetſen daer wy waren. Onſe meyninghe was derwaerts te vaeren/ om te beſien of wy koſten vande Portugaloyſers een Schip te bevrachten krijgen/ om in Rio de Plata te vaeren / want dat Schip dat wy noch hadden was ons allen/ om daer in te vaeren / veel te kleyn. Om dat te vorderen / voeren van ons ſommighe met den Capiteyn Salaſer ghenaemt / naer het Eylandt Sancte Vincent, ende onſer gheen en hadde daer meer gheweeſt / dan een die Romain hiet/ en die liet hem duncken dat hy dat Lant wel wederom vinden ſoude.

Wy zeylden uytter Havene Inbiassape ghenaemt / de welcke leydt op 33. graden ende een half Suyt-waert Æquinoctiael, ende quamen ontrent twee daghen nae onser uyt-vaert by een Eylandt / ghenaemt Insula de Alkatrafes, ontrent veertigh Mijlen van daer wy uyt ghevaren waren / ende daer werdt ons den Windt alsoo teghen/ dat wy daer by moesten Anckeren. In dat selve Eylandt waren seer veel Voghelen/diemen Alkatrafes heet/ ende die zijn lichtelijck te vanghen / soo wast nu oock den tijdt dat zy broeyden ende jongen op brochten: Daer gingen wy aen Lant/ ende sochten soet Water in dat Eylandt / ende vonden daer oude Hutten / ende der Wilden Pootscherven/die in voorgaende tijden in dat Eylandt ghewoont hadden/ ende vonden oock een kleyn Waterken op een Clippe. Daer sloeghen wy vanden Voghelen veel doodt/ ende namen oock van haer Eyeren met ons int Schip/ende koockten de Voghelen ende Eyeren om te eten. Als wy nu ghegeten hadden/verhief hem eenen grooten storm-windt van den Suyden/dat wy nauwelijcks het Ancker behouden kosten/ alsoo dat wy sorghden dat ons de Wint op een Clippe doen slaen soude/dit selve was teghen avondt/ ende wy meynden noch in een Haven te komen die Canince gheheeten was/ maer eer wy daer by quamen wast nacht/ ende en kosten niet daer in komen/maer wy voeren af vanden lande met grooter vreesen/ende meynden oock niet anders / die Baren souden dat Schip ontstucken slaen / want het was aen eenen hoeck Lants daer altoos de Baren grooter zijn dan midden in de diepte vander Zee/ ende verre vanden Lande. Wy waren dien nacht soo verre van't Lant gekomen/dat wy des morghens dat niet sien en kosten/ niet te min nae langhe varen kreghen wy 't Landt weder int ghesicht / maer den Storm was soo groot/dat wy ons nauwelijcx langher onthouden kosten. De selve die meer in dat Lant geweest hadde/liet hem duncken doen hy 't Lant sagh/dat het Sancte Vincent was/ende voeren recht toe. Daer wert dat Lant alsoo met Nevel ende Wolcken bedeckt/datment niet wel kennen en kost. Wy moesten doen al wat swaer was in Zee worpen/ende dat Schip lichter maecken/om de groote Baren wil.

Alsoo waren wy in grooter sorghen / ende voeren voort/ meynende die Haven te treffen daer de Portugaloysers woonden/maer wy faelgeerden. Als nu de Wolcken een weynigh op braecken datmen dat Lant sien koste/ so seyde die Romain/hy liet hem duncken die Haven was voor ons/dat wy recht nae een Clippe varen souden/want de Haven lagh daer achter/ aldus voeren wy daer by / maer doen wy vast daer by quamen / en saghen wy niet dan de doodt voor ooghen / want het en was de Haven niet/ende moesten recht opt Lant varen/ende Schipbreeckinge lijden om des Windts wille : de Baren sloeghen teghen dat Landt datmen hem grouwelen moght/ Doen baden wy Godt om ghenade/ende hulpe voor onse Ziele/ende deden als Schip-varende Lieden toe behoort/die Schip-brekinge lijden moeten. Als wy nu soo nae quamen daer die Baren aen't Lant sloegen/voeren wy soo hooghe op de Baren henen / dat wy steyl nederwaerts af saghen / als oft wy van eenen Muer gesien hadden ; met den eersten stoot die 't Schip aent Lant dede/ ginget van malkanderen. Doen spronghen sommighe daer uyt/ende swommen aent Lant/onser sommighe quamen op de stucken te Lande/ende alsso hielp ons God alle levendigh aen Lant/ende het regende ende waeyde soo seer/dat wy heel verkout waren.

Hoe wy ghewaer werden in wat Landtſchap der Wilden Lieden wy waren, daer wy Schip-breuck gheleden hadden.

Dat XIII. Capittel.

ALs wy nu aen Landt waren danckten wy Godt dat hy ons levendigh hadde te Lande laten komen / waren oock niet te min bedroeft/ om dat wy niet en wiſten waer wy waren / terwijlen die Romain dat Landt niet recht en kende/ oft wy verre oft by 't Eylandt Sancte Vincent waren / ende oft daer oock Wilde Lieden woonden daer wy ſchade af lijden moghten/ſoo liep een van onſen Mede-gheſellen/met naeme Claudo, ende was een Franſoys/langhs den Oever henen/op dat hy hem verwermen moghte/ende ſagh een Dorp achter den Boſſche legghen/daer in de Huyſen ghemaeckt waren op der Chriſtenen maniere/ende hy gingh daer heen/ doen ſagh hy dattet een Dorp was/ ende datter Portugaloyſers in woonden/ ende hiet met name Itenge Ehem, ende is twee Mijlen van Sancte Vincente, doen ſeyde hy hen lieden / dat wy hadden eene Schipbreuck gheleden/ ende dat het volck ſeer verbroſen was/ ende en wiſten oock niet waer wy henen ſouden. Als ſy dat hoorden quamen ſy uyt gheloopen / ende namen ons met haer in haer Huyſen/ ende kleeden ons : Aldus bleven wy daer ſommighe dagen tot dat wy weder tot ons ſelven quamen. Van daer reyſden wy over Landt nae Sancte Vincente, daer deden ons die Portugaloyſers alle eere aen/ ende gaben ons een tijdt langh den koſt. Daer na begoſt een yegelijck wat te doen daer hy hem op onthielt. Als ſy daer doen ſagen dat wy alle onſe Schepen verlooren hadden / ſoo ſchickte de Hooftman een Portugaloyſer Schip nae ons ander volck 'twelck noch achter ghebleven was in Byaſape, om de ſelve oock derwaerts te brengen/'twelck oock alſoo gheſchiede.

Hoe Sancte Vincent gheleghen is.

Dat XIIII. Capittel.

SAncte Vincent is een Eylant/ leyt vaſt by den vaſten Lande/ daer in zijn twee Stedekens/ inder Portugaloyſers ſprake ghenaemt Sancte Vincent, maer inder Wilden ſpraecke heetet Orbioneme, dat ander is ontrent anderhalf Mijle van daer/ende heet Iwawaſupe, nu ligghen daer noch ſommige huyſen in die heeten Igenio, in de ſelve maecktmen Suycker : Ende de Portugaloyſers die daer woonen hebben een Natie van Braſilianen te vriende / die de Tuppin Ikin heeten/ende dier Natien Lant ſtreckt hem 80. Mijlen weeghs langs dat Lant inne/ende langhs der Zee ontrent 40. Mijlen. Ende deſe Natie hebben op beyde zijden Vyanden/ na der Suyt-zijden ende oock na der Noort-zijden hare Vyanden / opte Suyt-zijde heeten Corios, ende die Vyanden op der Noort-zijde heeten de Tuppin Imba, oock worden zy van haer Vyanden Twariar ghe heeten/ dat is Vyanden te ſeggen. Die ſelve hebben den Portugaloyſers veel ſchade ghedaen/ ende moeten haer noch op deſer tijdt voor haer wachten.

Hoe die plaetse heet van daer haer de meeste vervolginghe van den Vyanden gheschiet, ende hoe datse ghelegen is.

Dat XV. Capittel.

Daer leydt eenen hoeck Landts vijf Mijlen van Sinte Vincent dat heet Brikioca, op dese plaetse komen haer Vyanden de Wilde lieden neerstelijck aen/ ende varen tusschen een Eylandt dat S. Maro heet/ eñ den vasten lande door. Om dese vaert te benemen stelden haer sommighe Mammeluycken dat ghebroeders waren ende haer Vader was een Portugaloyser/ ende haer Moeder was een Brasilische Vrouwe.

Dese waren Christenen / gheschickt ende ervaren beyde inder Christenen ende inder Wilden aenslaghen ende spraecken. De outste hiet Johan de Praga, de ander Diego de Praga, de derde Domingus de Praga, de vierde Francisco de Praga, de vijfde Andreas de Praga, ende haer Vader Diago de Praga, Dese vijf ghebroeders hadden voor haer ghenomen / ontrent voor twee Jaer eer ick daer quam / met noch ander Wilde lieden/ dat haer Vrienden waren / dat zy daer een vastigheydt maecken souden teghen de Vyanden / op der Wilden lieden maniere / 'twelck sy oock ghedaen hadden / daerom waren oock sommighe Portugaleusers tot haer ghetoghen om daer te woonen/aenghesien dattet een fijn Lant was/ ende dat selve hadden hare Vyanden bespiet/de Tuppin Imba, ende hadden haer in haren Land daer op toe gherust / 'twelck ontrent 25. Mijlen van daer begint/ ende waren op eender nacht daer aen comen/met 70. Kaeckens oft Schuyten/ende haddense gelijck haer maniere is in eender uren door den daghe aengheballen / ende de Mammalucken t'samen metten Portegaloysers waren in een Huys geloopen / dwelck sy van aerde ghemaeckt hadden/ende haer daer gheweert/ Die ander Wilde lieden hebben haer in hare Hutten by een ghehouden / ende haer alsoo langhe gheweert als sy kosten/ soo datter veel van haer Vyanden doodt bleven/maer ten lesten creghen die Vyanden de overhandt/ende hebben de Stadt Brikioka aenghesteecken/ende alle de Wilden ghevanghen / maer den Christenen/ welcken ontrent acht moghten gheweest zijn/ ende den Mammelucken, en hadden sy niet doen konnen inden Huyse / want God wildese bewaren. Maer de ander Wilden die sy gevangen hadden/ hebben sy terstont van malkanderen ghesneden ende ghedeylt/ende zijn daer nae wederom in haer Landschap ghetrocken.

Hoe de Portugaleusers Brikioca wederom opgherecht hebben, ende daer nae een Bolwerck in dat Eylant Sancte Maro maeckten.

Dat XVI. Capittel.

Daer nae dochtet den Oversten ende der Ghemeynten goedt zijn / datmen den selben Hoeck niet en verliete / maer datmen daer in bouwen soude op het sterckste / want men van daer dat gantsche Landt beschermen konde / alsulcks hebben sy 't oock begost ende volbroght. Als die Vyanden sulcks merckten oft ghewaer wierden / dat die

die sterckte Brikioco haer te sterck was / voeren zy des nachts evenwel voor die Sterckte over / ende namen voor haren Buyt alle die sy crijghen costen rontom Sinte Vincent, ende want die soo binnen int Landt woonden/ meynden dat zy geen noot en hadden/ mits dat die Sterckte daer teghen opgherecht was/ ende vast gemaeckt/ so leden zy daer over schade/ daer na dachten die Inwoonders dat sy noch een Huys oft Sterckte maken souden vast op het Water/ int Eylant Sinte Maro, d'welck recht teghen Brikioca over lagh / ende dat zy daer in Gheschut ende Volck legghen souden/ om alsulcken Vaert den Wilden te beletten. Aldus hadden zy nu een Bolwerck in dat Eylant begost/maer niet voleynt / ende dat om alsulcker oorsaecken wille/ ghelijck sy my berechten / dat haer op dat pas gheen Portugaloysche Busschieters daer in avontueren en wouden. Ick was daer om dat ick den hoeck des Lants besien soude. Als de Inwoonders hoorden dat ick een Duytsch was/ ende dat ick my wat op Gheschut verstont / begheerden zy van my/ oft ick woude in dat Huys in dat Eylandt zijn / ende daer die Vyanden helpen wachten / sy souden my ghesellen beschicken/ ende een goede besoldinghe gheven. Oock seyden sy my/ waert dat ickt dede/ick soudet vanden Coninck ghenieten / want de Coninck plach sonderlijcken dien/die in sulcke nieuwe Landen raedt ende hulpe gaven/ haer een genadigh Heer te wesen/Ick wierde met haer lieden eens/dat ick vier Maendē lanck in dat Huys dienen soude/ ende daer nae soude een Overste van des Coninck wegen daer komen met Schepen/ ende daer een steenen Block-huys in maecken/ d'welck dan stercker zijn soude/alsoo dat oock geschiede. Den meesten tijt was ick int Block-huys met mijn derde/ ende hadde een luttel Gheschuts by my. Ick was in grooter vreesen om der Wilden wille/ dat Huys en was niet sterck/ ende wy moesten daerom oock vlijtelick wacht houden / op dat de Wilden niet heymelick inder nacht voor by varen en souden / want sy dat somtijdts versochten / niet te min Godt hielp ons dat wy haerder ghewaer wierden inder nacht. Nae sommighe Maenden quam die Overste van des Coninck wegen/ want de Gemeynte hadde den Coninck geschreven/wat grooten hooghmoet haer die Vyanden aen dien hoeck des Landts deden/ ende hoe schoonen Landt dat het was/ ende daerom oock niet profijtelick en ware datmen dat soude verlaten. Om dan dat te verbeteren quam de Overste Thomas Suffa genaemt/ ende besach den hoeck Lants/ ende die stede die de Gemeynte geerne vast ghemaeckt hadde. Daer seyde hem die Ghemeynte vanden dienste die ick haer ghedaen hadde/ ende hoe ick my daer in dat Huys begheven hadde/ daer doch anders gheen Portugaloyser in en woude zijn/ overmits dat het qualick vast ghemaeckt was : Dat selve behaeghde hem seer wel/ende seyde/hy soude mijn saecke den Coninck vertellen/als hem Gode weder in Portugael hielpe/ ende ic soude des ghenieten. Mijnen tijdt die ick der Ghemeynten hadde toe ghesept te dienen/was uyt/namelic vier maenden/eñ ick begeerde oorlof. Maer de Overste t'samen metter

ghe-

Ghemeynten begeerden dat ick noch eenen tijdt langh in dien dienst blijven soude. Daer op ick met henlieden eens wert noch twee Jaer te dienen/ ende als dien tijdt om waer soude men my sonder eenigh hinderen metten eersten Schepen daer ick in komen kost/laten nae Portugael zeylen/daer soudense my vergenoegen. Daer op gaf my die Overste van des Conings wegen mijn Privilegien/ soo dat die maniere is te geven des Coninghs Busschieters die dat begeeren. Sy maeckten dat steenen Bolwerck/ ende leyden daer sommighe Stucken gheschuts in. My wert bevolen goede wacht ende toesien daer in te hebben.

Hoe ende uyt wat oorsaken wy die Vyanden op eenen tijdt vanden Jare meer dan op den anderen tijdt verwachten moesten.

Dat XVII. Capittel.

Maer wy moesten ons op twee tijden vanden Jare meer wachten dan anders / namelijcken / als zy hare Vyanden met ghewelt dachten te nemen/ende dese twee tijden zijn dese : D'een is inde Maent November/ want dan worden sommighe Vruchten rijp / die heeten op haer sprake Abbati: daer af maecken zy Dranck/ dien heeten zy Kaawi. Daer by hebben sy haer Wortel Mandioka, ende daer af mengen sy wat daer onder. Ende om desen Dranck wille als die Abbati rijp is / ende sy wederom vanden Crijgh komen/dat sy dan de Vruchten Abbati moghen hebben om haren Dranck daer uyt te maken/om haren Vyant daer toe te eten/ als sy eenen ghevanghen hebben/ ende verblijden haer een gheheel Jaer langh daer op/ teghen dat den Abbati tijdt komt. Oock moesten wy oock op haer vermoeden inden Ooghst-maent/ want dan varen sy een soorte van Visschen nae/die dan uytter Zee in soete Wateren loopen die in de Zee komen/om daer in te liggen/ de selve heeten op haer spraecke Bratti, de Spangiaerts heetense Lysses. Inden selven tijdt plegen zy oock gemeynlick uyt te varen ende te strijden / daer mede zy etens halven inden selven tijdt te beter door komen moghen/ ende dier Visschen vangen sy veel met kleynen Garen ende Henghelen/ sy schietense oock met pijlen/ ende sy voerender oock vele ghebraden met haer t'huys/ ende maeckender oock Meel uyt/het welck sy hieten Pira Kui.

Hoe ick van den Wilden ghevangen wert, ende hoe dat het selve toe gingh.

Dat XVIII. Capittel.

Ick hadde eenen Wilde-Man van den gheslachte die men Carios heet/ ende die was mijn eyghen / de selve vingh my Wilt/ende ick ginck oock somtijdts met hem int Wout. Alsoo ghebeurdet op een tijdt / dat een

Spangiaert uyt den Eylande van S. Vincent tot my quam in dat Eylandt Sanct Maro, het welck vijf Mijlen vanden Bolwercke is daer ick in woonde met noch een Duytsche / de welcke hiet met name Heliodorus Hessus, Eobani Hessi zaligher ghedachten Soone /ende de welcke was in dat Eylandt S. Vincent, in een Ingenio daermen Suycker maeckt / ende in den Ingenio was een Genevoyser die Josephe Ornio heet / ende dese Heliodorus was der Cooplieden Schrijver ende beschicker/ die totten Ingenio behooren / Ingenio dat zijn Huysen daer men het Suycker in maeckt/ metten selven Heliodoro hadde ick te vooren meer kennisse ghehadt/ want doen ick metten Spangiaerden de Schip-breuck daer onder dat Landt leet / soo vont ick hem in dat Eylandt van S. Vincent , ende hy bewees my oock vriendtschap. Aldus quam dese oock tot my/ende woude besien hoe dattet my ginck/want hy hadde mogelijck gehoort dat ick kranck was. Ick hadde mijn Slave dien dach te vooren int Wout ghesonden om Wiltbraet te vanghen. Ick woude dat des anderen daeghs komen halen/op dat wy wat moghten te eten hebben/want men daer in dat Landt niet veel meer en heeft dan uytter Wildernisse comt. Als ick nu door dat Wout gingh/verhief hem op beyden zijden des weeghs een groot geschrey op der Wilden lieden maniere/ ende quamen tot my ingheloopen / ende sy hadden my rontom omringht/ende haer Bogen op my met pijlen ghehouden/ende schoten tot my in. Doen riep ick/nu helpt God mijnder zielen. Ick en hadde dat woort so rasch niet uytgeseyt/ sy sloeghen my ter aerden/ schoten ende staecken op my/nochtans en wonden sy my niet meer / God lof/ dan in een Been / ende scheurden my mijn Cleederen van den lijve / de eene de Hals-cappe/ de ander den Hoet/ de derde dat Hemde/ende soo voortaen / ende begosten doe te kijven om my/ d'eene seyde/hy was eerst by my gheweest / d'ander seyde/ hy hadde my ghevanghen/ ende terwijle sloegen my de andere met hare Bogen. Noch ten laetsten soo hieven my twee van haerlieden vander Aerden/ daer ick soo naeckt was / d'eene nam my by den eenen Arm/d'ander by den anderen Arm/ende sommige achter my/ ende liepen alsoo met my haestelick door dat Wout nae de Zee toe/daer sy hare Naeckers hadden. Als sy my nu by de Zee broghten / daer sagh ick doen ontrent eenen steen-worp verre haer Naeckers staen/die sy uyt der Zee op't Lant ghetogen hadden/ onder een Hage/ende noch eenen anderen grooten hoop Wilden daer by. Als my de selve sagen daer henen leyden / liepen sy my alle teghen / ende waren verciert met Pluymen op haer maniere / ende beten in haer armen / ende dreyghden my alsoo / dat sy my eten wouden / ende daer ginck een Coninck voor my henen metten Houte daer sy de ghevangenen mede dootslaen. Dese predicte ende seyde hoe sy my haren Slave den Perot / want alsoo heeten sy de Portugaloysers als sijse ghevanghen hadden/ eten wouden/ ende haerder Vrienden doodt aen my wreecken. Ende als sy my by den Naecker hadden ghebraght / soo stieten my haerder sommighe met Voeten. Doen haesten sy haer/ helpende malcanderē dat sy die Naeckers wederom int water schoven / want sy hadden sorghe dat in Brikioka eenen alarm worden soude/ alsoo dat oock gheschiede. Maer eer sy de Naeckers weder van dat Lant in het Water schoven / soo bonden sy my eerst de Handen te samen / ende sy waren hier al t'samen uyt een Wooninge : Een yegelijck aldaer vanden anderen verdroot dat hy soude ledigh t'huyswaert varen/ende keven metten tween die my behielden. Sommige seyden/sy waren effen alsoo nae by my gheweest als sy/ende wouden my daer gelijck op der stede doot slaen/daer stont ick ende badt/ ende sagh om nae den slagh/ maer ten laetsten hief de Coninck aen die my behoudē woude/ eñ seyde/sy wouden

my

my levendigh t'huys voeren/op dat my haer Wijfs oock levendigh sien souden/ en haren Feest-dagh met my houden moghten/ want dan wouden sy my Kawewi Pepirke dooden/ dat is/ sy wouden Dranck maecken/ ende haer vergaderen om eenen Feest-dagh te maecken/ende souden my dan met malcanderen eten.

By die woorden lieten zijt blijven / ende bonden my vier Stricken oft Coorden om den hals / ende doen most ick inden Naecken klimmen / ter wijlen sy noch op ten Lande stonden / ende bonden die eynden vande Coorden aende Naeckers/ ende schovense wederom nae de Zee/ om daer mede weder t'huys waert te varen.

Hoe sy met my wederom achterwaerts wouden varen, ende de onse aenquamen, meynende my haer weder te ontnemen, ende sy haer weder tot haer keerden, ende schermutselden met henlieden.

Dat XIX. Capittel.

DAer leydt een kleyn Eylandeké daer by daer ick ghevanghen was / daer Water-voghelen in Nestelen / die Vwara heeten / ende hebben roode Pluymen / daerom vraegden sy my oft haer Vyanden die Tuppin Ikins dat Jaer oock daer gheweest hadden / ende die Vogelen by haren Jonghen ghevanghen hadden / doen seyde ick jae / maer sy wouden 't eben wel besien / want sy de Pluymen van grooter weerden achten die van dien Voghelen komen / want alle haer cieraet is ghemeynlick vanden Pluymen ghemaeckt / ende der voorghenoemder Voghelen Vwara natuere is / dat haer eerste Vederen oft Pluymen die haer wassen / wit grau zijn / maer die ander Vederen die haer daer nae wassen zijn swart grau/ ende daer mede vliegen sy ontrent een jaer lanck/ ende daer nae worden sy root gelijck als roode Verwe. Aldus voeren sy nae dat Eylandt toe/meynende dese Voghelen te vanghen. Maer als sy nu ontrent twee Bussen-scheuten wijt vander plaetsen ghecomen waren/ daer sy hare Naeckers staen hadden / soo saghen sy achterwaerts / daer wast doen vol van den Wilden Tuppin Ikins, ende oock sommighe Portugaleusers onder haer/ want my volghden een Slave doen ick ghevanghen wert/maer de selve ontquam haer/ende hadde eenen allarm ghemaeckt/also dat sy my meynden te verloffen/ roepende totten ghenen die my ghevanghen hadden / waert dat sy kloeck waren dat sy weder keeren ende teghen haer schermutselen souden. Ende sy keerden metten Naecken wederomme tot henlieden aen't lant/ ende die opten lande waren schoten met Roeren ofte Bussen/ende met Pijlen na ons/ ende die indé Naecken wederom tot haer/ ende ontbonden my doen mijn handen/maer de Coorden die ick om den hals hadde die waren noch vast ghebonden / soo hadde nu de Coninck des Naeckers daer ick in was/een Roer/ende een weynigh Pulver/ 'twelck een Fransoys voor Brasi-

 lien

lien-Hout ghegeven hadt/nu moeſt ick op die aen't Lant waren affchieten/ Als ſy nu een wijle gheſchermutſeert hadden / doen ſorghden ſy dat haer die andere oock met Naeckers verſtercken/ende haer nae-jaghen ſouden/ ende voeren daerom van daer / waren drie van haerlieden gheſchoten / ende ſy voeren omtrent een ſcheut van een Valckenet verre van het Bolwerck te Brikioca henen/ daer ick in placht te zijn/ ende doen wy daer voor by voeren moeſt ick in den Naecken over eynde ſtaen/ dat my mijn Gheſellen ſien koſten. Doen ſchoten zy uytten Bolwercke twee groote Stucken op ons/ maer ſy ſchoten te kort/ in middeler tijdt quamen ſommighe Naeckens ons nae ghevaren van Brikioca, meynende ſy wouden ons achterhalen/ maer ſy roeyden te raſch wegh. Als de Vrienden ſaghen dat ſy niet helpen koſten/ keerden ſy weder nae Brikioca.

Watter gheſchiede int wederkeeren nae haren Lande.

Dat XX. Capittel.

Als ſy nu ontrent acht Mijlen weeghs van Brikioca ghevaren waren nae haer Landtſchap / ſo waſt teghen den avondt/ende was opten ſelven dagh als ſy my ghevangen hadden / ende ſy voeren by een Eylant/ eñ togen de Naeckens op het lant/meyndẽ diẽ nacht daer te blijven/ ende trocken my uytten Naeckẽ aen lant. Als ick op't lant quam en con'de ick niet ſien / want ick onder dat aenſicht gheſlaghen was/noch ick en coſt oock niet wel gaen/ ende moeſte aldus int Sant ligghen om der Wonden wille die ick int Been hadde. Sy ſtonden rontom my/ende dreyghden my datſe my eten wouden. Als ick nu in ſoo grooten anghſt ende jammer was / bedacht ick doen dat ick voormaels niet ghedaen en hadde/namelick/dat bedroefde jammer dal daer wy hier in leven/ ende begoſt doen met weenenden Ooghen te ſinghen uyt gront mijns herten deſen Pſalm : Wt dieper noot ſchrey ick tot dy, &c. Doen ſeyden de Wilden / ſiet hoe weynt hy nu/hy is bedroeft : Daer nae docht haer datſe gheen goede legeringhe in dat Eylandt en hadden/ om dien nacht daer te blijven/ eñ voeren wederom nae den vaſten lande toe/ eñ daer waren Hutten die ſy voormaels gebout hadden/ eñ 'twas inder nacht als wy daer quamen/eñ ſy trocken die Naeckens op't landt/ eñ maeckten Vyer/ende leyden my daer nae by. Daer moſt ick in een Net ſlapen/ dwelck ſy in haer ſpraecke Inni heten / dat zijn haer Bedden / ende bindenſe aen twee Palen/ boven de Aerde/oft iſt in een Wout/ ſoo binden zijt aen twee Boomen. De Coorden die ick om den Hals hadde bonden ſy boven aen eenen Boom/ ende laghen dien nacht rontom my ende beſpotten my / ende hieten my op haer ſpraecke Schiere inbau, dat is ; ghy zijt mijn ghebonden Dier. Eer nu den dagh door drangh/ voeren ſy weder=

sy wederom wegh/ende roepden den gantschen dagh lanck/ ende ontrent de tijt als de Sonne op Vesper-tijdt stont/ waren sy noch twee Mijlen van der plaetsen daer sy dien nacht legheren konden/ ende doen verhief haer een groote swarte Wolcke/ ende quam achter ons heen seer schrickelijcken/ ende sy roepden rasch voort/ op dat sy moghten aen Lant komen om de Wolcken ende Wints wille. Als sy nu sagen dat syse niet ontvaren en kosten/ seyden sy tot my: Ne mungitta dee, Tuppando quabe, amanasu y an dee Imme Rannimesis se. Dat is te segghen: Spreeckt met uwen Godt dat ons den Regen ende grooten Wint geen schade en doe. Ick sweegh stille/ ende dede mijn ghebedt tot God/ ter wijle sy dat van my begeerden/ ende seyde met bedroefden sinne upt gront mijns herten aldus: O ghy Almachtige God/ Hemelsche ende Aertrijcxsche ghewelt-hebber/ghy die van begin der Werelt/ den ghenen die uwen naem aenroepen/gheholpen ende verhoort hebt onder den Godloosen/ verthoont my nu uwe barmhertigheyt/ op dat ic mach bekennen dat ghy noch by my zijt/ende dat de Wilde Heydenen/ de welcke u niet en kennen/ sien moghen dat ghy mijn Godt mijn ghebedt verhoort hebt. Ick lagh inden Naecker gebonden/ alsoo dat ick my niet omkeeren oft omghesien en kost na dat Weder/maer sy sagen dickwils/ende begosten te segghen/ O qua moa amanasu, dat is aldus ghesepdt: Dat groot onweder gaet achterwaerts. Doen rechte ick my een weynigh op/ende sagh achter my dat die groote Wolcke vergingh/ doen danckte ick Godt. Als wy nu aent lant quamen deden sy met my als voor/ bonden my aen eenen Boom/ ende laghen des nachts rontom my/ ende seyden/ wy waren nu nae by haer Landtschap/ wy sullen den anderen dagh tegen avont daer aen komen/ waer af ick my niet seer en verblijde.

Hoe sy des daeghs met my om gingen, ende sy my by haer Wooninghe broghten.

Dat XXI. Capittel.

DEn selven dagh nae der Sonnen te reeckenen soo wast ontrent Vesper-tijdt als wy haer Wooninghe saghen/ ende waren alsoo drie daghen op de Vaert ghewecst/ want het waren dertigh Mijlen van Brikioca tot die plaetsen daer ick henen ghevoert werde. Als wy nu heel by haer Wooninghe quamen soo wast een Dorpken dat hadde thien Hutten/ ende sy noemden dat Wattibi, wy voeren op eenen Oever Landts d'welck op de Zee leyt: Daer heel by waren haere Vrouwen in haer Wortel-ghewas/ de welcke sy Mandioka noemden/ in desen Wortel-ghewas ginghen veel van hare Vrouwen/ ende trocken Wortelen upt/ende de selve Vrouwen die moeste ick aenroepen/ende aldus tot haer segghen: A Innesche been er my Vramme, dat is in onse Duytsche sprake aldus te seggen: Ick u-lieder eten Spijse kome.

Als wy nu aen het landt quamen liepen sy alle ghelijck tsamen upt haer Hutten/ welcke Hutten alle ghelijck tsamen by malcanderen op eenen Bergh ligghen/ jonck ende out om my te besien/ ende die Mans gingen met hare Bogen ende Pijlen nae hare Hutten/ ende bevolen my haere Vrouwen datse my bewaren souden/ ende die Vrouwen namen my doen tusschen haer/ende daer gingender sommighe voor my/ ende sommighe achter my henen/ sy dansten ende songen een gesangh gelijck sy den eygenen lieden pleghen te singhen/ als sy die eten wouden. Als sy my nu voor die

Hutten Ywara, dat is door haer Vaſtigheyt brachten/die welcke ſy rontom langhs hare Hutten maecken/ d'welck ghemaeckt is van groote Staecken/ ghelijck als eenen Thuyn om eenen Hof/ ende dat maecken zy alſoo om haerder vyanden wil. Als ick nu daer quam/ liep dat Vrouwen volck tot my / ende ſloeghen my met vuyſten/ ende trocken my metten Baert / ende ſpraecken in harer ſpraecke aldus/ Sche in gamme pe pikea te, Dat is te ſegghen: Dien ſlagh geve ick u van mijns Vriendts weghen/ tot ſijnder wraecken/ dien zy-lieden ghedoodt hebben daer ghy geweeſt hebt : Daer nae voerden ſy my inder Hutten/ ende daer moeſt ick in eene Juni ligghen/ daer quamen de Vrouwen voor ende nae/ ſloeghen ende crabden my/ ende dreyghden my hoe datſe my eten wouden: So was dat Mans volck by malkanderen/ ende droncken den Dranck den welcken ſy Kawi noemen / ende hadden hare Goden Tamerka ghenaemt by haer / ende ſonghen henlieden ter eeren dat ſy haer gepropheteert ende voorſeyt hadden dat ſy my vanghen ſouden. Alſulck geſangh moeſte ick hooren/ ende daer en quam in een half ure geen Mans-volck by my/dan Vrouwen ende Kinderen.

Hoe beyde mijn Heeren by my quamen, ende ſeyden my, hoe datſe my aen een van haren Vrienden gheſchoncken hadden, die ſouden my bewaren, ende doot ſlaen als ſy my eten wouden.

Dat XXII. Capittel.

Ick en wiſte haere manieren ſoo wel niet ghelijck ickſe daer nae verſocht ende leerde/ dachte daerom aldus: Nu maecken ſy ghereetſchap om my te dooden. Over een kleyn wijle tijdts quamen die twee die my gevangen hadden/ met namen Jeppio Waſu, ende ſijn Broeder Alkindar Miri, ende ſeyden dat ſy my haren Vaders Broeder Ipperu Waſu uyt vrientſchap gheſchoncken hadden / de ſelve ſoude my bewaren / ende my oock doodt ſlaen als men my eten woude/ ende hem alſoo met my eenen name maecken / want de ſelve Ipperu Waſu hadde over een Jaer oock een Slave ghevanghen/ ende hadde dien Alkindar Miri uyt vrientſchap gheſchoncken/die den ſelven doot gheſlaghen/ ende eenen naem daer af gewonnen hadde/alſoo dat daerom die Alkindar Miri dien Ipperu Waſu belooft hadde/ dat hy den eerſten die hy vanghen ſoude hem weder ſchencken ſoude / de welcke ick was. Voorts ſeyden die voorgenoemde twee gebroeders die my gevangen hadden: Nu ſullen de Vrouwen u uyt voeren a preſſe, dat woort en verſtonde ick doen niet/ even wel heetet danſen. Aldus toghen ſy my uytter Hutten op die plaetſe/ daer quamen alle de Vrouwen die in ſeven Hutten waren/ ende grepen my aen/ende het Mans-volck gingh van daer. Doen leyden my de Wijfs ſommige by den Armē/ſommige metter Toorden die ick om den hals hadde/ ſo hart dat ick nauwelic mijnen adem koſt ver-

kost verhalen/so togen sy met my henen/ende ick en wist niet wat sy inden sin hadden met my te doen. Doen werde ick denckende op dat lijden ons Heeren / ende Verlossers Jesu Christi/ hoe dat hy van den snooden Joden onschuldighlick lede/ daer door trooste ick my selven ende was des te verduldigher/ doen broghten sy my voor des Coninckx Hutten/ die Vrattinge Wasu hiet/ dat is op Duytsch ghesepdt de groote witte Voghel. Voor de selve Hutte lagh een hoopken versche Aerde/daer voerden sy my by/eñ setten my daer op ende sommige hielden my/ daer en meynde ick niet anders sy en souden my daer terstont doot slaen/ ende sach om na den Iwara Pemme, daer mede sy die lieden doodt slaen/ende doen vraeghde ick of sy my corts dooden wouden/doen seyden sy noch niet. Daer quam een Vrouwe uyt den hoop by my/ende die hadde eenen schijnent stuck van een Cristal tusschen een dinck ghelijck een gebogen Rijsken/ende scheerde my metten selven Cristal de Wijnbrauwen van mijn Oogen af/ende woude my den Baert vanden Mont oock afsnijden/maer ick en woude sulcx niet lijden / ende seyde tot haerlieden / dat sy my metten Baert dooden souden. Doen antwoorden sy my ende seyden dat sy my niet dooden en wouden/ ende aldus lieten sy mijnen Baert noch een wijl tijdts behouden. Maer niet te min / nae sommighe daghen sneden sy my den Baert noch af met eender Scheeren/de welcke de Fransoysen haer gheven met meer ander Coopmanschap/ voor de Waren ende Coopmanschap van haren Lande.

Hoe sy met my dansten voor de Hutten daer sy de Afgoden Tammerka in hadden.

Dat XXIII. Capittel.

Daer nae voerden sy my van daer sy my die Wijnbrauwen afgeschoren hadden/voor de Hutten daer de Tammerka haer Afgoden in waren/ende maecten eenen ronden rinck om my henen/ daer stondt ick int midden / ende twee Vrouwen by my/ende bonden my met een Snoer sommige dingen aen mijn eene Been die ratelden/ ende bonden my oock achter op den hals een Schijve van Vogelsteerten gemaeckt/ ende was viercant datse my over 'thooft ginck/ ende dat heet op haer spraecke ara soia. Daer nae begost dat Vrouwen-volck al t'samen te singen/ende also haren thoon luyden/ soo most ick metten Beene daer sy my die Ratelen aen ghebonden hadden neder treden/op dat het ratelen met haren sangh accorderen soude. En dat Been daer ick in ghewont was dede my soo wee dat ick nau ghestaen en koste/want ick en was noch niet verbonden.

Hoe

Hoe ſy my na den danſe den Ipperus Waſu t'huys broghten.

Dat XXIIII. Capittel.

ALs nu den Dans een eynde hadde / werdt ick den Ipperus Waſu over ghelevert: Daer hielen ſy mijn in vaſten bewaringhe. Doen ſeyde hy my/ ick hadde noch wat tijdts te leven/doen brochten ſy alle haer Afgoden die inder Hutten waren eñ ſetteſe rontom my/eñ ſeyden/die hadden te voren geſept datmen eenen Portugaloyſer vangen ſoude. Doen ſeyde ic/deſe dingen en hebben geen macht/ende en konnen oock niet ſpreken/ende liegen dat ick een Portugaloyſer ben/ maer ick ben den Franſoyſen vrienden een/ende dat Landt daer ick t'huys ben heet Allemanien. Daer op ſeyden ſy dat ick moeſte liegen/want waert dat ick der Franſoyſen vrient een ware / wat ick dan onder den Portugaloyſers dede / ſy wiſten oock wel dat de Franſoyſen alſoo wel der Portugaloyſers Vyanden waren als ſy/want de Franſoyſen komen alle Jaren mette Schepen/ eñ braghten haer Meſſen/Bijlen/Spiegelen/Cammen ende Scheeren/ ende ſy gaven haer daer ander waren voor / als Braſilien-hout/ Cattoen/ Vederen/ende Peper/ daerom waren ſy haer goede vrienden/ 'twelck de Portugaloyſers alſo niet gedaen en hadden/maer ſy waren in voorleden Jaren daer int Lant ghekomen/ende hadden daer aldaer ſy noch woonen onder hare Vyanden vrientſchap ghemaeckt/ ende daer na waren ſy oock tot haer ghecomen/ ende begeerden met haer te handelen/ eñ alſo waren ſy upt goeder meyninge aen haer Schepen gecomen/ ende daer in ghe-clommen/gelijck als ſy noch dagelijcx inden Franſoyſen Schepen deden/ eñ ſeyde/ als de Portugaloyſers haerder genoegh int Schip hadden/ hebben zijſe gegrepen/ ende gebonden tot hare Vyanden ghevoert/ ende die hebbenſe gedoot ende gegeten/ ende haerder ſommighe hebbenſe met haer Gheſchut door ſchoten/ende veel ſpijts meer dat haer die Portugaloyſers ghedaen hadden. Oock warenſe dickwils met haren Vyanden ten Crijgh gecomen om haer te vanghen.

Hoe ſy die my ghevangen hadden klaeghden dat de Portugaloyſers haren Vader deurſchoten hadden, ende dat zijt aen my wreecken wouden.

Dat XXV. Capittel.

ENde voort ſeyden ſy dat die Portugaloyſers den Vader van de twee ghebroeders die my ghevanghen hadden eenen Arm af gheſchoten hadden/ſoo dat hy gheſtorven is/ welcken doodt haers Vaders ſy aen my wreecken wouden. Daer op ſeyde ick / wat ſy dat aen my wreecken wouden/ ick en was doch gheen Portugaloyſer / maer ick was korts metten Caſtilianers daer gecomen/eñ hadde Schip-brekinghe geleden/ ende was daerom by haer ghebleven. Daer was een jonck Geſelle van haren gheſlachte/de welcke eertijdts der Portugaloyſers ſlave geweeſt hadde. Ende de Wilden die onder de Portugaloyſers woonen waren ſelver inder Tuppin Imba Lant ter Oorlogen gevaren/ende hadden het heele Dorp inghenomen/ende de outſte opgegeten/ende wat jonck was hadden ſy den Portugaloyſers voor Waren vermangelt/ alſoo dat deſe jonge Man den Portugaloyſers oock verbeurt was / ende was oock inden teghenſpoet van Brikioka by ſijnen Heere / dewelcke Antonio Agudin hiet/ upt Galiſſen. De ſelve

Slave

Slaven hadden sy gevangen ontrent drie Maendē eer sy my vingen/eñ om dat hy van haer gheslachte was soo en hadden sy hem niet ghedoot/ de selve Slave kende my wel/ ende dien vraeghden sy wat ick voor een Man was/ hy seyde dattet waer was datter een Schip aen't Lant verloren was/ende die lieden dier af comen waren hadden sy Castilianen geheeten/ende waren der Portugaloysers vrienden/ metten selven was ick gheweest/ voorder en wist hy van my niet. Als ick nu hoorde ende oock te voren verstaen hadde datter Fransoysen onder haer waren/ ende oock met Schepen daer plegen aen te komen/bleef ick vast op een propoost/ende seyde: Ick waer der Fransoysen goede vriendt/ende dat sy my ongedoot laten souden soo lange tot datter Fransoysen quamen om my te kennen. Aldus hielden sy my in een seer vaste bewaringhe. Nu waren daer sommighe Fransoysen onder haer die tot den Schepen gelaten waren om Peper te vergaderen.

Hoe een Fransoys die de Schepen onder de Wilden ghelaten hadde daer quam om my te besien, ende haer beval datse my eten souden, ick was een Portugaloyser.

Dat XXVI. Capittel.

DAer was een Fransoys vier Mijlen vander Hutten daer ick in was/ende als hy die tijdinghe hoorde/quam hy derwaerts/ende ginck in een ander Hutte over daer ic in was/ doen quamen die Wilden tot my gelopen/ende seyden/nu is hier een Fransoys gecomen/ nu willen wy sien of ghy een Fransoys zijt of niet. Daer af verblijde ick my/ende dacht hy is een Christen/hy sal wel ten besten spreken/doen leyden sy my by hem/ ende hy was een jonck ghesele. De Wilden hieten hem Kawatuware, ende hy sprack my Fransoys toe/maer ick en kost hem niet wel verstaen / ende de Wilden stonden rontom ons ende hoorden toe. Als ick hem nu niet antwoorden en kost seyde hy totten Wilden op haer sprake: doodt den boos wicht/ende eet hem/het is een rechte Portugaloyser/u vyant ende mijn vyant/ende dit verstond ick wel/ ende badt hem daerom om Gods wille dat hy haer doch segghen woude dat sy my niet eten en souden. Doen seyde hy sy willen u eten. Doen dachte ick op't woort Ieremie, dat daer gheschreven staet in zijn 17. Cap. daer hy aldus seyt: vermaledijt is den mensche die op menschen betrout. Ende metten selven ginck ick weder van haer met groote hertseer/ ende ick hadde op de schouderen een stuck lijnen Doecx ghebonden / dwelck sy my gaven / God geve waer dat zijt ghecregen hadden/ dat scheurde ick af ende wierpt den Fransoys voor zijn voeten/de Sonne hadde my seer verbrandt/ ende ick seyde tot mijn selven/soude ick dan oock sterven/waerom soude ick mijn vleesch langher voor haer bewaren. Daer gingh ick in mijn Net liggen/God weet die ellende die ick hadde/ende begost te schreyen ende te singen/ Nu bidden wy den H. Gheest om den rechten gheloove aldermeest/ dat hy ons behoede in desen eynde/ als wy henen varen upt deser ellende Kyrieleys. Doen seyden sy: het is een recht Portugaloyser/ nu crijt hy/ hem grouwelt voor de doot. De voor genoemde Fransoys bleef daer twee dagen by haer inder Hutten / maer des derden daeghs reysde hy voortaen/ ende sy besloten dat sy souden ghereetschap maken / ende eerstdaeghs my dooden/ alsa corts als sy alle dingen gereet hadden/ ende sy bewaerden my seer neerstelijck/ ende deden my veel spots aen/soo wel jonck als out.

Hoe ick soo grooten Tant-sweer hadde.
Dat XXVII. Capittel.

HEt gebeurde doen ick in dese groote ellende was/ soo ist gelijck men sept/ dat een ongheluck niet alleen en komt/ dat mp eenen tant seer dede/ soo dat ick heel verviel door die groote pijne/ doen vraeghde mp mijn Heere hoe dat quam dat ick soo luttel at/ ick sepde/ mp dede eenen tant wee. Doen quam hp met een dinck van hout ghemaeckt/ ende woude mp die daer mede upt trecken. Maer ick wepgherde dat soo seere dat hp afliet/ doen mepnde hp/ waert dat ick niet en at ende weder toe name/ sp souden mp dooden eer den rechten tijdt quame. God weet hoe menighmael ick soo hertelicken begheerde dat ick moght alst zijnen Goddelicken wille waer sterven/ eer dat de Wilden daer acht op hadden / dat sp haren wille aen mp niet volbrengen en moghten.

Hoe sy my tot haren Oversten Coninck Conian Bebe ghenaemt voerden, ende hoe sy daer met my omgingen.
Dat XXVIII. Capittel.

NAer sommighe daghen voerden sp mp in een ander Dorp het welck sp Arirap heeten / tot eenen Coninck die Konian Bebe ghenaemt was/ ende dat was de voornaemste Coninck onder hen allen/ bp den selven hadden haer noch sommige andere bp hem vergadert ende versamelt/ ende een groote blijtschap gemaeckt op haer maniere/ ende die wouden mp oock sien/ want de Coninc Konian Bebe dat alsoo bestelt hadde/ datmen mp dien dagh daer brengen soude. Als ick nu vast bp der Hutten quam/ so hoorde ick een groot geroep van singen ende basupnen blasen. Ende voor de Hutten stonden hoofden op 15. staken/ van lieden die sp gegeten hadden/ dat oock haer Vpanden zijn/ geheeten Markayas. Ende als sp mp daer voorbp lepden/ sepden sp dat dat hoofden waren van haren vpanden geheeten Markayas: Doen wert mp bange. Ick dachte soo sullen sp oock met mp omgaen. Als wp nu ter hutten in gingen/ soo gingh een van dien die mp bewaerden voor henen/ ende sprack met harde woorden dattet alle die andere hoorden / hier brenghe ick de slave den Portugalopser/ ende mepnden het waer een fijn dinge om aen te sien/ als pemant sijnen vpant in sijn gewelt hadde/ eñ sprack noch van andere dingen meer/ also haer maniere is/ eñ lepden mp voor den Coninck daer hp sat en dranck metten anderen/ eñ hadden malcanderen droncken ghemaeckt in den dranck die sp maken Kawawi genoemt/ eñ sagen mp snellick aen/ eñ sepden/ zijt ghp gecomen onse vpant: Ick sepde/ ick ben gecomen/ maer ick en ben u vpant niet. Doen gaven sp mp ooc te drincken. So hadde ick nu veel vanden Coninck Konian Bebe genaemt gehoort/ dat hp een groot man soude zijn / ende oock een groot Tyran om menschen vleesch te eten/ also was daer een onder haer de welcke mp docht dat hijt was/ ende ick ginck bp hem/ ende sprack met hem als die woorden op haer spraecke vallen/ ende sepde: Sijt ghp die Konian Bebe, leeft ghp noch: Jae sepde hp ick leve noch / Wel aen (sepde ick) ick heb veel van u gehoort/ hoe ghp een so wreedelicken man zijt.

Doen stont hp op eñ ginc voor mp henen spaceren van grooter hooghmoet/ ende hp hadde eenen grooten ronden groenen steen door de lippen des Monts steecken also haer maniere is. Oock so maeckten sp witte Pater-nosters van eenderhande Zee-kepkens/ dwelck haer cieraet is/ vanden selve hadde dese Coninc oock wel ses

vademen

vademen lanck om den hals hangen. By deſen cieraet merckte ick oock wel dat hy een vanden voornaemſten zijn moſt. Daer na ginck hy wederom ſitten/ende begoſt my te vraghen wat zijne vyanden de Tuppin Ikins ende de Portugaloyſers aen ſloegen/eñ ſeyde voort waerom dat ick haer hadde willen ſchieten in preſentie van Brikioka, want hy vernomen hadde dat ick daer Buſſchieter was geweeſt tegen haer. Doen ſeyde ic/die Portugaloyſers hadden my daer in geſtelt/eñ hadde dat moeten doen/doen ſeyde hy: ick was doch een Portugaloyſer/eñ hiet den Franſoys die my geſien hadde ſijnen Sone/die ſeyde doch dat ick met hem niet ſpreken en coſte/ende dat ick doch een Portugaloyſer was. Doen ſeyde ick/het is wel waer dat ick niet wel ſpreken en kan/maer ic ben lange uptten Lande geweeſt/ ende hebbe die ſprake vergeten. Doen ſeyde hy/hy hadde noch 5. Portugaloyſers helpen vanghen ende helpen eten/die oock al gheſeyt hadden ſy waren Franſoyſen/ ende hadden doch gelogen. Soo veel ſeyde hy dat ick my des levens ghetrooſte/ ende my in den wille Godts beval/ want ick van haer allen niet anders en vernam/ dan dat ick ſterven ſoude. Doen begoſt hy wederom te vragen wat de Portugaloyſers van hem ſeyde/ ſy moſten haer vrelicken ſeer voor hem vreeſen. Doen ſeyde ick: ja ſy weten veel van u te ſeggen hoe grooten Crijgh ghy pleeght te maken/ maer nu hebben ſy Brikioka vaſt gemaeckt. Jae ſeyde hy/ſoo woude hyſe ſo vangen gelijckſe mijn gevangen hadden inder Wilderniſſen herwaerts ende derwaerts.

Voorts ſeyde ick tot hem/ jae u rechte vyanden de Tuppin Ikins die ruſten 25. Nakers toe/ende ſullen terſtont comen eñ in u lant vallen/ alſo dat oock geſchiede. Terwijlen hy ſo vraeghde/ſtonden die andere en hoorden toe/ ſomma hy vraeghde mijn veel/ende beroemde hem mijnder/ hoe menige Portugaloyſer hy alreede doot geſlagen hadde/ende gegeten/met meer andere Wilde lieden/dat zijne vyanden geweeſt waren. Als hy alſoo met mijn inde reden was/ in middeler tijdt werde den dranck inder Hutten upt ghedroncken. Doen gingen ſy weer in een ander Hutte/ om daer in oock te drincken/dat hy alſoo vanden ſpraecke afliet.

Daer na inder ander Hutten begoſten ſy harē ſpot met my te houden/ende des ſelven Coninck Sone bant my de beenen driemael boven malcanderen/ daer nae moeſt ick effens voets door de Hutten henen huppelen/daer mede loeghen ſy/eñ ſeydē/daer comt onſen eten coſt aen huppelende. Doen ſeyde ic tot mijnen Heere of hy my daer gebrocht hadde om te dooden/doen ſeyde hy neen/ maer het was toch ſo de maniere/datmen alſoo metten vreemde ſlaven omme ginc/ ende ſy bonden my die ſtricken of koorden van den Beenen weder af/daer na quamen ſy rontom my henen gaen/ende grepen my aen mijn vleeſch/d'een ſeyde de Hupt van den hoofde quam hem toe/ d'ander ſeyde dat dicke van den Beenen hoorde hem toe/ daer na moeſte ick haer lieden ſinghen/ ende op dat ick haer lieder wille voldoen ende volbrengen ſoude met ſingen/ alſo ſy begeerden/ſo ſonge ick Geeſtelicke Liederen. Doen ſonde ick't haer uptleggen op

haer spraecke / doen seyde ick / ick heb van mijnen Godt ghesonghen/ sy seyden/ mijn Godt was een ondersaet/ dat is op haer spraecke Tevere ghesept.

Die woorden deden my wee/ ende dachte/ o ghy goedertieren Godt / wat cont ghy al lijden eenen tijt lanck. Als my nu die vanden Dorpe ghesien hadden / ende alle hoo ghmoet aengheðaen hadden/ so seyde de Coninc Konian Bebe des anderen daeghs totten ghenen die my bewaerden / dat sy goede achtinghe op mijn hebben souden. Daer nae als sy my uyt der Hutten leyden/ ende my wouden tot Uwattibe brenghen/ daer sy my dooden wouden/riepen sy my spottelijc nae/sy souden terstont in mijns Heeren Hutte comen/ende mijn doot bedrincken/ende my eten/maer mijn Heere trooste my altijt/ende seyde: ick en soude noch so corts niet ghedoot worden.

Hoe die 25. Naeckers vande Tuppin Ikins aen quamen, daer ick den Coningh af ghefeyt hadde, ende wouden die Hutten aen vallen daer ick in was.

Dat XXIX. Capittel.

IN middelertijdt gebeurdet dat die 25. Naeckers vanden Wilden die de Portugaloysers te vriende hebben / aen quamen. Oock soo ick te vooren ghesept hadde / dat eer ick ghevanghen wert / die selve inden wil hadden derwaerts ten Krijgh te varen / soo ghebeurdet op eenen morghenstondt dat sy dat Dorp aen vielen.

Als nu die Tuppin Ikins dese Hutten wouden aenvallen / eñ begosten te hoop te schieten / so wast desen die inde Hutten waren leet/ want de Vrouwen wouden haer op de vlucht geven/ doen seyde ick haer/ ghy hout my voor een Portugaloyser/uwen Vyant/geeft my nu eenen Boge met Pijlen/eñ laet my los gaen/ soo wil ick u helpen verdedigen. Sy deden my eenen Boghe met Pijlen/ Ick riep ende schoot/ ende ick maecktet op haer wijse soo ick best kost / ende sprack haer toe dat sy wel gemoet souden wesen/ten hadde geen noot/ende mijn meyninghe was/dat ick woude door't staecket komen/d'welck rontom de Hutten gingh/ende totten anderen loopen/ want sy kenden my wel/ende wisten oock wel dat ick in dat Dorp was/maer sy bewaerden my al te wel. Als die Tuppin Ikins sagen dat sy niet bedrijven en kosten ginghen sy weder in haer Naeckers/ende voeren voorts/ als sy nu wegh waren bewaerden sy my als te voren.

Hoe de Hoplieden ende Oversten des avonts in der Maneschijn vergaderen.

Dat XXX. Capittel.

Des

DEs avondts als des daeghs die ander wederom wegh ghetogen waren/ doen vergaderden sy inde Maneschijn/tusschen de Hutten op die plaetse/ ende berieden haer onder malcanderen/ ende besloten wanneer sy my doodē wouden/ende leyden my oock tusschen haer/ende bespotten my / ende dreyghden my/ick was treurigh/ ende sagh die Maen aen / ende dacht in my selven: O mijn Heere ende mijn Godt helpt my van deser ellende/ tot eenen saligē eynde. Doen vraeghden sy my waerom dat ick de Mane so dickwils aensach/ doen seyde ick haer: Ick sien haer aen/want sy is toornigh/want de Figuere die in de Mane is die docht my soo schrickelijck te zijn (Godt verghevet my) dat ick selve dachte God ende alle Creaturen mosten toornigh op mijn zijn. Doen vraeghde hy die mijn woude laten dooden/ Jeppio Wasu ghenaemt/een vande Coningen inder Hutten/op wien is de Mane toornigh? doen seyde ick / sy siet nae uwe hutte/ om des woorts wille begost hy grammelijck met my te spreken/ende om dat woordt om te keeren seyde ick doen/ten sal u Hutte niet zijn/sy is toornigh op den Slaven Carios (het welcke oock een aert Wilden is die alsoo heeten) Jae seyde hy/over die kome alle ongeluck. Het bleef daer by/ende dachter niet meer op.

Hoe die Tuppin Ikins een ander Dorp, Manbukabe ghenaemt, verbrant hadden.

Dat XXXI. Capittel.

DEs anderen daeghs daer nae quam die tijdinghe van eenen Dorpe Manbukabe ghenaemt/dat de Tuppin Ikins, doen sy van daer gevaren waren daer ick ghevanghen lagh/dat Dorp Manbukabe aengheballen hadden/ende de Inwoonders waren alle ontloopen op eenen Jongen na/ ende die hadden sy gevangen/ende hadden haer die Hutten verbrant. Doen toogh Jeppio Wasu derwaert / want sy waren van zijnen Vrienden ende Maeghschap/ ende woude haer die Hutten wederom op helpen maecken. Aldus nam hy ghemeynlick alle Vrienden van zijnen Hutten met hem. Dese Jeppio Wasu was doen ende laten over my/ende dede my veel leets/ ende was vander meyningen om van daer Leem of Cley te brengen/ende oock Wortelen-meel om de feeste reede te maken om my te eten/en als hy upttoogh beval hy den ghenen die hy my gheschenckt hadde/ Ipperu Wasu ghenaemt / dat hy mijn wel bewaren soude tot dat hy weder quame. Aldus waren sy langher dan veerthien daghen uyt / ende maeckten daer ghereetschap.

Hoe een Schip van Sanɖte Vincent quam, ende vraeghde na my, ende hoe ſy haer een cort berecht gaven.

Dat XXXII. Capittel.

MIddeler tijdt quam een Schip met Portugaloysers van Brikioka, ende anckerden niet verre van daer ick ghevanghen lagh/ ende ſchoten een ſtuck gheſchuts af/ op dattet die Wilden hooren ſouden/ ende met haer Coopmanſchappen ſouden. Als ſy dat gewaer werden ſeyden ſy tot my/ daer zijn u vrienden de Portugaloysers/ ende willen mogelijck hooren of ghy oock noch leeft/ ende willen u koopen. Doen ſeyde ick/ het ſal mijn Broeder zijn/ want ick vermoede dat de Portugaloysers ſchepen dien hoeck Lants over varende na mijn vragen moghten/ ende op dat de Wilden niet meynen ſouden dat ick een Portugaloyser waer/ ſoo ſeyde ick dat ick noch een Broeder hadde het welck oock een Fransoys was/ onder den Portugaloysers. Als nu dat Schip aen quam ſeyde ick het ſal mijn Broeder zijn/ ſy en wouden niet anders gheloven dan ick was een Portugaloyser/ ende voeren ſoo nae by dat Schip datſe ſprake met haer koſten houden. Doen hebben de Portugaloysers ghevraeght hoe dattet met mijn waer/ doen hebben ſy geantwoort/ dat ſy nae my niet meer en vraeghden/ ende dat Schip voer wederom henen/ meynde mogelick dat ick doodt was/ als ick dat Schip ſach wegh varen/ wat ick dochte weet Godt wel/ ſy ſeyden onder malcanderen/ wy hebben den rechten Man/ ſy ſeynden alreede Schepen nae hem.

Hoe des Conings Jeppio Waſu Broeder van Mambukabe quam, ende my claeghde hoe ſijn Moeder, ſijn Broeder, met allen den anderen kranck waren geworden, ende begeerden van my dat ick met mynen God ſoude maecken datſe moghten gheſont worden.

Dat XXXIII. Capittel.

ENde ick was alle daghe in ſorghen dat de andere die buyten waren/ als voor ghemelt is/ op my bereyden. Daer nae op eenen dagh hoorde ick in des Coninghs Hutten een geſchrey/ dwelck van buyten was. My wert banghe/ ick meynde ſy waren weder ghekomen/ want dat is der Wilden ghewoonte / als een niet meer dan vier daghen uyt en is / als hy weder comt ſoo beſchreyen hem ſijn vrienden / niet langhe nae dat ſchreyen quam een tot mijn ende ſeyde/ uwe mede Heeren Broeder is ghecomen/ ende ſeyde dat die andere ſeer kranck zijn geworden. Doen verblijde ick mijn/ ende dachte ſal hier God wat uyt richten willen. Daer nae over eenen cleynen tijdt quam mijn mede Heeren Broeder inder Hutten daer ic in was/ ende ſette hem by my/ ende begoſt te ſchreyen of weenen/ ende ſeyde/ ſijn Broeder/ ſijn Moeder / ende ſijns Broeders Kinderen waren alle met malcanderen kranck ende ſieck geworden/ ende zijn Broeder hadde hem tot my gheſchickt/ ende dat hy my ſegghen ſoude/ ick ſoude met mijnen Godt maken datſe wederom moghten gheſont worden/ ende ſeyde : mijn Broeder laet hem duncken dat uwen God moet gram zijn/ ick ſeyde hem ja mijn Godt is toornigh dat ghy my wilt eten/ ende te Mambukabe ghetrocken zijt om die Feeſte toe te ruſten/ ende ſeyde hem: Ghy ſegt dat ick een Portugaloyser ben/ ende en bens niet/

niet

niet te myn/ gaet henen tot uwen Broeder ende seght hem dat hy wederom come in zijn Hutte/so wil ick dan met mijnen Godt spreecken/ ende hy sal wederom ghesont worden. Doen seyde hy my hy waer te cranck/ende cost niet ghecomen. Hy wist wel ende hadde gemerckt als ic maer en woude dat hy daer ooc wel gesont worden soude. Ende ick seyde hem hy soude wel so sterck worden dat hy soude thuys comen in zijn Hutte/ende dan soude hy recht ghesont worden:ende hy ginck met die antwoort wederom henen na Manbukabe,twelck is vier mijlen van Vwattibi daer ick was.

Hoe die Coninck Ipperu Waſu wederom thuys quam.

Dat XXXIV. Capittel.

Ende nae sommighe daghen quamen sy alle met malcanderen cranck wederom thuys/ende doen liet hy my in zijne Hutte leyden / ende seyde my hoe datse allegader sieck waren/ende ick haddet wel geweten/ want hy gedacht noch wel dat ick gheseyt hadde dat de Mane gram was over zijn Hutte. Als ick de redenen van hem hoorde / dacht ick by my selven dat het uyt de voorsienicheydt Godts moeste gheschiet zijn/dat ick des avonts(als voor verhaelt is)vander Mane ghesproken hadde. Het was my een groote vreucht/ ende ick dachte/ heden is Godt met my. Doen seyde ick hem/ het was waer/om dat hy my eten woude/ende ick en was zijn Vyant niet daerom quam hem dat ongheluck. Doen seyde hy : men en soude my niet doen/waert saecke dat hy weder op quame. Ick en wiste niet hoe ick Godt best bidden soude. Ick dachte comen sy wederom tot hare ghesontheydt soo dooden sy my even wel / sterven sy dan / soo sullen die ander segghen laet ons hem dooden / eer meer ongheluckx om zijnent wil comt / alsoo sy oock alrede begosten te seggen/ Ick gaft Godt op/ maer hy badt my al even seer dat sy doch mochten ghesont worden. Ic ginc om haer henen/ ende leyden haer die handen opt hooft d'welc sy alsoo van my begeerden. Godt en wouts also niet hebben/ sy begosten te sterven/ want eerst sterf haer een Kindt / daer nae sterf zijn Moeder een oude vrouwe / die de Croesen ghereet maecken woude daer men den Dranck in maecken woude om my te eten. Nae sommige daghen sterf hem een Broeder af/daer na weder een Kint/ ende noch een Broeder/die welcke te vooren my die nieuwe tijdinghe brocht al voor dat sy cranck waren geworden. Als hy nu sach dat zijn Kinderen/zijn Moeder ende Broeder doodt waren/ hadde hy sorghe dat zijn vrouwe oock sterven soude/ daerom seyde hy tot my/ ick soude mijn Godt segghen dat hy nu den toorn varen liet dat hy mocht levendich blijven. Ick trooste hem heerlicken/ende seyde hy en soude gheen noot hebben/maer dat hy niet en gedachte als hy op quame/ dat hy my dan dooden woude. Doen seyde hy neen/ende beval die van zijnder Hutten datse my gheen spot aen en deden / of en dreychden te eten. Hy bleef evel wel noch een tijdt lanck sieck/ maer hy wert wederom gesont/ende van zijnder vrouwen eene/d'welcke oock cranc was / maer daer storven ontrent 8. van zijne vrienden/ende ander meer/de welcke my oock groot leet ghedaen hadden. Soo waren daer noch twee ander Coninghen uyt twee andere Hutten / die eene Vratinge Waſu,ende die andere Kenrimakui genaemt. Vratinge Waſu hadde ghedroomt/ick was voor hem comen ende hem gheseyt/hy soude sterven/ende hy quam des morgens vroech tot my ende claechdet my. Ick seyde neen/ hy soude gheen noot hebben maer dat hy niet en dachte my te dooden noch raet daer toe en gave. Doen seyde hy neen/ Terwijlen die my ghevangen hadden

hadden my niet en dooden/so en woude hy my oock niet schadelijc sijn/ende al doo-den sy my/so en woude hy van my niet eten. Desghelijck die ander Coninck Kenrimakui hadde oock eenen droom van my ghedroomt/ dat hem oock seer verschricte/die selve riep my oock in sijn Hutte/ ende gaf my t'eten/daer na claechde hijt my/ende seyde/hy was eens te Crijch gheweest/ende hadde eenen Portugaloysers ghevangen eñ met zijn handen doot geslagẽ/eñ daer af so veel gegetẽ da t hem die borst daer noch gebreckelijck af was/ende hy en woude van geenen meer eten/ so had hy nu eenen schrickelicken Droom van my ghedroomt/ dat hy oock meynde hy soude sterven/ick seyde hem ten soude geen noot zijn/ maer dat hy gheen menschen-vlees meer en ate. Oock die oude Wijfs inder Hutte herwaerts ende derwaerts / die my oock veel leets gedaen hadden met grijpen ende slaen/ende dreygden te eten/die hieten my daer na Scheracire, dat is mijn sone/en laet my noch niet sterven/ dat wy so met u omginghen/ wy meynden dat ghy een Portugaloyser waert / ende op die zijn wy seer gram/ noch hebben wy wel sommige Portugaloysers gehadt en gegeten/maer haren Godt en wort soo toornich niet als uwen Godt/ daer door sien wy wel dat ghy geen Portugaloyser en moet zijn. Soo lieten sy my daer een tijt lanck gaen/sy en wisten niet wel hoe zijt met my hadden/ost ick een Portugaloyser of Francoys ware. Sy hadden oock wel Portugaloysers ghesien/maer die hadden oock al gemeenlick swarte Baerden. Ende nae dien verschricken als een van mijn Heeren op quam/en seyden sy my van geen eten meer/maer sy verwaerden my al even wel/ ende en wouden my niet alleen laten gaen.

Hoe dat die Francoys, die den Wilden bevolen hadde datse my eten souden, weder quam, ende ick hem badt dat hy my mede name, maer mijn Heeren en wouden my niet verlaten.

Dat XXXV. Capittel.

SOo was nu die Francoys Karwattu , waer van ick voor ghesept hebbe/doen hy van my toogh metten Wilden lieden die hem ghelepden/ ende der Fransoysen Vrienden bewaren die goeden die de Wilden hebben / als Peper / ende een soorte van Pluymen de welcke sy oock hebben te vergaderen. Als hy nu wederom nae de Oever reys de daer die Schepen aen komen / ghenaemt Munguwappe ende Itterorenne , moeste hy daer door reysen daer ick was. Te vooren als hy van daer toogh en merckte hy niet anders dan sy wouden my eten/ende haddet haer oock bevolen/ aldus was hy een tijdt lanck upt/ ende hadde niet anders gemeynt dan ick was doot/ als hy nu inder Hutten wederom by my quam/ sprack hy met my op der Wilden sprake/ eñ ick gingh dickmael los. Doen vraeghde hy my of ick noch leefde/ doen seyde ick : Ick dancke Godt den Heere dat hy my so langhe behoedet heeft / soo moght hy vanden Wilden mogelick oock gehoort hebben hoet toe gegaen hadde/ende ick riep hem alleen op een zijde op dat die Wilden niet hooren en soude wat ic seyde/hy sach wel dat my God noch gespaert hadde tot die tijt, ooc en was ick geen Portugaloyser/maer ick was een Duytsche/ende metten Spangiaerden om Schipbreuck wil onder de Portugaloysers comen/dat hy den Wilden nu oock woude seggen so ick hem gesept hadde/ hoe dat ick van sijnen Maeghschap waer/ dat hy my mede nemen woude daer die Schepen aen quamen / want ick sorghde / waert dat hy dat niet en dede/ sy souden

dencken

dencken het waren loghenen/ende eens op een reyſe my dooden als zy gram waren/ ende dede hem een vermaninge inder Wilde ſpraecke/ende ſeyde hem oft hy oock een Chriſten hert int lijf gehadt hadde / oft ghedacht hadde dat nae deſen leven een ander comen ſoude/dat hy daer toe ſoo hadde geraden datmen my dooden ſoude. Doen begoſtet hem te berouwen / ende ſeyde hy hadde niet anders ghemeynt dan ick was een Portugaloyſer/de welcke ſoo ergen Booſwichters zijn/ als ſy yemanden krijgen koſten inde Provincie van Braſilien die willen ſy dan terſtont hanghen / het welck oock waer is. Oock ſeyde hy / ſy moeſten oock duycken onder haer lieden / ende hoe dattet de Wilde met haer vyanden maecken / ſoo moeſten ſy te vreden zijn / want zy waren der Portugaloyſers Erf vyanden. Soo ick hem gebeden hadde/ſeyde hy den Wilden/hy en hadde mijn d'eerſte reyſe niet gekent / maer ick was uyt Allemanien/ ende was van haren Vrienden/ende woude my derwaerts nemen daer die Schepen pleghen aen te comen. Doen ſeyde mijn Heeren/ neen/ zy en wouden my niemande laten of mijn eyghen Vader ende Broeder quamen daer / ende brochten een Schip vol Goets/namelic/Bijlen/ Spieghelen / Meſſen/ Cammen ende Scheeren/ende gaven haer dat/want ſy hadden my inder Vyanden lant ghevanghen / ende ick was haer eyghen. Als de Francoys ſulcx hoorde ſeyde hyt my / ick hoorde wel datſe my niet verlaten en wouden. Doen badt ick hem om Gods wil dat hy my dan halen liet/ende mede in Vrancrijck nemen mette eerſte Schepen die comen ſouden: Dat geloofde hy my/ ende ſeyde den Wilden dat zy my wel bewaerden ende niet en dooden/ mijn Vrienden ſouden terſtont om my comen / daer mede trock hy voortaen/ Als hy nu wech ghetrocken was/doen vraechde my een van mijn Heeren Alkin dat mijn ghenaemt/niet die ſieck ghewееſt hadde/wat die Karwattuwara ſoo die Franchoyſen naem was opter wilden ſpraecke/ my ghegheven hadde / ende oft hy van mijn lantſlieden geweeſt ware / ende wat hy ſeyde. Ja meynde hy waerom en heeft hy u niet een Mes gegeven dat ghy my ghegheven hadt/ende wert toornich. Daer nae als zy alle wederom gheſont waren / begoſten zy wederom over my te murmureren/ ende ſeyden die Franchoyſen dochten alſoo luttel als de Portugaloyſers / alſoo dat my wederom begoſt te grouwelen ende te vreeſen.

Hoe zy eenen ghevanghen aten, ende my mede daer by voerden. Dat XXXVI. Capittel.

Voorts nae ſommighe daghen dat zy immer eenen ghevanghen eten wouden in een Dorp Tick querippe ghenaemt / ontrent 6. mijlen van daer ick ghevangen lach / ſoo trocken daer oock ſommighe uyter Hutten daer ick in was / die voerde my mede ende die Slave die zy eten wouden/was eender Natie die Markaya heet / ende voerde met eenen Naecker derwaert. Als nu den tijt quam dat zy hem bedrincken wouden / deden ſy na haer gebruyck/ want als ſy eenen eten willen/ ſoo maecken zy eenen Dranck van Wortelen die heeten zy Kawi, als die ghedroncken is/ daer na dooden ſy hem/ des avonts ſoo zy des anderen daechs ſijnen doot bedrincken wouden/ ginck ick by hem ende ſeyde tot hem: Sijt ghy al geruſt totter doot. Daer loech hy om ende ſeyde: ja. Soo heeten nu de Snoeren daer ſy die gevangen in binden Muſſurava, ende is van Cattoen gemaect/ ende is dicker dan een Vinger/ ſoo was hy wel geruſt in alle dingen/ dan alleen die Muſſurava en was noch niet lanc genoech/ daer ghebraken noch ontrent 6. vademen

aen/

aen/Hy ſeyde by haer haddenſe beter/ ende maeckte alſulcke maniere / als oft hy ter Vernisſe ſoude gaen. So hadde ick nu een boeck by my in Portugaloyſers ſpraecke het welck de Wilden in een Schip ghenomen hadden / dat zy door hulpe van den Francoyſen gewonnen ende my ghegeven hadden: Ende ick ginck vanden gevangenen ende las in dat boec/ende my jammerde ſijnder/ Doen ginc ic weder tot hem ende ſprack tot hem/ want de Portugaloyſers hebben de ſelve Markeyn oock te vriende/ ende ſeyde hem/ Ick ben oock een gevangen ſo wel als gy/ende en ben niet hier gecomen om dat ick van u eten ſoude / maer mijn Heeren hebben my mede ghebrocht. Doen ſeyde hy / hy wiſt wel dat wy lieden gheen menſchen-vleeſch aten. Voort ſeyde ick hem hy ſoude ghetrooſt ſijn : want ſy ſouden het lichaem alleen eten/ maer ſijnen gheeſt ſoude op een ander plaetſe varen/ daer onſe Geeſten oock henen varen/ daer veel vreuchden is. Doen meynde hy of dat oock was. Doen ſeyde ick jae. Jae ſeyde hy/ hy en hadde Godt noyt gheſien. Ick ſeyde hem hy ſoude hem int ander leven ſien. Als ick nu mijn reden met hem ghe-eynt hadde ginck ick van hem. Dien ſelven nacht als ick des daechs met hem gheſproocken hadde/ quam eenen grooten wint ende waeyde ſoo vreeſſelicken dat hy ſtucken vanden Daecken vander Hutten weyde. Daer begonſten de Wilden op my gram te worden ende ſeyden in haer ſprake: Apo Merien genphamy wittu waſu Immon: dat is aldus geſeyt. Die booſe Menſch die heylighe maeckt dat die Wint nu comt / want hy ſach des daechs in de Donder heude/ ende meynden dat boeck dat ick hadde/ ende dedet daerom dat die Slave mijn ende der Portugaelſchen vrient was/ ende ick meende ter avontueren die Feeſt te beletten / metten quaden weder. Ick badt Godt den Heere ende ſeyde : Heere ghy hebt my tot hier toe beſchermt / behoedet my. Als nu den dach aen quam/ ſoo werdet ſchoon weder/ ende zy droncken ende waren wel te vreden. Doen ginck ick by den Slave / ende ſeyde hem die groote Wint was Godt gheweeſt / ende hadde hem willen hebben. Daer nae des anderen daechs wert hy ghegheten/ hoe dat ſulcx toe gaet/ ſult ghy in die leſte Capittelen vinden.

Watter ghebeurde als wy wederom t'huys voeren, als zy hem gegeten hadden.

Dat XXXVII. Capittel.

ALs die Feeſte nu gehouden was/ voeren wy weder nae onſe Woninghe/ ende mijn Heeren voerden wat ghebraden Vleeſch met haer/ ende wy waren drie daghen op die reyſe/ twelck men anders op eenen dach varen ſoude/ maer het waeyde ende reghende ſeere. So ſeyden ſy my des eerſten daechs als wy des abondts Hutten maecten in't Boſch om ons te legheren/ ick ſoude maecken dattet niet en reghende/ ſoo waſſer een knecht met ons die hadde noch een Been knokel vander Slaven daer noch Vlees aen was/ ende dat at hy/ ick ſeyde den jonghen hy ſoude dat been wech werpen. Doen werde hy ende die ander gram/ ende ſeyden dat was haer rechte Spijſe. Daer by liet ickt blijven/ wy waren drie daghen onder weghen. Als wy nu een vierendeel van een mijle weeghs nae by die Wooninghe quamen/ en coſten wy niet voorder comen/ want die baren werden groot/ wy togen de Naecken op het lant/ ende meynden het ſoude des anderen daegs goet weder worden/ ſoo ſouden wy de Naeckers t'huys ghebrocht hebben/ maer het was al even geduerich quaet. Doen wert haer meeninge over lant te gaen/ ende daer

nae alſt

nae alst goet Weder ware die Naeckers te halen. Als wy nu gaen wouden / soo aten zy/ende de jonghen knaechde dat Been voort af/ daer na wierp hyt voort wech ende wy gingen over lant/ende terstont werdet oock goet Weder. Wel aen seyde ick/ ghy en wout my niet ghelooven / als ick u seyde dat mijn Godt toornich was / om dies wil dat die jonghe dat Vleesch so van het Been at/ jae meynden die ander/ had hyt ghegeten dat ghyt niet ghesien en hadt/ so sout wel goet gheblcven hebben. Daer by bleeft. Als ick daer wederom inder Hutten quam / soo braechde my de eene die ooc deel aen my hadde/ Alkindar genaemt/ of ick nu gesien had hoe sy met met haren Vyanden om ginghen/doen seyde ick jae/ dat ghyse eet dat dunckt my schrickelick. Jae seyde hy / dat is ons maniere / soo doen wy de Portugaloysers oock. Die selve Alkindar haette my seere/ende hadde geerne gehadt dat die selve my doot gheslaghen hadde/ dien hy my gegeven hadde/ Want ghelijck ghy voor verstaen hebt/ so hadden hem de Iupper wasu een Slave gheschoncken om doodt te slaen / op dat hy hem eenen name meer ghewinnen soude/ dies hadde hem Alkindar weder ghelooft/ dat hy den eersten vyant die hy vinc hem wederom schencken soude. Als hem nu dat niet ghebeuren en mocht met my/ hadde hy't al even wel gheerne ghedaen/ maer doch belette hem dat sijn Broeder in alle manieren / want hy breesde voormeer der plaghe die hem ghebeuren mochte. Soo hadde nu dese Alkindar te vooren eer my de anderderwaerts voerden daer sy dien aten/ my op een nieu ghedreycht te dooden. Als ick nu weder quam/hadde hy middeler tijt pijn in sijn oogen ghecreghen/ende most stille legghen/ ende en cost niet sien eenen tijdt lanck/seyde doen dickwils : Jck soude met mijnen Godt spreecken dat hem die Ooghen wederom goet werden. Doen seyde ick jae / dat hy voortaen niet quaets over my en ghedachte / doen seyde hy neen/ Nae sommighe daghen creech hy sijn ghesonthept weder.

Hoe datter weder een Schip nae my ghesonden wert vande Portugaloysers.

Dat XXXVIII. Capittel.

Hoe ick nu inde Hoofde-maent by haer gheweest was/ so quam weder een Schip van dat Eylant Sancte Vincent daer by/ soo hebben die Portugaloysers dat voor een maniere / dat zy al even wel in haerder Vyanden Landt varen / maer wel gherust / ende Coopmanschappen met haer/ gheven haer Houweelen / Haecken/ Bijlen / Messen ende ander dingen voor Mandioken Meel/ dwelck die selve wilde lieden op sommighe plaetsen seer veel hebben / ende die Portugaloysers die veel Slaven hebben totten Suycker-ghewas/ die behoeven dat Meel om die selve daer mede te spijsen. Ende als die Schepen Coopmanschappen

metten Wilden / soo comter van dese Wilden een oft twee in eenen Naecker / ende reyckten haer die ware op't voorderlijckste dat zy connen / daer nae eyschten zy wat sy daer voor hebben willen dat gheven haer dan die Portugaloysers / maer ter wijlen die twee by dat Schip zijn / houden haer sommighe Naeckers vol wilde lieden van verre / ende sien toe. Ende als den coop gehouden is / so beginnen die Wilden dicwils metten Portugaloysers te schermutseren ende schieten Pijlen na haer / varen dan weder om wech. Dat voorghenoemde schip lost gheschut af / daer mede die Wilden hooren dat een schip daer was / ende sy voeren derwaerts / doen hadden zy nae my ghevraecht oft ick noch leefde / sy antwoorden jae : Doen hadden die Portugaloysers begheert dat zy my mochten sien / want zy hadden een kiste vol goets die mijn broeder oock een Francoys voor my brachte / die oock int schip was. Soo wasser nu een Francoys in't Schip metten Portugaloysers Claudio Micando ghenaemt / die welcke voor-maels mijn ghesellle gheweest was / den selve noemde ick mijn broeder. Ende die (seyde ic) sal mogelijc in't schip zijn / ende na my vragen / want hy daer alreede eenmael gheweest hadde / ende zy quamen wederom vanden Schepe aent landt / ende seyde my / mijn broeder was noch eens gecomen / ende bracht my een kist vol goets / ende soude my geerne sien / doen seyde ick voert my van verre daer by / ick wil met mijn broeder spreecken / die Portugaloysers en verstaen ons niet / ende ic wil hem seggen dat hy onse Vader segghe als hy thuys comt / dat hy met een schip come / ende brenghe veel dinghen mede / ende my hale. Zy meynden het waer goet also / maer sy sorchden dat ons de Portugaloysers verstonden / want sy hadden eenen grooten Crijch op handen / dien wouden sy tegen den Oogstmaent volbrengen over Brikioka, daer ic gevangen wert / ende ick wist alle haer aenslagen wel / daerom sorchden zy dat ick haer yet daer af spreecken soude / maer ick seyde neen / die Portugaloysers en verstonden mijns Broeders ende mijn spraecke niet. Doen voerden sy my ontrent eenen Steen worp verre vanden schepe also naeckt ghelijck ick altijt onder haer ginck. Doen sprack ick die vanden schepe aen ende seyde : Godt die Heere zy met u lieve Broeders / een spreecke met my alleen / ende en laet u anders niet mercken dan dat ick een Francoys ben. Daer begost doen een Johan Seuches ghenoemt / een Bosschaeper den welcken ick wel kende / ende seyde tot my / mijn lieve broeder om uwent wille zijn wy hier gecomen metten schepe / ende en hebben niet geweten of ghy levende oft doot zijt gheweest / want dat eerste schip en brocht gheen tijdinghe van u / nu so heeft ons die Hooftman Brasen pate Sanctus bevolen te vernemen oft ghy noch leefde / als wy nu sulcx vernamen dat ghy noch leefde / soo souden wy ten eersten hooren of sy u vercoopen wouden / waert niet soo souden wy sien oft wy eenighe vanghen costen / en u lossen. Doen seyde ick dat wil u Godt in eewicheydt loonen / want ick ben hier in groote angst / ende weet noch niet wat sy met my aenslaen willen. Zy hadden my lange gegeten / haddet God in sonderlinge wijse niet belet. Voort seyde ic haer / sy en sullen my u niet vercoopen / des en denckt niet / ende en laet u niet anders duncken dan dat ick een Francoys ben / ende geeft my sommighe wat om Gods wil / als Messen en Henghel-haecken / dat selve deden zy / en daer voer een metten Naecken aent Schip / ende haeldent. Als ick nu sach dat my die Wilden niet langher toe en lieten met haer te spreecken / doen seyde ick totten Portugaloysers : siet wel voor u / sy hebben eenen crijch voor handen / wederom nae Brikioka, doen seyden zy my dat sy haer wilden oock seer toerusten / ende souden terstont dat dorp aen vallen daer zy my in haddẽ / ende dat ic wel gemoet soude syn / God soude alle ten besten keeren / want ick sach zy en costen my niet helpen / ja seyde ick ter wijlen mijn sonden also verdient

verdient hebben / so ist beter dat my Godt hier straft dan nae dit leven / ende bidde Godt dat hy my upter ellenden helpe. Daer mede beval ickse Godt den Heere / ende zy wouden noch langher met my spreecken / maer de Wilden woudent niet langher ghestaen ofte toe laten met haer spraecke te houden / ende voeren doen weder heen na de Hutten / doen nam ic de Messen ende Hengelhaecken ende gaffse haer / ende seyde dit heeft my mijn Broeder die Francoys al ghegheven / doen vraechden zy my wattet al was dat mijn Broeder teghen mijn ghesept hadde / doen seyde ick. Ick had mijn Broeder bevolen dat hy soude sien dat hy den Portugaloyser ontquame / ende trock in ons Vaderlant / ende brachte een schip met veel goets ende haelde my / want gy lieden waert vroom / ende gy hielt my wel / dat woude ic dan lonen alst schip comt / ende alsoo altijt het beste voor wenden / ende gheviel haer wel. Doen seyden zy tot malcanderen hy moet sekerlijck een Francoys sijn / laet ons hem voortaen beter houden. Also ginck ick daer eenen tijt lanck onder haer ende seyde : daer sal volck in't Schip nae my comen / dat zy slechts my wel tracteerden. Daer na voerden zy my int wout herwaerts ende derwaerts / ende waer zy wat te doen hadden / daer most ick helpen.

Hoe zy een onder haer hadden die my dickwils beloech, ende hadden geerne gesien dat zy my corts gedoot hadden, maer die selve wert ghedoot ende ghegheten in mijn teghenwoordicheydt.

Dat XXXIX. Capittel.

So wasser nu een Slave onder haer die was van eender Natien ghenheeten Carios, ende sijn oock der Wilden Vyandt ende der Portugaloysers Vrienden / die selve was den Portugaloysers eygen gheweest / ende was haer daer nae ontloopen / sulcke en dooden zy niet die soo tot haer loopen ten sy dat sy wat sonderlincx misbruycken / maer houdense voor haer eygen / ende moeten dienen / die selve Carios was drie jaer onder dese Tuppin Imba gheweest / ende seyde hy hadde my onder die Portugaloysers ghesien / ende ick hadde dickwils onder die Tuppin Imba geschoten als zy derwaerts ten Crijge waren ghecomen. Soo hadden nu die Portugaloysers voort sommighe jaren van haren Coninghen een gheschoten / welcken Coninck die Carios seyde dat ick gheschoten hadde / ende riet immers daer toe men soude my dooden / want ick was die rechte Vyandt / hy had ghesien ende wech metten anderen / want hy was drie jaer onder haer gheweest / het was eerst een jaer gheleden dat ick tot S. Vincent ghecomen was / daer hy ontloopen was. Ende ick danckte Godt dickwils dat hy my voor de leughen behoeden woude. So ghebeurdet den jare 1554. inde seste maent dat ick gevangen was so werde die Carios siec / ende sijn Heere badt my ic soude hem helpen dat hy weder gesont werde / hy vinc wilt dat wy te eten cregen / want ic wist wel als hy hem yet brocht daer gaf hy my oock af / maer waert dat my dochte dat hy niet weder ghesont worden en soude / so soude hy hem een goede vrient schencken die hem doot sloech / ende eenen naem aen wonne / soo was hy ontrent neghen oft thien daghen sieck gheweest / nu hebben sy tanden die zijn van een Dier / dwelck zy backe heeten / die selve tanden wetten sy scherp / als dat haer bloedt hindert / soo snijden sy met die tanden over die Huyt henen / daer liept dan / dat is soo veel of men hier eenen Coppen set. Vande selve tanden nam ic een meynende hem daer mede die met aen te slaen / maer ic costese niet deur steken / want den tant was te bot / ende zy stonde

 om my

om my. Als ick nu weder van hem ginck/ sach ick dat gheen profijt en was/ doen vraechden zy my oft hy weder ghesont soude worden. Ick seyde haer/ ick en hadde niet uytghereecht/ daer en was geen Bloet uytgheloopen/ dat hadden sy wel ghesien. Jae meynden zy hy wil sterven/ wy willen hem eer hy sterft doot-slaen. Ick seyde neen en doet dat niet hy sal moghelick wederom gesont worden/ maer ten hielp niet/ zy togen hem voor des Coninck Vratinge Hutten/ende haerder twee hielden hem en hy was soo cranck dat hy niet en wist wat zy met hem doen wouden / soo quam die hy gegeven was doot teslaen/ ende sloech hem opt hooft dat die Herssenen uytsprongen/daer lieten zy hem liggen voor die Hutte/ende wouden hem eten. Ic seyde dat syt niet en dede het was een cranc Mensche gheweest / zy mochten nu oock sieck worden/ende alsoo en wisten zy niet wat zy doen souden/doch quam daer een upter Hutten daer ick in was/ ende riep de Wyfs dat zy een Vyer by den Dooden maeckten/ende hy sneet hem dat hooft af/ want hy en hadde maer een Ooge/ende scheen leelic vander sieckten die hy ghehadt hadde / alsoo dat hy dat Hooft daerom wech wierp / ende het Lichaem senghde hy die Huydt over 't Vier. Daer nae sneet hy hem/ ende deylde den anderen oock gelijck so haer gewoonte is/ende aten hem op tot aen den Cop ende op die Dermen nae/ daer wisten sy ghebreck aen om dat hy cranck gheweest hadde. Daer ginck ick over en weer door de Hutten/ inde eene braede sy de Voeten / inde ander die Handen/ n de derde die stucken vanden Lijve.

Doen seyde ick hen lieden hoe dat die Carios dien sy daer braden ende eten wouden/ hadde my altijdt beloghen/ ende seyde ick hadde sommighe van uwen Vrienden/ ter wijlen dat ick by den Portugaloysers was gheweest / gheschoten ende het was ghelogen / want hy en hadde my noyt ghesien / nu weet ghy wel dat hy sommighe jaren onder u gheweest is/ ende noyt cranck ghewooden/ nu even wel om der logenen wil die hy op my gelogen heeft/is mijn Godt toornich geworden/ende heeft hem sieck ghemaeckt ende u hem ghegeven dat ghy hem gedoot hebt ende oock eten sult / alsoo sal mijn Godt alle schalcken doen die my leet ghedaen hebben ende noch doen willen. Voor sulcke woorden verschrickten haerder veel/ des danckte ick den almachtighen Godt dat hy in allen dinghen soo gheweldich ende ghenadich tot mywaerts hem verthoonde.

Bidde daerom den Leser dat hy wel achtinghe hebbe op mijn schrijven / want ick en doe dese moeyte niet in sulcker wijse als oft ick lust hadde wat nieus te schrijven/ maer alleen dat ick die oprechte waerheyt ende die weldaet Gods aen den dach brenghen soude.

Soo naeckte nu den tijdt dat zy wouden ten Crijch trecken / daer zy drie Maenden op toegherust hadden om dien te voeren / soo hoopte ick altijdt als zy uyttrocken/zy souden my by haer Vrouwen thuys laten / ende soo woude ick ter wijlen zy uyt waren/ontloopen zijn.

Hoe

Hoe een Francoys Schip aen quam ende metten Wilden handelde van Cattoen ende Brasilien-Hout, tot welck Schip ick gheerne geweest hadde, maer het was van Godt niet voorsien.

Dat XL. Capittel.

Ontrent acht daghen te voren als zy wouden tē crijch uyt varen/ so wasser een Francoys schip 8. mijlen van daer aen comen in eē haven die de Portugaloysers Rio de Ienero noemden/ende op der Wilden sprake Iteronne, daer pleghen die Fransoysen Brasilien-hout te laden/ soo quamen zy nu by dat Dorp daer ick in was met haeren boot/ eñ ruylden den Wilden Peper/ Meercatten eñ Papegeyen af/ eñ daer quam een uyten boot aent lant die der Wilden sprake cost/ ende hiet Iacob, die selve handelde met haer/dien bat ic dat hy my mede te Schepe name/maer mijn Heeren seyden neen/ sy en wouden my soo niet wech schicken/ maer wouden veel waren voor my hebben. Doen seyde ick haer dat sy my selven by dat schip brochten/ mijn vrienden souden my Waren genoech geven. Sy meynden neen/ want die hier metten Boot zijn hadden u ten minsten een hemde gegeven/mits dat gy naeckt gaet/ maer zy en achten niet op u/ alsoot oock waer was./ maer ick seyde zy sullen my int groot Schip cleeden als ick daer quame. Zy seyden / dat Schip soude soo corts niet wech varen/ zy moesten ten Crijch/ maer als sy weder quamen/ wouden zy my daer by voeren. Soo woude den boot wederom wech varen/want het hadde eenen nacht by dat Dorp gheanckert. Als ick nu sach dat zy metten boot weder wech wouden varen /dacht ick:O ghy genadigen God/als dat Schip nu oock wech vaert ende my niet mede en neemt / sal ick toch noch onder haer om den hals comen / want het is een Volck daer geen betrouwen in en is. Met dien gedachte ginck ick ter Hutten uyt na dat water toe/ende zy werdent gewaer/ende liepen my na/Ick liep voor haer henen/ende zy wouden my grijpen/maer den eersten die my aen quam sloech ic van my/ ende daer was dat heel Dorp achter my/noch ontquam ick haer ende swom by den Boot. Als ick nu inden boot climmen woude/ stieten my de Francoysen wederom wech/ende meynden waert dat sy my tegen der wilden danck wech namen/ mochten zy oock tegen haer opstaen/en oock haer Vyanden worden. Daer swom ick bedroeft wederom na den lande toe / ende dachte nu sie ick wel dattet Gods wille is dat ick langer inder ellenden blijve / ende waert dat ick dat ontlopen niet versocht en hadde/ soo soude ick achter nae gemeynt hebben het waer mijn schult gheweest. Als ick nu wederom by haer aent lant quam waren zy vrolick/ende seyden:neen hy comt weder/ doen was ick gram / en seyde meynt gy dat ick u soo ontloopen woude. Ick hebbe

daer

daer inden Boot ghewreest ende mijnen Lantslieden ghesept dat zy haer op schicken souden teghen dat ghy lieden upt den Crijch quaemt / ende my derwaerts brenget/ dat sy dan veel waren by malcanderen hadden/ende u gaven/alsulcx behaechde haer wel/ende waren wel te vreden.

Hoe dat die Wilden inden Crijch trocken ende my mede namen, ende hoe dattet op den tocht verginck.

Dat XLI. Capittel.

DAer nae in vier daghen versamelden haer sommighe Paeckers die totten Crijgh wouden trecken in dat Dorp daer ick in was/daer quam die Overste Ronyan Bebe metten synen oock daer by. Doen seyde mijn Heere/ hy woude my mede nemen/ ick seyde dat hy my thuys liet ende had oock wel ghedaen/doen seyde die Ronyan Bebe hy soude my mede nemē. Jc en geliet my niet anders dan ic noode met troc op dat sy als ick gewillich mede getrocken hadde/ niet gedacht en hadde dat ick haer ontloopen soude / als sy by haerder vyanden Lant quamen/eñ des te min acht op my hadden. Doc was mijn meyninge als sy my hadden thuys gelaten/ ick woude nae dat Francoys Schip gheloopen sijn/ maer sy namen my mede/ ende waren 38. Paeckers sterc/ende elcken Paecker beset met 18. Mans meer oft min/en haerder sommighe hadden geprophet eert met haren Afgoden vanden Crijch met droomen ende ander gespel meer / d'welck zy gebruyckten/ alfo dat zy wel gemoet waren totter saecke. Ende haer meyninge was in die tegenheyt na Brikioka te varen daer sy my vingen/eñ haer daer rontom opt lant versterckten/eñ die haer in dier maten inde handen vielen/ om die met te nemen. Ende als wy den upttocht des Crijchs begosten/ was int jaer 1500. ontrent den 13. Augusti. Soo loopen nu in dese Maent soo ghesept is / een gheslacht van Visschen die inde Portugaloysers sprake Doyngo heeten/ op Spaensch Liesses, ende inder wilden spraecke Bratty, uptter Zee inde soete Wateren om daer in te ligghen / die Wilden heeten den tijt Pirakaen , als dan trecken zy van beyden gemeynlick ten Crijch waert / haer Vyanden soo wel als sy/om die Visschen op de reyse te vanghen ende te eten. Als sy daer henen varen / varen zy sacht/ende als sy komē wederom varē sy opt geringste dat sy connen. So hoopte ic nu altijt dat die oock souden opte reyse zijn die welcke de Portugaloysers vrienden zijn/ want de selve waren oock inde wil desen int lant te vallen / alsoo my die Portugaloysers te voren int schip ghesept hadden. Zy vraechden my doorgaens op de reyse wat my docht/ oft sy oock yemant vanghen souden / ende op dat ickse niet gram en maeckte/seyde ick/ja. Oock seyde ick haer/ die Vyanden sullen ons ver toogen/so lagen wy eenen nacht in eenen hoeck Lants die Vwattibi heet / daer vingen wy veel van die Visschen Bratty, die welcke soo groot sijn als eenen goeden Snoeck/ ende het waeyde dien nacht seer/soo getten zy met my/ende wouden veel vragen/soo seyde ick dese Wint waeyt over veel doode Lieden. Nu wasser eenen anderen hoop van desen oock te Water aen een Rivlere tusschen dat Lant henen ghevaren/ghenaemt de Paraibe, ja meynde sy hoe nae hebben die der vyanden Lant alreede aengheballen/ dat haer lieder sommighe sijn doot ghebleven. Als wy nu een dach reyse van daer zy haren aenslach volbrenghen wouden / legherden sy haer int Bosch by een Eylant S. Sebastiaen vanden Portugaloyser ghenaemt / maer die Wilde heetent Meyenbipe.

Als den avondt aen quam gingh die Overſte Roman Bebe ghenaemt door den Leger henen int Wout prekende/ ende ſeyde/ ſy waren nu nae by der Vyanden lant gecomen/dat een yegelijck ſijnen droom onthielde die hen die nacht droomen ſoude/ ende dat ſy toe ſagen dat haer wat geluck droomde: Als die reden uyt was danſten ſy tot inder nacht met haren Afgoden/ daer na ſliepen ſy/ ende als mijn Heere hem neder leyde/ſeyde hy/ick ſoude my oock wat goets droomen laten/Ick ſeyde/ ick en achte op gheen droomen ſy zijn valſch/ ſoo maeckt met uwen God evenwel dat wy vangen mogen. Als den dagh nu op-brack verſamelden haer de Overſten om een Becken vol gheſoden Viſch/ de welcke ſy aten / ende vertelden de droomen ſoo veel datſe haer wel ghevielen/ſommige die danſten met haren Afgoden/ende ſy hadden voorgenomen eñ waren vanden wille om op dien ſelven dagh na by haerder vyanden lant te varen/by een plaetſe Baywaſſukangen ghenaemt/ eñ daer wouden ſy beyden tot dat den avont quam: Als wy uyt voeren van de plaetſe daer wy dien nacht gelegen hadden Meynebipe ghenaemt/ vraeghden ſy my noch eens wat my dochte. Doen ſeyde ick / ter avontueren by Baywaſſukange ſullen ons de Vyanden vertoonen/zijt maer wel ghemoet/ ende by dat ſelve Baywaſſukange was mijn meyninghe woude ick haer ontloopen zijn/waert dat wy daer waren ghekomen/ want daer ſy my gevangen hadden en was maer ſes Mijlen weeghs van den ſelven hoeck. Als wy nu ſoo voort langhs dat Lant henen voeren ſagen wy oock Naeckers die quamen ons tegen achter een Eylant henen/doen riepen ſy/ daer komen onſe Vyanden die Tuppin Ikins oock aen / doch wouden ſy haer verberghen achter eenen Steen metten Naeckers / opwerpende dat ſy onverſiens by haer komen ſouden/ evenwel ſo werden ſy onſer gewaer/eñ gaven haer weder ter vlucht nae haer huys/ende wy royden opt haeſtighſte nae/ wel vier gantſche uren langh/ daer nae quamen wy aen haer/ende haerder waren vijf Naeckers vol/eñ waren al van Brikioka. Ick kendeſe al t'ſamen wel/ eñ daer waren ſes Mammelucken in een van die vijf Naecken/ ende die ſelve waren ghedoopt / onder haer waren twee gebroeders/ de een genaemt Diego de Praga , de ander Domingo de Praga, de ſelve twee deden groote weere/ de een met een Roer/ de ander met eenē Flits-Boge/ die twee hielden op in haren Naecken twee heele uren tegen meer dan 30. van onſe Naeckers. Als ſy nu haer Pijlen verſchoten hadden / vielen die Tuppin Imba haer aen/ eñ namenſe gevangen/ ende ſommighe werden terſtont doot gheſlagen ende gheſchoten/ ende beyde de Broeders werden niet ghewont / maer twee vande ſes Mammelucken werden ſeer deerlijcken ghewont/ ende vanden Tuppin Ikins oock ſommige/onder de welcke een Vrouwe was.

Hoe ſy met den ghevanghen om ginghen als ſy wederom t'huys trocken.

Dat XLII. Capittel.

HEt was twee groote Mijlen weeghs vanden Lande inder Zee daer sy gevangen werden/ sy haesten haer op't haestighste dat sy kosten weder na dat Lant/ om haer weder te legeren daer wy dien nacht te voren lagen/als wy nu by dat Lant Meynebipe quamen / wast avont dat de Sonn, onder gaen woude/daer leyden sy de ghevanghenen een yeghelijck in sijn Hutte/ maer die seer ghewont waren trocken sy aen't Lant/ eñ sloegense voort doot/ ende snedeñse op haer maniere in stucken/eñ braden dat vleesch. Onder die dien nacht ghebraden werden/ waren twee Mammelucken de welcke Christenen waren/ de een was een Portugaloyser/Georgio Ferrero genaemt een Hooftmans Sone / den welcken hy gecregen hadde van eender wilder Vrouwe. De ander hiet Jeronimus, den selven hadde een Wilde gevangen die uyt onse Hutte was daer ick in was/ende sijnen name was Parwa, de selve briet den Jeronimus (Godt heb sijn ziele) was Diego de Praga Maeghschap. Den selven avont als sy haer gelegert hadden/ ginck ick in de Hutten daer sy beyde de Broeders in hadden/om met haer te spreken/ want het waren mijn goede Vrienden te Brikioka daer ick gevangen wert/ doen vraegden sy my, of sy oock gegeten souden worden: Ick seyde haer dat sy dat moesten stellen inden wille des Hemelschen Vaders/ende sijnen lieven Sone Jesu Christi/des gekruystẽ voor onse sonden/ in wiens name wy ghedoopt zijn met hem inden doot/ den selven geloove ick oock dat hy my soo lange behoet heeft onder haer/ende wat de almachtighe God met ons aen slaet/daer met moeten wy te vreden zijn.

Voort vraeghden my beyde de gebroeders hoe dattet met haren Neve Jeronimus was/Ick seyde haer: hy lagh by den Vyere en briet/ende daer was alreede een stuc van des Ferrero Soon gegeten/dat hy't gesien hadde/ doen weenden sy/ick troostese weder/eñ seyde haer/sy wisten wel dat ic acht Maenden of daer ontrent onder haer geweest was/ende dat God my bewaert hadde/dat sal hy met u oock doen/betrout hem. Voort seyde ic/het soude my met recht meer ter herten gaẽ dan u/want ic ben uyt vreemde Landen/ ende den schrickelijcken handel vande Lieden niet ghewoon/ ghy zijt hier op getogen eñ geboren. Jae meynden sy/ick was so inder ellende verhart/ick en achtent niet meer. Als ick nu inde reden met haer was/ hieten my de Wilden van haer gaen in mijn Hutte/ende seyden wat ick daer soo lange reden met haer hadde/eñ het deerde my dat ic moeste van haer gaen/eñ seyde haer dat sy haer gantschelicken inden wille des Heeren geven mosten/ sy sagen wel wat wy al ellende ende armoede in dit jammerdal hadden / Sy seyden sy en haddens noyt soo wel versocht als nu/ende meynden sy waren God doch eenẽ doot schuldigh/ sy wouden oock des te vrolicker sterven terwijlen ick oock by haer was: Daer mede gingh ick

uyt haer=

upt haerder Hutten/ende ginck door den gantschen Leger/ ende besagh de ghevangenen/ Ick ginck soo alleen/ende niemant en achte op my/ende hadde die reyse wel konnen ontloopen/ want ick was by een Eylant Meyenbipe ghenaemt/ dwelck ontrent x. Mijlen weeghs van Brikioka is/maer lietet om de ghevanghen Christenen wille/ van den welcken noch vier levendigh waren / want ick dacht / ontloope ick haer/soo worden sy toornigh/ ende slaen die selve dan terstont doot / ende in middeler tijdt mach ons God al te samen met malcanderen bewaren/ende dacht alsoo by haer te blijven/ ende haer te troosten/alsoo ick oock dede. Ende die Wilden waren my seer gunstigh om dat ick haer te voren ghesept hadde op avontuere/ die Vyanden sullen ons teghen komen/alsoo 't nu oock gebiel/ende seyden : Ick waer beter Propheet dan haer Markaya.

Hoe sy met haren Vyanden dansten, daer wy des anderen daeghs ons legerden.

Dat XLIII. Capittel.

Des anderen daeghs quamen wy niet verre van haer Lantschap by een groot gheberghte Occarasu ghenaemt/ ende daer legherden sy haer om dien nacht daer te blijven / Doen gingh ick in des Oversten Coninghs Hutten/Konyan Bebe ghenaemt/ ende vraeghde hem wat hy metten Mammelucken inden sin hadde. Hy seyde/sy souden gegeten wordē/ende verboot my ick en soude niet met haer spreecken / want hy was seer gram op haer/ sy souden t'huys ghebleven zijn/ende niet met sijn Vyanden ghegaen oft ghetrocken hebben teghen hem. Ick seyde/hy soudese leven laten/ende haren Vrienden wederom verkoopen. Hy seyde sy soudē gegeten wordē. Eñ de selve Konyan Bebe hadde eenen grooten Corf vol Menschen-vleesch voor hem / eñ at van eenen Beene ende hielet my voor den Mont/eñ vraeghde oft ick oock eten woude/ eñ ick seyde neen/ onvernuftigh Dier en eet vanden anderen niet / soude dan die een Mensche vanden anderen eten/hy beet in dat Been eñ seyde/ Ja : waresche, Ick ben een Tyger-Dier/ het smaeckt my wel/daer mede ginck ick van hem. Den selven avont geboot hy/ een yegelick soude sijnen ghevanghenen voor dat Wout brenghen by dat Water op een plaetse/ende dat gebeurde also. Daer vergaderden sy haer/eñ maeckten eenen grooten dans al rontom/ daer stonden die gevangenen in/ daer moesten die gevangenen alle ghelijck singen ende ratelen metten Afgoden Tammaraka, Als sy nu ghesonghen hadden/ begosten sy te spreecken die een nae den anderen/soo vrymoedigh/ ende seyden: Jae wy trocken upt als kloecke lieden plegen om onse vyanden te vangen eñ te eten/nu hebt ghy de overhant ghecregen eñ hebt ons gevangen/maer wy en vragen niet daer na/ die waerachtige stercke lieden sterven in haerder Vyanden Lant. Soo is nu ons Lant groot/ de onse sullen haer aen u wel wreken. Jae seyden die ander : Ghy hebt vanden onsen veel verdaen/dat willen wy aen u wreken : Als die reden upt was voerden een yeghelick de sijne wederom in sijn Logement/ daer na ten derden daghe quamen wy weder in haer Lantschap/ende een yegelijck voerde zijn gevangenen daer hy thuys was. Die inden Dorpe Vwattibi woonden daer ick in was hadden acht Wilden levendigh gevangen/eñ drie Mammelucken de welcke Christenen waren/namelijck Diego de Praga, eñ sijn Broeder Domingos de Praga,eñ daer toe oock noch een Christen die Antonio hiet:den selven Antonio hadde mijns Heeren Sone ghevanghen / met noch twee ander Mammelucken, de welcke

ooch Christenen waren/ ende die voerden sy ghebraden t'huys om die daer te eten. Ende het was den elfden dagh doen sy wederom t'huys quamen/ van dien dagh aen te reeckenen dat sy van huys voeren/ binnen welcken tijdt sy dese victorie teghen haer Vyanden ghecregen hadden/ daer sy soo wreedelijck ende onmenschelijck mede omginghen.

Hoe dat Françoys Schip noch daer was daer sy my brengen wouden, alsoo sy ghelooft hadden, als sy wederom uyt den Crijgh quamen, &c. als voor ghemelt is.

Dat XLIIII. Capittel.

Als wy nu weder vanden Crijgh thuys gecomen waren/ begheerde ick van haer dat sy my wouden nae dat Fransoysche Schip voeren/ want ick was met haer ten Crijgh gheweest/ ende hadde hare Vyanden helpen vanghen/ vanden welcken sy nu wel ghehoort hadden dat ick gheen Portugaloyser was/ sy seyden jae/ sy wouden my daer by voeren/ maer sy wouden eerst rusten/ ende eten den Mokean, dat is dat ghebraden Vleesch van beyde den Christenen.

Hoe sy nu den eersten vande twee Christenen aten, namelijck, Georgio Ferrero, des Portugaloysers Hooftmans Sone.

Dat XLV. Capittel.

Soo wasser nu een Coninck over een Hutte/ recht teghen mijnder Hutten over/ de selve was genaemt Tatamiri, die hadde eenen ghebraden/ ende liet dranck maecken nae haer gewoonte/ haerder veel versamelden daer sy droncken/ songhen ende maeckten groote vreught. Des anderen daeghs nae dat drincken soden sy dat ghebraden Vleesch wederom op/ ende atent. Maer des anderen Jeronimi vleesch hingh inder Hutten daer ick in was / in eenen Corf over dat Vyer inden Roock wel drie Weecken langh/ dattet alsoo drooghe was als een Hout/ ende dattet soo langhe ongegeten hingh over het Vyer was dese oorsake: De Wilde die 't hadde was ghenaemt Parwe, ende die was op een ander plaetse getrocken Wortelen te halen/ om den Dranck te maecken/ om des Ieronimi vleesch daer mede te bedrincken/ dat den tijdt alsoo verliep/ ende sy en wouden my niet eer nae dat Schip voeren / sy en hadden dan eerst de Feeste met Ieronimum ghehouden/ ende dat Vleesch ghegheten. Binnen desen middeler tijdt was dat Fransoys Schip wederom wegh ghevaren / want het moght ontrent acht Mijlen weeghs van daer zijn daer ick was. Als ick die tijdinge hoorde was ick seer bedroeft/ maer de Wilden seyden/ sy plegen ghemeenlick alle Jaer daer henen te komen/ ende alsoo moeste ick te vreden zijn.

Hoe dat die Almachtighe Godt een teecken dede.

Dat XLVI. Capittel.

Ick hadde een Cruys gemaeckt van Staecken/ by het welcke ick dickwils mijn ghebedt dede totten Heere / ende ick hadde den Wilden bevolen sy en soudent niet uyt trecken/ haer moght ongheluck daer af comen/ maer sy verachten mijn woorden. Op een tijdt was ick met haer op de Visscheryen/ ende

ende daer tusschen hadde een Vrouwe dat Cruys uyt getrocken/ ende haddet haren Man ghegheven om dat 't ront was/ die soude daer een soorte van Pater-Nosters mede wrijven/ de welcke sy van Zee-Slecken Huys kens maken/ dwelck my nu seer verdroot. Corts daer na begoste seer te regenen/ ende duyrde sommige dagen. Sy quamen in mijn Hutte/ begheerende ick soudet met mijnen Godt maecken dat den reghen moght op houden/ want waert dattet niet op en hielde/ het soude haer plantinghe verachteren / want haren plant-tijdt was daer : Ick seyde/ het was haer schult/ want sy hadden mijnen God vertoornt dat sy dat Hout hadden uyt getogen/ want by dat Hout plagh ick met mijnen God spraecke te houden: Als sy nu meynden dat dat de oorsaecke was des Regens soo hielp my mijns Heeren Sone weder een ander Cruys oprichten/ ende het was doen ontrent een ure na middagh/ na der Sonnen te reeckenen. Alst opgericht was/ werdet terstont schoon Weder/ ende het was voor-middaeghs seer ongestadigh. Sy verwonderden haer alle/ ende meynden mijn God dede al wat ick woude.

Hoe ick op eenen avondt met twee Wilden op de Visscherye was, ende Godt een wonder my verthoonde door eenen grooten reghen ende onweder.

Dat XLVII. Capittel.

Ick stont ende vischte met noch twee van henlieden/ waer af de eene oock een vanden voornaemsten was onder den Wilden / ende was Parwa genaemt/ die Jeronimum gebradē hadde: Ende als wy metten anderen stonden en vischten/ soo verhief hem eenen grooten Windt ende Regen/ met eenen donder/ int afscheyden vanden dage/ ende regende niet verre van ons/ soo dat den Wint den Regen heel na by ons dreef. Doen baden my beyde die Wilden dat ick met mijnen God spreken woude/ dat ons den regen niet en moght hinderen/ mogelijck sullen wy noch meer visschen vangen/ want ick sagh wel wy hadden inder Hutten niet te eten. Die woorden beweeghden my/ ende ick badt den Heere uyt den gront mijns herten/ dat hy sijne macht by my woude bewijsen/ terwijlen de Wilden dat van my begeerden/ op dat sy nu sien souden dat ghy mijn God altijdt by my zijt.

Als ick dat ghebedt voleynt hadde soo comt den Wint metten Reghen aen pruyssen/ ende het regende ontrent ses schreden van ons/ ende op die plaetse daer wy waren en vernamen wy niet/ soo dat die Wilde Parwa seyde : Nu sie ick wel dat ghy met uwen God ghesproken hebt/ ende wy vingen sommighe Visschen. Als wy nu inder Hutten waren / seyde alle beyde de Wilde den anderen Wilden dat ick met mijnen Godt ghesproocken hadde/ ende sulcke dingen gebeurt waren/ daer af verwonderden haer alle de anderen.

Hoe sy den anderen van de twee ghebraden Christenen aten, Jeronimus ghenaemt.

Dat XLVIII. Capittel.

Als nu de Wilde Parwa alle gereetschap by malcanderē hadde/ als gesept is/ liet hy dranck maken/ om des Jeronimi Vleesch te bedrincken. Als zijt bedroncken hadden/ broghten sy die twee gebroeders by my/ eñ noch eenen Antonius genaemt/ den welcken mijns Heeren Soon gevanghen.

ghen hadde/ſoo dat onſer vier Chriſtenen by den anderen waren/ ende moeſten met haer drincken/maer eer wy drincken wouden/deden wy ons ghebedt tot Godt/ dat hy der Zielen genadigh woude zijn/ende ons oock als onſe ure quam/ende de Wilden alſden met ons/ende waren vrolick/maer wy ſagen groote ellende. Des anderen daeghs ſmorghens vroegh ſoden ſy dat Vleeſch wederom op / ende atent/ ende haddent op een corte tydt vernielt.Den ſelven dagh voerden ſy my te verſchencken: Als ick nu van beyde die ghebroeders ſcheyde/baden ſy my dat ick Godt voor haer bidden ſoude / ende ick gaf haer raet waer dat ſy ontloopen koſten / waer dat zijt heenen ſouden nemen int ghebergte/ op dat ſyſe niet en koſten nae ghebolgen/ want ick des ghebergts kenſchap hadde/dwelck ſy oock ghedaen hadden/ende waren ſoo los gewozden ende ontloopen/alſoo ick naemaels vernam/ oft ſy weder ghevangen werden en weet ick oock niet.

Hoe ſy my voerden om te verſchencken.

Dat XLIX. Capittel.

SY voeren met my daer henen daer ſy my verſchencken wouden/ Tackwara ſubtibi genaemt/ende als wy een ſtuck weeghs vanden Lande waren/ſagh ick om na die Hutten daer ic uytvoer/ ende daer was een ſwarte Wolcke over die Hutten / Ick wees haer dat/ende ſeyde : mijn God was toornigh over dat Dorp dat Chriſten vleeſch ghegeten hadde/&c. Ende als ſy my daer braghten / leverden ſy my in de handen vanden eenen Coninck Abbati Baſſange ghenaemt/ den ſelven ſeyden ſy dat hy my geenen overlaſt doen oft laten doen ſoude/ want mijn God was vreeſſelicken over die my leet deden/ want dat hadden ſy gheſien doen ick noch by haerlieden was/ ende ick dede hem ſelven oock een vermaninge/ende ſeyde: mijn Broeders ende mijn Vrienden ſouden korts comen met een Schip vol Waren / dat ſy my ſlechts wel bewaerden/ ick woude haer dan veel Waren gheven/ want ick voorwaer wiſte mijn God ſoude mijns Broeders Schip corts aenbrengen : Dat behaeghden haer wel/ende de Coninck hiet my Sone/ende ick ginck oock met ſijnen Sonen op het Weyde-werck.

Hoe dat my de Wilden van dien Dorpe vertelden, hoe dat dat voor-gemelde Schip uyt Vranckrijck weder wegh gheſeylt was.

Dat L. Capittel.

DE Wilden van dien Dorpe ſeyden my/ hoe dat dat voorgenoemde Schip/ Maria Belette genaemt van Diepen/ daer ick geerne in geweeſt hadde/aldaer volle ladinge gecregen hadde/namelick/ Braſilien-Hout/ Peper/Cattoen/ Veder-werck/ Meer-catten/Papegayen en dierghelijcke Waren als daer valt/ ende ſy hadden daer inder Haven Rio de Jevero een Portugaleuſers Schip ghenomen/ende hadden een vanden Portugaloyſers eenen Wilden Coninck/ Itawu genaemt/gegeven/ende die hadde hem gegeten.Ooch was die Franſoys in dat Schip die den Wilden bevolen hadde doen ick gevangen wert dat ſy my eten ſouden/ende die woude wederom nae huys varen/ ende dat was dat Schip als voor verhaelt is/als ick dē Wilden ontliep/ende by haren Boot ſwom/ ende ſy my niet nemen en wouden. Ende dat ſelve was om-comen oft bleven opte wederom reyſe/want niemant vernomen en hadde waer dat bleve doen ick metten anderen Schepe in Vranckrijck quam/alſoo naemaels verhaelt wort.

Hoe

Hoe dat korts nae dat ick verſchoncken was een ander Schip uyt Vranckrijck quam die my cochten, &c.

Dat II. Capittel.

ICk was ontrent 14. daghen int Dorp Tarewara ſutibi, by den Coninck Abbati Boſſange, ſoo gebeurdet op eenen dagh dat ſommighe Wilden by my quamen / ende ſeyden ſy hoorden ſchieten / dat moeſte in Iteroenne zijn/ welcke Haven oock gheheeten wort Rio de Jevero, als ick nu ſeeckerlick wiſte datter een Schip was/ſeyde ick haer dat ſy my daer brochten/want het mogẽ mijn Broeders zijn/ſy ſeyden ja/maer hielden my noch op ſommige dagen. In midde-ler tijdt ſoo gebeurdet dat de Franſoyſen die daer in ghekomen waren/hoorden dat ick daer onder de Wilden was / doen ſchickte de Capiteyn twee gheſellen vanden Schepe naer ſommige van de Wilde Coningen/ dewelcke ſy te vriende hadden/ in-der Vlecken daer ick in was / ende quamen in een Hutte/ waer af de Coninck Sowaraſu hiet / vaſt by der Hutten daer ick in was / my wert de tijdinghe ghebraght vanden Wilden dat daer twee vanden Schepe ghekomen waren/ ick werdt blijde/ ginck tot haer/ende hietſe wellecome inder Wilden ſprake/ als ſy my ſoo ellendigh ſagen gaen hadden ſy medelijden met my/ eñ deylden my van haer cleederen mede. Ic vraegde haer waerom ſy gecomen waren:ſy ſeyden om mijnent wille/haer was bevolen dat ſy my te Schepe brochten: Doen verblijde ick my van herten over de barmhertighheyt Gods/ende ick ſeyde tot een vande twee Perot genaemt/ de welcke der Wilden ſpraecke koſte/hy ſoude te verſtaen gheven dat hy mijn Broeder ware/ eñ hadde my ſommige Kiſten vol Coopmanſchap gebracht/ dat ſy my met haer te ſchepe brachten/en die kiſtẽ haelden/eñ dat hy te verſtaen geven ſoude dat ick onder haer blijven ſoude om Peper eñ meer ander Warẽ te vergaderen tot dat die Schepen weder quamen op dat ander jaer. Na die woorden brachten ſy my met haer te Schepe/eñ mijn Heere toogh ſelver mede/ſy hadden int Schip alle medelijden met my/eñ deden my veel goets: Als wy daer ontrent eenen dagh of vijf geweeſt hadden int Schip/vraeghde my der Wilden Coninck Abbati Boſſange,den welcken ick geſchoncken was/waer de Kiſten waren/ dat ickſe my liet geven/op dat wy weder in tijts t'huys comẽ mochtẽ. De ſelve meyninge ſeyde ick den Overſtẽ des Schips/ eñ die beval my ic ſoudeſe op houden tot dattet Schip ſijnen vollen laſt hadde/ op dat ſy haer niet gram en maeckten/oft ongemack onder ſtonden aen te nemen/ende eenige verraderije aen richten mochtẽ/ als ſy ſagen dat ſy my int Schip behouden wouden/om dattet een volc is daer geen betrouwẽ op en is/maer mijn Heere de Coninc meynde gantſchelick hy woude my mede t'huyswaert hebben/maer ick hielt hem ſo lange op met woorden/ende ſeyde hem dat hy niet ſo ſeer en haeſte/ want hy wiſte wel als goede vrienden te ſamen comen/en coſten ſo niet geſcheyden/maer als ſy metten Schepe wegh wouden/ dan ſouden wy oock wederom na zijnder Hutten varen/ende hielt hem alſoo op: Ten leſten als dat Schip toegeruſt was verſamelden die Franſoyſen alle by malcanderen/eñ ick ſtont by haer/ eñ mijn Heer die Coninck met die hy by hem hadde ſtonden oock daer. Eñ de Hooftman des Schips liet den Wilden ſeggen met ſijnen Tael-ſpreecker/ dattet hem wel behaeghde dat ſy my niet gedoot en hadden/nae dien ſy my onder hare Vyanden gevonden hadden/ liet hem voort ſeggen(om my met beter gevoeghlicheyt van haer te brengen)dat hy haer wat geven woude om dat ſy my ſo wel bewaert hadden/daerom hadde hy my met hem int Schip begeert/om dat hy my ſommige Waren doen ſoude/ eñ dat ick

onder

onder haer blijven soude/ terwijle ick by haer bekendt was/ om Peper ende ander goet te vergaderen/ dat hem dienende was/ tot dat hy weder quame. Soo hadden wijt nu soo gesloten/ dat een oft x. vanden Schiplieden versamelden/ dewelcke my in eenigher manieren ghelijck ende gonstigh waren/ de selve gaven uyt dat sy mijn Broeders waren/ ende wouden my mede t'huys hebben. Dese meyninge wert den Wilden voor ghehouden/ dat mijn Broeders in geender manieren en wouden hebben dat ick weder aen't Landt soude gaen / maer ick moeste t'huys trecken / want ons Vader begheerde my noch eens te sien eer hy storve. Doen liet hem die Capiteyn oock weder segghen/ hy was de Overste int Schip ende hadde geerne dat ick wederom aen Landt gingh/ maer hy en was maer een mensche/ ende mijne Broeders waren veel/ ende en kost niet tegen haer gedoen. Dat uytgeven gebeurde alsoo/ om dat sy met properheyt van de Wilden geraecken souden/ ende ick seyde oock tot mijn Heer de Coninck: Ick woude geerne weder met hem te huys trecken/ maer hy sach wel mijn Broeders die en woudens niet toe laten. Doen begost hy te weenẽ int Schip/ ende seyde/ als sy my wouden mede nemen / dat ick dan metten eersten Schepe weder quame/ want hy hadde my voor sijnen Sone ghehouden/ ende was seer toornigh op die van Vwattibi, dat sy my hadden willen eten. Ende eene van sijne Vrouwen/ de welcke oock mede int Schip was / moesten my beschreyen nae haer gewoonte/ ende creet oock op haer maniere. Daer nae gaf haer de Hooftman sommige Waren/ weert zijnde ontrent vijf Ducaten/ in Messen/ Axen/ Spiegelen ende Cammen/ daer mede togen sy weder aen't Lant nae haer Wooninge. Alsoo hielp my die Almoghende God uyt der Tyrannen ghewelt/ hem sy prijs ende eere/ door Jesum Christum sijnen Sone onsen Salighmaker/ Amen.

Hoe de Oversten des Schips genaemt waren, ende van waer dat het Schip was, ende watter noch ghesschiede eer wy uytter Haven voeren, ende hoe langhe dat wy opte reyse nae Vranckrijck waren.

Dat LII. Capittel.

Die Hop-man des Schips was ghenaemt Wilhem de Moner, ende de Stierman Franchoys de Schantz, dat Schip was ghenaemt Catharine van Wattaville, &c. Sy rusten dat Schip toe om weder nae Vranckrijck te zeylen/ soo ghebeurdet op eenen morghen / doen wy noch inde Haven Rio de Jevero genaemt laghen/ dat een Portugaloysers Schipken quam/ eñ woude uytter Haven varen/ ende hadde gecoopmanschapt met een geslacht Wilden dewelcke sy te vriende hebben/ ende heeten Los Markayos, diens Lantschap stoot aen de Tuppin Imba, welcke de Fransoysen te vriende hebben/ die beyde Natien zijn Vyanden met

met malcanderen ende het was dat Schiphen so voor verhaelt is dat nae my comen was om my vanden Wilden af te coopen/ ende hoorde een Factoor toe Pieter Roesel genaemt. Die Francoysen staken haren Boot uyt wel versien met Geschut/ voeren tegen haer in/ ende meyndense te nemen/ ende namen my mede om dat ick met haer spreken soude datse haer opgeven souden/ maer als wy dat Schip aen vielen sloegen sy ons wederom af/ en also werden sommige Francoysen gheschoten/ ende sommige gewont. Ic wert ooc tot der doot toe gewont met eenen scheut veel meer dan yemant vanden genen die daer levendich bleven waren/ ende ic riep in desen aenrst totte Heere/ want ick en voelde anders niet dan des doots noot/ ende badt onsen goedertieren Godt ende Vader/ dat hy my toch noch behoeden woude/ op dat ick inder Christenen Lantschap wederom comen mochte/ en dat ic daer syne aen my verthoonde weldaet/ ander lieden oock vertellen mochte/ ter wylen hy my toch uyt der Tyrannen ghewelt verlost hadde/ ende ick bequam noch wederom in volcomen ghesontheyt/ gelooft zy den goedertieren God van eeuwichheyt tot eeuwichheyt. Anno 1554. den lesten October gingen wy inde Haven van Rio de Ienero tseyl/ ende voeren weder na Vranckrijc/ wy hadden over Zee soo goeden Wint/ dat haer die Schipliede verwonderden/ ende meynden dat een al sulcke Weder een sonderlinge gave van Godt moest syn/ gelijct oock wel te glooben is. Oock dede de Heere een merckelick teecken by ons op der Zee/ want op den selven dach voor den Kers dach quamen veel Visschen rontom dat Schip/ die welcke men Zee-Verckenen heet/ ende dier vinghen wy so veel/ dat wijer sommige dagen genoech hadden. Des selven gelijcken oock op den H. drie Coningen avont beschickt ons God oock Visschen genoech want wy anders op die reyse niet veel t'eeten en hadden dan wat ons Godt uyter Zee gaf. Daer nae op den xv. dach Februarij ofte daer ontrent/ quamen wy in't Coninckrijck van Vranckrijck inden Jare 1555. by een Stedeken Honflor genaemt/ ende leyt in Normandien/ wy en saghen op die gantsche reyse int weder-comen geen lant by cans in 4. Maenden. Als wy nu te lande comen waren/ ende zy dat Schip ontladen wouden doen hielp ic haer lieden oock/ als dat nu oock gedaen was/ doen danckte ick haerlieden van haer weldaet die zy my bewesen hadden. Daer nae begeerde ick een Paspoort vanden Hooftman/ maer hy hadde liever gesien dat ic noch een reyse met hem aengenomen oft gedaen hadde. Maer evenwel/ doen hy sach dat ic gheenen lust te blijven en hadde oft mede reysen en woude/ soo bestelde hy my een Paspoordt van Moensoral Mirani, een Overste in Normandien. Die selve oock als hy van my ghehoort hadde/ dede hy my voor hem comen ende gaf my selver die Paspoordt/ ende mijn Hooftman gaf my teer-ghelt om over wech te comen. Alsoo nam ick doen oorlof/ ende vertrock van Honflor nae Havelnuef/ ende van Havelnuef trock ick nae Diepen.

Hoe ick te Diepen in des Hoostmans huys des Schips-Belete gevoert werde, daer hy de Huysweert, ende Overste was, de welcke voor ons uyt Brasilien ghereyst was, ende noch niet comen.

Dat LIII. Capittel.

DAt voorseyde Schip Maria Belete ghenaemt was van Diepen/ ende daer in was die Tael-spreecker oock/ die den Wilden beval datse my eten souden/ende die gene die my niet mede in haren Boot nemen en woude als ick den Wilden ontliep / ende haer Hooftman was die selve die den Wilden eenen Portugaloyser gegeven hadde om te eten/ nae dat hy hem sijn Schip ghenomen hadde/ dese altsamen waren voor ons op de reyse om wederom in Vranckrijck te varen/ende en waren met haren schepe Belete ghenaemt noch niet te lande comen/ als ick daer quam/ hoe wel zy nae die rekenschap van dat schip Wartavilla, dwelck my vanden Wilden kocht / drie Maenden voor ons souden comen zijn. Der selver lieden Wijfs ende Vrienden quamen by my/ ende vraechden my oft ickse niet vernomen en hadde/ ic seyde/ seer wel heb ickse vernomen daer zijn een deel godloose lieden in't Schip/zy zijn waer zy willen/ ende vertelden haer hoe datter een van haerlieden onder den Wilden geweest was die oock int schip was/die den selven Wilden bevolen hadde datse my eten souden / maer nochtans heeft my die almoghende God behoedet/ende seyde haer voort/ hoe dat zy met haren Boot by de Hutten gevaren waren/daer ic in was/ende hadden den Wilden Peper ende Meer-Catten afgemangelt/ende hoe dat ic den Wilden ontloopen was/ende tot haer by den Boot ghe-swommen was/maer dat zy my niet en hadden willen innemen/ende hebbe daerom moeten aent lant swemmen onder den Wilden/ het welcke doen ooc een groot hartsweer was/ende dat zy den Wilden eenen Portugaloyser gegeven hadden om te eten/ het welcke die Wilde ooc deden/ ende hoe dat zy my geensins geen genade en hadden willen doen/ oft bewijsen/daer door sie ic nu wel dat het de lieve God so goet met my gemeynt heeft/dat ic(Godt zy lof)voor haer hier ben om u lieden die nieuwe tijdinge te brengen. Zy mogen oock comen als zy connen/maer ick wil u een Propheeet sijn/ dat sulck onghenadicheyt en tyrannije die zy daer in't lant aen my ghedaen hebben/ dwelck haer Godt vergeven wil/en sal onghestraft niet blijven/het zy int cort oft in't lange/want het was blijckelic ende goet te sien dat in my selve de Heere Godt in den Hemel ontfermherticheydt gethoont heeft/noch seyde ick voort/ hoe wel dat dien op de reyse ghegaen was die my vanden Wilden gecocht hadden/also dat oock de waerheydt is / want Godt gaf ons goeden Wint/oock goeden Visch upter diepte vander Zee. Zy hielden haer qualicken ende meynden wat my dochte/ oft zy oock noch voor handen oft levende waren. Ende om dat ick haer niet heel quaden troost gheven en soude/so seyde ick/Zy souden noch mogelick comen mogen/ hoe wel dat den meesten hoop ende ick anders niet reeckenen coste dan dat zy metten schepe verdroncken ende bleven waren. Nae alle dese woorden soo scheyde ick van haer/ ende seyde zy souden den anderen weten laten oft zy quamen. Godt hadde my geholpen/ende dat ick daer geweest hadde/van Diepen voer ick met een Schip nae Londen in Engelant/ ende daer was ick sommige daghen/Daer nae voer ick van Londen in Zeelant/ende van daer nae Antwerpen. Alsoo heeft my die almoghende Godt (wien oock alle dinck moghelick is) wederom in mijn Vaderlant gheholpen. Hem zy eeuwelijck lof prijs ende eere van eeuwicheyt/Amen.

Mijn

Mijn ghebedt tot Godt den Heere, ter wijlen dat ick inder Wilden lieden gheweldt was, die my dreychden te eten.

O Ghy almachticheydt, ghy die daer Hemel ende Aerde ghefundeert hebt, Ghy Godt onser voor-vaders Abraham, Isaac, ende Jacob, Ghy die dat volck van Israel soo geweldichlijcken uyt haren Vyanden handen gevoert hebt door die roode Zee, Ghy die Daniel onder den Leeuwen bewaerdt hebt, u bidde ick o eeuwighe Godt, ghewelt hebber, dat ghy my wilt verlossen uyt de handen van dese Tyrannen, die u niet en kennen, om Iesus Christus ws lieven Soons wille, welcke die gevanghen verlost uyter eeuwiger gevangenisse, niet te min Heere ist uwen wille dat ick sulcken Tyrannischen doot lyden sal, van desen volcke die u niet en kennen, ende segghen als ick haer van u segge, Gy en hebt geen macht my uyt haren handen te nemen, soo sterckt my inder lester ure als zy haer wil aen my willen volbrenghen, dat ick dan niet en twijffele aen uwe barmherticheyt, ende moet ick dan so veel lijden in deser ellende, soo gheeft my toch hier namaels ruste, ende behoedt my voor de toecomende ellende, daer voor alle onse voor-Vaders ghevreest hebben, even wel Heere ghy cont my wel uyt haer ghewelt helpen. Helpt my. Ick weet ghy cont my wel helpen. Ende als ghy my gheholpen hebt, soo en wil ick dat den ghelucke niet toeschrijven, maer alleen uwe gheweldighe Hant, dat die my uyt haerlieder ghewelt gheholpen heeft, ende uwe weldaet wil ick prijsen ende int licht brengen onder alle Menschen waer ick comen mach, Amen.

Eynde des eersten Boecx.

Avontuerlijcke / vreemde ende

waerachtighe beschrijvinghe van het Landt America, alwaer Hans van Staden onder de Brasilianen / Tuppin Imbas ghenaemt / langhe ghevanghen ghesetend heeft / ende hoe wonderbaerlijck Godt den Heere hem verlost heeft / voorts van haeren Handel / Leven / Arbeyt / Oorloghen / Wooninghen / ende hoe't selve Landtschap gheleghen is.

Mitsgaders t'Geberchte / twelc begint by de Bay de todos os Sanctos, hoe hun de Wilden daer onthouden / (Wayganna gheheeten) hoe zy haer gheneeren ende Oorloghe voeren / haer Spijse bereyden / Vyer maecken / Wilde Dieren ende Visschen schieten / haer Regiment ende Ordonnantie. Mede hoe vreemt de Mans met hun Vrouwen huys houden / seer nut ende cortswijlich om lesen.

Op nieus herdruckt, ghecorrigeert, ende vermeerdert.

t'AMSTERDAM.

Ghedruckt by Broer Jansz. woonende op de nieu-zijds achter Borch-wal / by de Brouwerije vande Hopbergh / inde Silvere Kan / 1634.

Hoe die Schipvaert begint uyt Portugael nae Rio de Genero, ghelegben in America, ontrent inden 24. graet Tropici Capricorni.

Dat I. Capittel.

LIssebona is een Stadt in Portugael / gheleghen inden 39. graet op de Noort-zijde der Linie Æquinoctiael, alsmen van Lissebon wil af varen op de Provintie van Rio de Genero, gheleghen in't Landtschap van Brasilien / datmen ooch America noe mt / soo vaertmen eerstmael op Eylanden die heeten Canarie / ende behooren den Coninck van Spaengien toe/ende het zijn die sesse die hier ghenaemt worden/ d'Eerste Grancanaria. Het 2. Lanferetta. Het 3. port Ventura. Het 4. el Ferro. Het 5. la Pfalma. Het 6. Tinereffe. Van daer vaertmen nae Eylanden die heeten Las Insulas de cape Verde, dat is soo veel gheseydt als die Eylanden des groenen Houts / twelck groen Houdt in't swert Mooren-landt ooch wel Gene ghenaemt wordt / die voorgemelde Eylanden leggen onder den Tropico Cancri, ende behooren den Coninc van Portugael toe. Van die Eylanden seyltmen Suyt-West na dat Lantschap van Brasilien toe/ende is een groote wijde Zee/men seylt drie Maenden oft langher eer datmen in dat Lantschap comt / Eerst seyltmen opten Tropicum Cancri dat hy achter blijft. Daer nae door die Linien Æquinoctiael, alsmen die Noordt-waerts achter seylt soo en sietmen de Noort-Sterre niet meer/welcke men ooch noemt Polum articum. Daer na comt men inder hoochte des Tropici Capricorni, ende men vaerdt onder de Sonne / en alsmen over die hoochte des Tropici Capricorni is nae die middaechs sijde/ soo vaert men vander Sonnen af nae den Noorden toe. Daer is altoos groote hitte tusschen beyde die Tropici, ende dat voorghenoemde Lant Brasilien leyt eensdeels inden Tropicis.

Hoe dat Lant America oft Brasilien gelegen is, so ick eensdeels ghesien hebbe.

Dat II. Capittel.

AMerica is een groot Landt/ende heeft veel ghestachten van Wilde lieden/ die selve hebben veel verandringhe van spraecken/ ende daer zijn veel seltsame Dieren/ Het is lustich om aen te sien / Die Boomen zijn altijdt groen/maer het en heeft gheen Bosch oft Hout dat den Boomen/Bosschen oft hout van desen lande gelijck is. De lieden gaen naeckt/want het en is in dat deel des Lants dat tusschen de Tropicis leyt in gheenen tijdt des jaers/ so cout als hier ontrent Michaelis oft Bamis/ Maer dat deel des Landts dat hem Suyt-waerts van Tropicus Capricorni streckt/ is wat couder ende daer woont een Natie van Wilden die Carios heeten/ die selve ghebruycken Huyden van wilde Dieren/ die welcke zy eerst fijn bereyden ende haer daer mede bedecken. Der selver Wilden Wijfs maecken dinghen van Cattoen oft Boom-wollen Garen ghelijck eenen Sack/ onder ende boven open dat trecken zy aen/ende heet op haer sprac Typpoy. Daer zijn in't Lant sommige vruchten der Aerden ende Boomen daer haer die menschen ende Dieren mede generen. Die lieden van dien Lande zijn root ende bruyn van Verwe/om der Sonnen wil diese also seer verbrant/ een geraseh volc ende wel gemaeckt van leden/listich tot alle boosheyt/ seer gheneyclt om haer Vyanden te vervolgen ende te eten/ etc. Haer Lantschap America heeft sommighe honderdt Mijlen Noorden ende Suyden inde lengde/ van welcke ick wel 500. Mijlen lanex dat Lantschap henen geseyt hebbe/ende in veel plaetsen des lants eensdeels ghewcest ben.

Van een gheberchte dewelcke daer in't lant leyt.

Dat III. Capittel.

HEt heeft een geberchte dwelck reyckt op drie Mijlen nae by der Zee/ maer op sommighe plaetsen vorder/ ende op sommige plaetsen naerder/ ende begint ontrent in der hoochden

Bay

Bay de todos os Sanctos, een plaetse also geheetē/daer die Portugaloysers gebout hebben eñ woonē/Eñ dat selve geberchte streect hem inder lengde aē de Zee 204. Mijlen/ eñ inde hoochte 29. graden op der Suyt-sijde der Linie Æquinoctiael. Desen Berch eyndet hē op sommige plaetsē/eñ is acht Mijlē breet. Achter den Berch ist plat lant/ eñ daer comē veel schoone rivieren die bergen uyt/eñ heeft veel wilts: eñ inde bergen onthouden haer een geslacht Wilder lieden die Wayganna heetē / die selve hebbē geen vaste Wooningen gelijck die andere die voor eñ achter die Bergen woonen. De selve Wayganna hebbē oorloge tegen alle die andere Natiē/eñ waer sy die krijgē/die eten sy/ desgelijcx also doen de andere haerlieden ooc/Sy trecken het wilt na int geberchte/eñ zijn cloec om wilt te schietē metten Hantboge/ eñ gebruyckē veel behendicheden met andere dingen/als sleppnetten/eñ vallen/ daer sy dat wilt mede vangen. Daer is ooc veel wilden honichs int geberchte/twelcke zy eten/Zy connē ooc gemeenlijc gelijc het gedierte bletē/eñ gelijc de Vogelen singen / op dat zijse te beter verschalcken connē/ Zy ontsteeckē haer Vyer van twee Houterkens/gelijc die ander Wildē ooc doen/ Eñ dat Vleesch dat zy gemeenlic etē bradē zy/Zy vertrecken met Wijf eñ Kinderē als zy haer ergēs achter legerē. Seer na by haerer Vyandē lant/vlechtē zy Thuynē/vast om haer Huttē henen/ op datmense niet haestelijcken en soude comen overlopē/eñ om der Tyger Dierē wil/stekē ooc scherpe Doornē rontom de Huttē Maria cide Iu genaemt/ gelijc soomen hier Minckijsers leyt/eñ dat doense uyt vreese van hare Vyanden. Den heelē nacht hebbē zy Vyer by haer/eñ als den dach aen comt/so doē zijt uyt/op datmē dē Rooc niet en wort siende/eñ haer nae speure. Zy latē lanc Hayr opt Hooft/en lange Nagelē aē de Vingeren wassē. Zy hebbē ooc ratelē Maraka genaemt/ gelijc die ander Wilde/dewelcke zy voor God houden/ hebbē ooc harē Dranc eñ Dansen. Ooc wilde Dierē Tanden/daer zy mede snijden/eñ Steenē Beytels daer zy mede houden/gelijc die ander Natien ooc gehadt hebbē/ eer zy mette Schepen gecoopmanschapt hebben. Zy treckē ooc dicwils uyt nae harē Vyandē. Als zy die vangē willen/leggen zy haer achter dorre Houteren/die by haerder Vyandē Hutten staen/eñ doen dat daerom/oft daer eenige uyt quamen van haren Vyanden om Hout te halē/ dat zijse dan vangen soudē. Zy gaen ooc veel tyrannelicker met harē Vyanden om dan haer Vyandē met haer doen/want zy snijden haer dicwils Armen eñ Beenē al levendich af van grootē nijt/maer die andere slaen haer Vyanden eest doot eer zijse snijden om te eten.

Hoe die Wilde Tuppin Imba diens ghevanghen ick was, haer Wooninge hebben. Dat IV. Capittel.

Sy hebben haer Wooninge voor den voorgenoemdē grooten geberchte vast aen der Zee/oock achter dat geberchte streect haerlieder Wooninge wel lx. Mijlen/eñ daer comt een vlietende Water uytte Bergen inder Zee vlieten/dat selve bewoonen zy op een sijde /eñ heet die Paraibe, lancx den Zee-Stroom henē hebbē zy ontrent 28. Mijlē lants dat zy bewoonen. Zy zijn alomme met Vyanden bedrongen. Op die Noort-sijde palen zy haer met een geslacht Wilden die Weittaka heetē / eñ zijn haer Vyandē. Op die Suyt-sijde zijn haer Vyanden die de Tuppin Ikins ghenaemt worden. Te landewaerts in zijn haer Vyandē Karaya ghe naemt/ Maer van die Waiganna die int geberchte vast by haer zijn/eñ nochreen ander geslachte die Makaya heeten/eñ tusschē haer woonen/ van dese hebbē zy seer groot verbolch. Die voorgenoemde gheslachten hebben Crijch door malcanderen henen / eñ als d'een den anderen vangt/die eten zy. Zy setten haer Wooninghe geerne daer zy t' Water en Hout oft Bosch niet verre en hebben/ om Wilt ende Visschen te crijghen / ende als zijt op een plaetse hen woont hebben/veranderen zy haer Wooninghe op een ander plaetse / Eñ als zy haer willen

haer Huttē makē/ versamt eē Oberste onder haer eē partije van xl. Mans eñ Vrouwen alle die hy gecrijgē cā / eñ dat zijn gemeynlic Vriendē eñ Magē onder malcāderē/ Die selve rechtē met malcanderē eē Hutte op/die welcke is ontrent 14. Voet breet eñ wel 15. Voet lanck/daer nae dat haerder veel zijn/ ontrent twee Vademen hooge/ boven ront gelijc eenē Kelder gewelffsel/dat selve deckē zy dicht met Palmen-Rieten datter niet in en regent/die Hutte is binnē al opē/daer en heeft niemant geē gemaeck op sijn selven toe gemaect/een yegelicke partije Wijf eñ Man heeft sijn ruymte inder Hutten op een sijde van 12. Voeten/op die andere sijde desgelijcx ander partije / alsoo zijn haer Hutten vol / eñ een yegelijcke partije heeft zijn eygen Vyer. Die Oberste heeft sijn Logement int midden vander Hutten/eñ zy hebben oock alle ghemeynlijck drie Poortkens oft Deuren / te weten / op elck eynde een ende int midden eene/zy zijn oock soo leeghe dat zy lieden moeten bucken als zy uyt ende in gaen / haer Dorpen hebben luttel over de seven Hutten / ende laten een plaetse tusschen die Hutten daer zy haer gevangenen doot slaen/Oock zijn zy geneycht tot sterckten rontom haer Hutten te maecken/die welcke gemaect wordē in sulcker manier gelijc hier navolcht.

Hoe dat sy haer Hutten ende Staketten maecken.

Dat V. Capittel.

Sy maken een Staketsel om die hutten henen van Palmenhout of van boomen / die clieven sy van een / dat staket is wel anderhalf vadem hooch/ende makent soo dicht / dat gheen pijl daer tusschen door komen en kan. Sy hebben cleyne schietgaetgens daer sy door uytschieten. Ende om dat staketsel henen maken sy noch een ander staket van groote staken/ maer wel alsoo datter gheen mensche en can door ghecruypen / ende hebben sommighe die maniere dat zy die Hoofden vanden ghenen die zy gheten hebben op die staecketsels steecken voor aen den inganck vander Hutten.

Hoe zy vyer maecken.

Dat VI. Capittel.

Sy hebben eenen soorte van Hout dat heeten zy Vrakuelba, ende dat drooghen zy ende nemen dan twee Stocxkens eenen Vingher dick / ende wrijven den eenen op den anderen/ ende dan geeft dat stof ende roock van hem/ende die hitte vant wrijven steeckt den stof aen/ende daer mede maecken zy Vyer/alsoo zy willen.

Waer in datse slapen.

Dat VII. Capittel.

Sy slapen in die dinghen die zy heeten Iuni op haer spraecke / ende zijn van Catoen-Garen ghemaeckt / ende die binden zy aen twee Palen boven der Aerden/ ende hebben des nachts altijt Vyer by haer / Zy en gaen des nachts niet geerne uyt hare Hutten haer ghevoech doen sonder Vyer / soo seer vreesen zy voor den Duyvel/den welcken zy Ingange noemen/ende sien hem oock dickwils.

Hoe

Hoe gheschickt dat zy lieden zijn om wilde Dieren ende Visschen te schieten met Pijlen.

Dat VIII. Capittel

ALs zy int Bosch gaen oft by het Water / soo hebben sy altoos hare Boghe ende Pijlen by haer. Ende als sy int Bosch gaen/ hebben sy altijdt haer ghesicht om hooghe nae die Boomen in/achter ende voor. Ende als sy wat vernemen van groote Vogelen Meer-Catten oft anderssins eenighe dieren die haer op die Boomen houden/gaen toe/ende legghen om te schieten/volgende haer so langhe nae tot dat zy wat vangen. Selden gebeurt als een uyt gaet nae dat Weyt-werck/ dat hy ledich 'thuys comt/ desghelijcx volghen sy de Visschen nae vast by den Oever vander Zee/zy hebben oock seer scherp gesicht/ want als hem ergens eenen Visch verheft daer schieten zy nae/ luttel scheuten faelgeren zy/ ende als sy een ghetreft hebben springhen zy in't Water/ende swemmen hem na. Sommige groote Visschen als zy den pijl gevoelen gheven haer selven te gronde / ende die selve duyckelen zy nae wel tot ses Vademen diep/ende brengen die mede. Zy hebben Hengelen ende Netten/ende dat Garen daer zy die af maken oft aen een vlechten trecken zy van lange scherpe Bladeren/welcke zy Tockaun heeten/ ende als sy mettet Garen oft Netten Visschen vanghen willen/ so vergaderen haerder sommige by malcanderen/ een yegelijck heeft sijn beteeckende plaetse ende eenen hoeck waters daert niet diep en is. Dan gaen sommighe ende slae int water cruysswijs door een/dan so loopt de Visch na de diepte/ende comt haer also in haer Garen/die dan het meeste vangt die deylt den anderen mede. Daer comen oock dicwils toe die verre vander Zee woonen/ende vangen veel Visschen 'tsamen/bradense heel dorre/stootense ende maken meel daer af/dwelck sy wel drooghen ende malen/also dat langen tijt dueren can/ende dat voeren sy mede 'thuys/ende eten Wortelen-meel daer toe/ maer souden zy die Visschen ghebraden mede 'thuys voeren/ zy en souden niet langhe dueren/want zyse niet en souten. Oock packt dat meel beter by een/ende daer gaets meer op eenen hoop dan vande ghebraden Visschen.

Wat fatsoen oft ghestaltenisse die Lieden hebben.

Dat IX. Capittel.

HEt is een fijn wel ghefatsoeneert volck beyde Man ende Wijf/gelijc als die lieden hier te lande zijn/ alleenlick datse bruyn sijn vander Sonnen/ maer sy gaen al naeckt jonck ende out / ende en hebben ooc niet met allen voor hun Schamelheyt. Zy verstellen haer selven met Schilderen ende Verwen / zy en hebben geenen Baert/ want sy plucken dien uyt metter Wortelen also dicwils als hy wast/ maken oock gaten inde Mont ende in haer Ooren / daer hanghen zy Steenen in / ende dat is haer tieraet / ende behanghen haer met Pluymagien.

Waer mede zy houden oft snijden, ende sonderlinghe op die eynden, daer

die Christenen haer noch geen ware en brenghen, als Bijlen, Messen, Scheren ende Accxen.

Dat X. Capittel.

SY hebben voormaels eer der Schepen int lant quamen (ende noch op veel plaetsen des lants daer ghéen Schepen en comen) eenderhande swerte Steenen / blaeuachtich / ende maeckent gelijck eenen beytel / ende op die breetste syde wetten zijt ront / ende maeckent scherp / het is wel een spanne lanc / twee vingeren dick / een hant breet / sommige grooter / sommighe cleynder / dan nemen sy een dun stocxken ende buyghen dat daer boven om den Beytel / ende bindent met basten te samen / die selve Figuere hebben nu ooc de yser e beytels / die haer de Christenen geven / op sommige plaetsen / maer sy maecken die stelen op een ander manier / want zy steecken daer een gat door daer steecken zy dan den Beytel door / ende dat is haer Bijle daer zy mede houwen.

Zy nemen wilde Verckens Tanden ende wettense int midden datse scherp worden / ende bindense dan tusschen twee houterkens / daer mede schaven zy dan haer pijlen ende Bogen / datse so ront worden offe gedraept werden / ende gebruycken oock eenen Tant van een Dier Pacca ghenoemt / ende dien wetten sy voor scherp / ende als zy ghebreecken aen't lijf hebben van bloedts weghen / soo schrabben zy op die stede daert haer seer doet / dat bloedet dan / ende dat is met haer so veel als Ader laten.

Hoe dat haer Broot is, hoe sy haer vruchten heeten, ende hoe dat zy die planten, ende maecken datmense ghenieten can.

Dat XI. Capittel.

DIe plaetsen daer zy planten willen houwen zy die Boomē af / of die Wortel / ende latense een Maent oft drie droge worden / daer nae steken zy dat Vyer daer in ende verbrandense / dan planten zy haer Wortelen tusschen die stocken oft stroncken / van welcke zy haer behulp hebben / heeten die Mandioka, het is een Boomken een Vadem hooge / ende gheeft drie Wortelen van hem / ende als zy die Wortelen ghenieten willen / trecken zy dat Boomken uyt ende breecken die Wortelen af / ende breecken die tacken vanden Boomen / ende stellense weder in die Aerde / dat crijcht dan wortelen / ende in 6. maenden wordet so groot datmen sijnder ghenieten can / zy nutten dese Wortelen op driederley maniere / ten eerstē wrijven sy die op eenen steen heel in cleyne morselen / dan perssen sy daer Sap uyt met een Sifte / ende backen dan van het meel dunne Coecken. Dat dinc daer zy haer meel in droogen ende backen is van Leem oft Cley gebacken / ende veel makent op een maniere van een groote schotel. Ooc nemen zy die Wortelen versch / eñ leggense int water / eñ latense daer in verrotten / eñ nemense dan weder uyt ende leggense onder den Vyere inden Rooc / ende latense drogen / die droge Wortelen heeten zy dan Keyncima, ende dueren lange. Eñ als zijse dan nutten of besighen willen / stooten sijse in eenen Mortier van hout gemaect / so wordet so wit als wit

als wit Meel / daer maken zy koecken af die zy heeten Byyvu. Oock nemen zy wel verrotte Mandioka, eer sy hem drogen/ eñ mengelen die met drogen eñ met groenen. Daer droghen zy dat meel uyt/ ende dat duert wel een jaer / blijft eben goet om te eten/ zy noemen dat Vrythan. Oock maken sy van visch ende vleesch meel/ eñ doen dat vleesch oft visch braden / over tvyer inde roock / latent heel dorre worden/ ende treckent van een / drooghent noch eens in schotelen oft vaten die sy daer toe metten vyere ghebrant ende ghemaect hebben/ heeten ynepaun, Daer na stooten zijt cleyn in eenen houten mortier / siftent door een seve / maken meel daer af/ende dat duert langhen tijt/ want zy en hebben gheen ghewoonte visch ende vleesch te souten/ sulcken Meel eten zy dan totten Wortel-meel/ende het smaeckt tamelick wel.

Hoe dat sy haer Spijse ghereet maken. Dat XII. Capittel.

DAer zijn veel geslachten des volcx die geen sout en eten. De gene daer ick onder ghevanghen was sommighe van die eten Sout / dwelc zy vanden Fransoysen gesien hebben die met haer handelen/ maer sy berechten myn hoe datter een Natie van volck daer aent lant ligghen]die Raraya heeten te lantwaerts in / die daer sout maken van Palm-boomen/ende dat zy dat eten / maer dies veel ghebruycken 'teten en leefden niet langhe/ende zy makent op die maniere/ want ick sacht eñ hielp daer toe/sy houwen eenen dicken Palmboom af / clieven hem in cleyne splinteren/ maken daer na een ghestalte van droogen hout/legghen die splinteren daer op ende verbrandense metten drooghen houte tot asschen/ vande asch maken zy loog / ende die sieden zy/dat schept hem dan gelijck Sout. Ick meynde het waer salpeter geweest/ ende proefde dat daerom int vyer/maer het was geen / het smaect oock gelijck sout/ is grau van verwen / maer het meeste deel van dat volck en eten gheen Sout. Als zy yet sieden / het zy Visch oft Vleesch/ soo doen zy gemeynlic groene peper daer in/ alst dan redelick ghenoech ghesoden is/so nemen zijt upttet sop/ende maken daer eenen dunnen bry af/die heten zy Tingau, drincken dien uyt Couworden / de welcke zy voor vaten hebben/ oock als zy eenderley Spijse maecken willen / het zy Vleesch oft Visch dat eenen tijt lanck duere / dat legghen zy vier spannen hooghe over tvyer op cleyne houterkens/ maecken dan een redelick vyer daer onder/ eñ latent soo braden ende beroocken tot dattet heel drooch wort / Ende als sijt daer nae eten willen/ soo sieden zijt weder op ende etent/ende sulcken Vleesch heet en zy Mochaein.

Wat regiment ende ordinantie zy hebben metter Overheyt ende Rechten. Dat XIII. Capittel.

SY en hebben sonderlinghe gheen regiment/ oft recht / elcke Hutte heeft eenen Overste/die is haer Coninck/ want alle haer Oversten zijn van eenen gheslachte/ een gebieden/eñ een regiment/ men mach daer af maken datmen wil / het mach hem den een wat meer gebruyct hebben in oorloghe oft Crijchs handel/dat hy in dier wijse meer gebots heeft dan een ander / als zy ten Crijch treken / ghelijck als de ghewoldige Konian bebe, anders en heb ick gheen sonderlick recht onder haer vernomen / dan dat die jonckste de outste ghehoorsaem sijn te doen dat hare zeden mede brengt. Als yemant den anderen verslaet oft schiet sijn Vrienden / bereyt dien wederom te dooden / hoe wel dat selden ghebeurt. Oock zijn zy den Oversten haerder hutten ghehoorsaem / wat die yemanden heet / dat doet hy sonder eenich bedwanck oft vreese/dan alleen uyt goeden wille.

Hoe zy die potten ende het Eerdewerck backen die zy ghebruycken.

Dat XIV Capittel.

DIe wijfs maken de vaten die zy besighen alsoo: Sy nemen Cley aerde oft leem/ende maken die ghelijck deech/ daer af maken zy vatē/ potten/Schotelen/pannen/oft dat zy willen/ende latent eenen tijt lanck droghen/ ende wetent fijn te schilderen / ende als syt dan backen willen soo stelpen syt op Steenen/ setten dan daer veel Boomschillen rontomme die drooghe zijn/ ende steecken het Vyer daer in / ende daer mede worden zy gebacken dattet gloept gelijc een heet yser.

Hoe sy haren Dranck maken daer zy haer droncken in drincken, ende hoe zy haer houden mettet drincken.

Dat XV. Capittel.

DAt Vrouwen volck maeckt den dranck/ sy nemen de wortel Mandioka,eñ sieden groote Potten vol. Alst ghesoden is nemen syt uptten pot oft teple ende gietent in eenen anderen pot/ latent een luttel cout worden / ende dan setten haer die jonghe Maechden daer by eñ knauwent metten monde/eñ dat gheknaude doen sy in eenen bysonderen pot oft teple. Als die ghesoden Wortelen al ghekaaut zijn / soo doen zy dat geknaeude wederom in den pot / eñ gieten dien dan wederom vol waters / menghelende dat metten geknauden Wortelen ende dan laten syt wederom werm wordē. Dan hebben sy sonderlinge vaten de weelcke sy half indr aerden begraven / ende ghebruyckense daer toe ghelijcmen hier de vaten tot Wijn oft Bier ghebruyckt / daer gieten syt dan in ende makent wel toe/ dat hert oft dijt dan in hem selven ende wort sterck/ ende latent also 2. dagen staen/ende daer na drincken syt / eñ worden daer droncken af/het is dic/ende voet oock seer wel/ elck hutte maeckt sijnen dranck bysonder. Eñ als hem een Dorp wil vrolic maken dwelck ghemeynlic alle Maent eens ghebeurt/ soo gaen zy eerst alle met malcanderen in een hutte en drincken daer eerst upt / dat gaet alsoo opde rije om tot dat sy den dranck in allen hutten upt ghedroncken hebben sy setten haer rontom die vaten henen. Sommighe op de branden / sommighe op der aerden. Die Wijfs reycken den dranck vervolghende / sommighe staen singen ende dansen om die vaten heenen / ende opter plaetsen daer zy drincken/ maken zy oock haer water / dat drincken duert den heelen nacht / ende danssen oock wel tusschen die branden heenen / roepen ende blasen met Basuynen / maecken een vreesselick gherucht als zy droncken worden. Oock sietmen luttel of selden dat zy twistich worden. Sy zijn oock malcanderen seer gunstich / ende wat die een meer heeft van etende Spijse dan de andere/dat deylt hy hem mede.

Wat des Mans cieraet is, ende hoe zy haer schilderen, ende wat haerlieder namen zyn. Dat XVI. Capittel.

SY maken een cruyne op haer hooft / eñ laten daer rontom een crans ken wassen van hayr ghelijck eenen Monnick / Ick heb haer dickwils ghevraecht van waer dat zy dat monster van hayre hadden: Soo seyden zy / haer voor-Vaders haddent aen eenen man ghesien die hadde Meyro Humane geheten / ende hadde veel wonderlicke dingen onder haer gedaen / men wil segghen dat een Propheet oft Apostel gheweest is. Voorts vraeghde ick haer waer zy die hayren af hadden konnen snyden eer haer die schapen scheeren ghebracht waren. Sy seyden zy hadden eenen Steenen beytel genomen / ende hadden een ander dinc daer onder gehoudē / eñ daer op de hayren af geslagen / maer die middelste cruyne hadden zy met een schelfer van eenen herden steen ghemaeckt / dwelck zy dickwils gebruycken inde stede van eenen Scheren.

Voor hebben zy een dinc van roode Vederen ghemaeckt eñ dat heet Kannirare, dat binden zy om dat hooft / sy hebben inde onderste Lippen des monts een groot gat / dat maken zy van joncx af als zy noch jonck zijn / sy steken metten scherpen punct van eenen Hertshoren daer door / daer in steken zy dan een steentken oft houtken / ende smeerent dan met haer salve. Dat gaetken blijft dan open. Als sy nu soo groot worden dat sy wey-achtich zijn / soo maken sijt dan weder wat grooter / eñ dan steeckt hy daer eenen grooten groenen steen in / dit is aldus gemaect het smal eynde boven / dat comt binnen inde lippen te hanghen / eñ dat dicke hangt buyten uyt / ende die lippen des monts hangt haer altijt om leeghe vanden gewichte des steens. Oock hebben zy op beyde syden des monts inde kaken noch eenen Reynen steen / sommige hebbender van Cristalstenen die sijn smal eñ lanck / Eñ noch hebben zy een cieraet dat zy uyt groote Zeeslacken huysen maken / ende die heeten zy Matte pue eñ dat is ghemaeckt als een halve mane / dat hanghen zy aen den hals / het is sneewit / eñ wort Bogesse ghenaemt. Oock maken zy witte cordelien van witte Zeestenen ende kost veel arbeyts te maken / dat hanghen sy aen den hals. Oock binden zy Pluymbosschen aen die armen / schilderen haer swert oock met rode ende witte Vederen / soo bont door malcanderen / de vederen placken zy opt lijf met materie die uyt de boomen comt / dat strijcken zy op de plaetsen daer sy Pluymen hebben willen / ende daer op leggen zy dan de pluymen / ende dat blijft dan daer aencleven.

Ende sy schilderen hen oock den eenen arm swert den anderen root / die beenen ende dat lijf desgelijck / sy hebben oock een cieraet van struys vederen ghemaeckt / dat is een groot ront dinck van vederen / dat binden zy opt gat als zy inden crijg varen tegen haer Vyanden oft sy sus eenighe feest houden dat heet Enduap, hare namen noemen zy na die wilde dieren / zy gheven haer selven veel namen maer altijt met een onderschept / als zy eerst ghebooren worden / soo wort haer eenen naem ghegheven / dien behouden zy niet langher dan tot dat zy weerachtich worden / ende die Vyanden dootslaen / soo veel als hyer dan gedoot heeft / soo menighen naem heeft hy.

Wat des Wijfs of der vrouwen cieraet is.

Dat XVII Capittel.

DIe Wijfs schilderen haer int aensicht ende over dat gantsche Lijf oock opte voorgeseyde maniere / alsoo haer de mans schilderen / maer zy laten dat Hayr lanc wassen / alsoo oock ander wijfs / zy en hebben sonderlinck geen cieraet dan inde oren hebben sy gaten daer hanghen zy dinghen in / ende zijn ontrent een span lanck / ront ontrent eenen duym dick / heeten op haer sprake nambibeya, maeckent van Zeeslecken / Matte pu genaemt / haer naemen zijn na vogelen / visschen / vruchten der bomen geheten / en hebben vander jonckheyt op maer eenen naem / maer soo menige

Slave die Mans doot ſlaen / ſo menigen naemen geven haer die wijfs oock. Als die een den anderen luyſt die luyſen eten zy / ick hebſe dickwils ghevraecht waerom dat zijt doen ſoo ſeydenſe het waer hare vyanden / etenſe vanden hoofde eñ willen hen aen haer wreken / daer en zijn gheen beſondere vroevrouwen / als een Wijf in barens noot is loopt daer toe wie datter na by is / Man en Wijf. Ick hebſe ſien gaen ontrent den vierden dach na datſe gebaert hadden. Sy droeghen haer kinderen opten rugge in kevien van Cattoen garen gemaect/doen haren arbeyt met huy/ die kinderen ſlapen en zijn wel te vreden hoe zy met haer bucken oft oprechten.

Hoe zy den Kinderen eenen eerſt naem gheven.
Dat XVIII. Capittel.

VAnden Wilden/ een die welcke niet vanghen hielp/ſijn huyſvrou had eenen jongen ſoon ghebaert/ſommighe daghen daer na nam hy ſijn naeſte gebueren vanden hutten/ bevraghende hem met haer wat hy den kinde woude voor eenen naem geven die dapper ende vreeſelick waer/ ſy hielden veel namen voor die hem niet en behaechden / hy noemde hem vander vier voor-Vaders/eenen naem / ſeyden die Kinderen die ſodanighen namen hadden dijden wel ende waren ſpoedich ſlaven te vanghen/ hy noemde die vier voor-Vaders/ die eerſte hiet Krimen, de ander Hermittan,die derde Koem, des vierden naem en heb ick niet onthouden .Ick dachte als hy van Koem ſeyde het moeſt Cham ſijn / maer Koem heet op haer ſpraeck den morghen / ſoo ſeyde ick hem dat hy hem den ſelven naem gave / want die ſelve moeſt ſeeckerlick ſijnder voor-Vaderen een gheweeſt ſijn / der namen een behielt dat kint/ſoo gheven zy haer namen ſonder Doopſel oft beſnijdinghe.

Hoe veel Wijfs een heeft,ende hoe hy hem met haer hout.
Dat XIX. Capittel.

DEn meeſten hoop en heeft maer een wijf elcx/ſommige oock meer/maer ſommighe van haer Coningen hebben 13.ofte 14. wijfs. Die Coninc die ick leſtmael gheſchoncken was/ van welcken my die Francoyſen cochten/Abbati Boſſange ghenaemt/ die had veel wijfs/ die ſijn eerſt gheweeſt was die was die Overſte onder hem / elcke vrouwe hadde haer Loghement inden hutten/eyghen vyer/ haer eyghen wortel ghewas / met welcke hy te doen hadde/inder ſelven loghement hy was die gaf hen te eten /dat ginck ſoo om/die kinderen die zy hebben trecken op Weydewerc als ſy groot zijn/ende wat ſy brengen geeft een yegelijc ſijnder Moeder/ die coocken dan ende deylen den anderen mede/ ende die wijfs verdraghen haer wel onder malcanderen. Sy hebben oock die maniere dat d'een d' ander een wijf ſchencke als hijſe moeyende is/ oock ſchenct den eenen den anderen een Dochter oft ſuſter.

Hoe zy haer verloven.
Dat XX. Capittel.

SY verloven haer dochters als ſy noch jonck zijn / ende als zy groot worden dat ſy tot Vrouwen ghebruycken crijghen oft comen / ſnijden zy haer dat hayr vanden hoofde/ ſchrappen haer een beſonderlijcke ſnede inden rugghe / binden haer ſommighe wilde dieren Tanden aen den hals/daer na alſt haer weer ghewaſſen is/ende de ſneden toegewaſſen zijn ſoo ſietmen even wel dat teecken vande ſnede/ want zy doen daer wat in daer mede dat ſ wert blijft alſt toe gheheelt is / dat houden zy voor eer/ als zy ſulcke ceremonien geeynt zijn / daer na leveren zijſe over dieſe hebben ſal/en

maecken

maecken geen sonderlinge ceremonien. Man ende wijf houden haer oock ghebuerlick/maecken haer dinghen heymelijck. Item ick heb oock ghesien dat een Overste van haer by tijden des morghens vroech door alle hutten ginck/ende crabde die kinderen met eenen scherpen visch-tant inde beenen / om haer daer mede sorchvuldich te maecken ende vreesende/ op dat als sy crijten ende onlijdtsaem waren / die onder haer daer met dreyghden/daer comt een/ende met paydeden datse swegen.

Wat haer Goden zijn.

Dat XXI. Capittel.

DAer en is gheen deylinge oft partheringhe onder haer lieden/ zy en weten oock van gheen gheldt te segghen/haer schatten zijn Pluymen van Voghelen/ vanden welcken dier veel heeft die is rijck / ende welcke sijnen Steen inde Lippen des Monts heeft die is oock vanden rijckſten een. Een yeghelijck partije Man ende Wijf heeft sijn eyghen Wortel-ghewasch daer zy af eten.

Wat haer meeste eere is.

Dat XXII. Capittel.

DAt is haer veel eer als een veel Vyanden ghevanghen ende doodt gheslaghen heeft/ want dat is die maniere onder haer lieden so menighen Vyandt hy doot slaet/soo menighen naem gheeft hy hem selven/ende dat zijn die voornaemste onder haer lieden/die welcke sulcke namen veel hebben.

Waer aen dat sy gheloven.

Dat XXIII. Capittel.

SY gheloouen aen een dinc dat wast als een ronde Couworde/ ende is so groot als eenen Pot van eenen Pot nats / het is binnen hol / steecken een cleyn stocxken daer door/ snijden een gaetken daer in gelijck eenen mont/ ende doen cleyn steenkens daer in dattet ratelt/ ratelen daer mede als sy singen ende dansen/ ende heetent Tammaraka, ende is geformeert oft ghemaeckt gelijck hier na volcht. Die selve hebben dat Mans volck elck een eygen/ zy zijn nu sommige onder haer die zy noemen Paygi, die worden onder haer geacht gelijckmen hier die Waer-seggers acht/ die selve trecken des jaers eens door dat landt in alle Hutten / ende gheven te verstaen hoe dat eenen geest by haer is gheweest/die welcke verre van daer uyt vreemde landen comen was hadde haer die macht ghegeven dat alle die ratelen Tammaraka die welcke wouden/ souden spreken ende macht crijgen daer zy om baden/ soude haer geworden ende gegeven wesen/ende so ghebeuren. Een yeghelijck wil dan dat in sijne Ratelen die ghewelt connen maken eene groote Feeste met drincken/singen/ ende waerseggen/houden veel seltsame ceremonien/daer bestellen die waer-segghers eenen dach inde houten/die welcke zy ledich maecken/daer en moeten geen Wijfs noch Kinderen in blijven/dan ghebieden die Waer-segghers dat een yeghelijck sijn Tammaraka, root verwe met Pluymen ende daer in come/soo wil hy haer dit ghewelt over leveren dat zy spreken sullen. Daer na comen zy inder Hutten so setten sy haer boven aen die waersegghers/ ende hebben haer Tammaraka by haer inder Eerde steecken/die andere die heure oock/een yegelijck geeft den waer-segger giften oft gheschenc/ die welcke zijn Slitspijlen Vederen vingen die zy aen die Ooren hangen/op dat een yegelicken sijne Tammaraka niet vergheten en worde/ als zy dan alle by malcanderen zijn soo neemt hy dan yghelijcx Tammaraka sonderlijcken/ ende berooocktse met Cruyt/'twelcke zy

Bittin noemen/daer na neemt hy die Ratel vaſt voor den mont eñ ratelter mede/ ſeyt totten Ratel: Nec koca nu ſpreeckt ende laet u hooren ſydy daer inne/ dan ſpreeckt hy met cleynder ſtemme ende raſch een woort datmen niet wel mercken en can oft die Ratel doet oft dat hijt doet/ende dat ander volck meynt dat die Ratel doet/maer die Waerſegger doet hy met allen ratelen die eenen na den anderen/ een yegelijck meynt dan dat ſijn Ratel groote macht by haer heeft/ dan ghebieden hun die waerſeggers dat zy te Crijch trecken vyanden vanghen/want die geeſten die inde Tammaraka zijn hebben luſt Slaven-vleeſch te eten / nae die raet trecken ſy nae den Crijch / wanneer nu die Waerſegger Paygi uyt allen Ratelen Goden ghemaeckt heeft/ ſo neemt dan een yegelijc ſijn Ratel wederom nae hem/ende heetſe lieve Soon/maect hem een eygen Hutken/daert in ſtaet/ ſet hem eten voort/ begeert van hem alle wat hem van noode is gelijc als wy den waerachtigen God doen/ die Hemel ende Aerde geſchapen heeft bidden, dat zijn nu haer Goden. Metten waerachtigen God die Hemel ende Aerde geſchapen heeft/en hebben zy geen becommeringhe/ houden voor een out heercomen dat Hemel ende Aerde ghewesſt zijn/en weten dus niet ſonderlic vanden begin der Werelt/ dan ſy ſeggen/datter eens groot water geweeſt heeft/dat alle haer voor-vaders verſopen/ende ſommighe ſijn in een Naecker daer uyt comen/ ſommige op Boomen/ het welc ick achte het moet die Deluvie geweeſt zijn/ als ick nu die eerſte reyſe onder haer quam/ende ſy my daer af ſeyde/meynde ick het was een duyvels voor-ſpel/ want ſy ſeyde my dickwils hoe dat die dinghers ſpreecken / als ick nu inden Hutten quam daer die waer-ſegghers in waren die welcke die dinghers ſoude ſpreeckende maken/moeſten ſy haer alle neer ſetten / maer als ick dat bedrogh ſach ginck ick ter Hutten uyt/ende dacht hoe armen verblinden volck is dat.

Hoe zy van haren Wijfs Waer-ſeggerſſen maecken, Dat XXIV. Capittel.

SY gaen eerſtmael in een Hutte/ende alle Wijfs der Hutten nemen die een voor die anderen nae/ ende becoockenſe/ daer moet dat wijf crijten en ſpringhen ende omloopen ſo lange datſe opter Aerden vallen gelijck oft zy doot waren/ daer nae ſeyt die Waer-ſegger/ſiet nu is ſy doot terſtont wil ickſe wederom levendich maken/als zy dan wederom tot haer ſelven comt/ſeyt nu ſpoedich toecomende dinghen te ſeggen / als ſy dan na den Crijch trecken / ſoo moeten haer die wijfs vanden Crijch waer-ſeggen/ mijns Heeren Vrou dien ick gheſchoncken was om te dooden begoſt eens te waer-ſegghen/ſeyde tot haer man/ haer was eenen gheeſt uyt vreemde landen comen/ die begeerde van haer te weten hoe corts ick ſoude gedoot worden/ ende vraechde nae dat hout daermen my mede doot-ſlaen ſoude/ waer dattet waer / hy ſeyde het en was niet verre/alle dingen ware ghereet/hy liet hem duncken ick waer geen Portugaloyſer maer ick was een Francoys / als dat Wijf haer voor-ſegginghe volbracht hadde/ vraechde ick haer waer om ſy my ſoo nae mijn leven ſtont terwijlen ick gheen vyandt en was / of ſy niet en vreeſde dat haer mijn Godt een plaghe toe ſchicken ſouden/ ſy ſeyde ick en ſoude my daer niet aen keeren/ want het waren geeſten die wouden beſcheet van my weten/ ſulcke ceremonie hebben zy veel.

Waer in dat zy opt Water varen. Dat XXV. Capittel.

DAer zijn eenderhande Boomen int Landt / die welcke heete ygaywora, dies Booms ſchalen loſſen zy gants of van boven aen tot benedenen toe/ maken beſonder

ſonder gheſtelt rontom den Boom henen/ om die ſchael gans ende heel af te crijgen/ daer na nemen zy die ſchale ende dragenſe upten gebercbte by der Zee/ heetenſe met vyer/leggenſe achter ende voor hooch op/ binden ſ werte houten in midden daer onder ende over/dat ſy niet wijder en worden/maecken Naeckers daer af/daer in haerder 30. varen connen te Chrijch/ die ſchale is een duym dick/wel 4. voet is die wijde/40. voeten lanck/ſommighe langer/ſommighe corter/ die ſelve roeyen ſy ſeer geringhe ende lichtveerdich deur/ varen daer mede ſoo verre als ſy willen/als die Zee ontſteldt is trecken zy die Naeckers opt Landt/ tot dat weder goet weer wort/ zy varen over twee mijlen niet inder Zee/maer lancx den lande varen ſy verre.

Waerom den eenen Vyant den anderen eet.

Dat XXVI.

Sy en doens van geenen hongher maer van grooten haet ende nijt/ ende als zy inden Crijch teghen malcanderen ſchermutſen roept die eenen den anderen aen uyt grooter haet. Deſe Limmeraye Schermturammetheywœ, die come alle ongheluck aen/ mijn eten coſt. De kanghe Iuea eypata kurine. Ick wil u noch deſen dach dat Hooft door ſlaen/ Sebe innamme peqicke reſcagu, mijn vrienden doodt aen u te wreecken ben ick hier / yan de ſoo, ſchemocken Sera Quora Offerime Kiere , &c. V vleeſch ſal heden deſen dach eer die Son onder gaet mijn ghebraet ſijn/ſulcx alle doen ſy uyt grooter vyantſchap.

Hoe ſy haer aenſlaghen maecken als ſy willen in haren vyanden Landt ten Krijch trecken.

Dat XXVII. Capittel.

ALs zy willen in haren vyanden Landt ter Oorloghen trecken ſoo vergaren hen haer Overſten/ houden raet hoe zijt maecken willen/ dat ontbieden zy dan in alle Hutten door en weer dat zy haer op ruſten/ ende zy noemen eenderhande fruyt der Boomen als die rijp worden/ ſoo willen zy uyt trecken want zy hebben gheen onderſcheyt der jaren ende daghen/oock beſtellen zy eenen tijt uyt te trecken alſer een geſlacht Viſſchen uyter Zee inde Riviere loopen die welcke zy Pratti heeten op haer ſpraeck/ ende den liggenden tijt alſmen die Viſſchen ſiet noemen zy Pirakaen,op ſulcken tijt ruſten zy haer met Naeckers ende Pijlen/ ende Hertwortel-meel dwelck zy heeten Vythan tot victalie/daer nae beraden zy haer metten waer-ſegghers Pogy oft zy victorie ſullen hebben/ die ſeggen dan wel jae / doch bevelen zy haer dat zy achtinghe op droomen hebben ſouden die haer vanden Vyanden droomen/als den meeſten deel droomt datſe ſien haerder vyanden vleeſch braden/dat bediet victorie/ maer als ſy ſien haer eyghen vleeſch braden dat en bediet niet goets/ ſoo dat zy dan thuys blijven/als haer die Droomen nu wel behaechden/ſoo ruſten zy haer op/ maecken in alle Hutten groote vrolickheydt met droncken drincken/ en danſen metten Afgoden Tammaraka, een yeghelick bid den ſynen/ dat hy hem hielp eenen Vyandt vanghen daer nae varen zy henen/ als zy dan vaſt by haerder vyanden lant comen/ ſoo bevelen haer Overſten den nacht te voren als zy des anderen daechs haerder vyanden lantſchap willen aen vallen/ dat ſy die droomen onthouden ſouden de welcke zy hier die nacht droomen/ ick was eenen tocht nae haer/ als wy nu vaſt by haerder vyanden landt waren des avonts te voren / ſoo haer meyninghe was den anderen nacht haerder vyanden Lant aen te vallen/ginck die Overſte door den legher henen/ ſeyde haer dien nacht hun Droomen wel t'onthouden / dieſe droomen ſouden / gheboodt

voort dat die jonghe gheſellen als den dach op brack Wilt ſchieten ſouden ende viſſchen vangen/dat gebeurt de alſo/die Overſte lieter gereet maecken/daer na ontboot hy die ander Overſten die quamen voor ſijne Hutten/ ſetten haer alle opter Aerden in eenen ronden Circkel/ liet haer eten geven/als ſy gegeeten hadde vertelden zy dromen / ſoo veel als haer wel behaechde/ daer nae danſten zy met haren Tammaraka, van vreuchden/haerder vyanden Hutten beſaghen zy inder nacht/ maer vallen aen inden morghen ſtont/als den dach op gaet/als ſy eenen vanghen die ſeer ghewont is dien dooden ſy terſtont ende voeren dat vleeſch gebraden mede thuys maer die noch gheſont ſijn voeren zy al levendich mede thuys/ daer nae in hare Hutten dooden zijſe. Zy vallen aen met een groot gheſchrey / treden ſtijf opter Aerden/blaſen in baſuynen van langhe Couworden ghemaeckt/ zy hebben allegader Snoeren om haer lijf ghebonden om die vyanden daer mede te binden/ ſchilderen ende vermalen haer met roode vederen/ op dat ſy voor die ander bekent ſouden weſen/ ſchieten oock ſeer geringhe vyerighe pijlen op haerder vyanden Hutten/om die daer mede aen te ſteecken/ ende als een gewont wort hebben ſy haer eygen Cruyden daer zy mede heelen.

Wat hare Krijchs-ruſtinghe is.

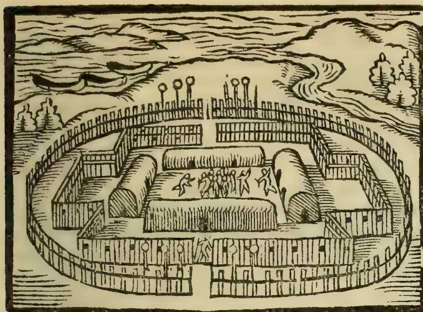
Dat XXVIII. Capittel.

SY hebben Flits-Bogen/ende die ſpitſen oft Hoorenen zijn gemaeckt van beenen ende herde weeren die ſy ſcherp wetten/eñ daer op binden/zy maeckenſe oock van Viſch-tanden die welcke men heet Tiberaun, worden inder Zee gevangen/oock nemen zy Cattoen oft Boom-wolle / mengheleſe met was / bindent boven aen die Pijlen / ſteecken dan dat vier daer in / dat zijn haer vyer-pijlen/ zy maecken oock Schilden van boom-ſchorſſen ende andere wilde Dieren huyden. Zy graven oock ſcherpe doornen gelijck als hier Minckijſers. Ick heb oock van haer ghehoort maer niet ghesien / dat als zijt doen willen dat ſy haer vyanden uyt de vaſticheden ende ſterckten wel connen verdrijven met peper/ in der manieren/ die welcke daer waſt. Zy woude groote vyeren maken als de wint waeyde/ende werpen dan vande Peper eenen hoop daer in / als den domp tot haer inde hutte ſloech moſten ſy haer ontwijcken/ ende ick geloofs wel/ want ick eens mette Portugaloyſers in een Provintie des Lants was Brannenbuycke genaemt/als voor verhaelt is/daer bleve wy met een ſchip op't droghe in een Revier ligghen/ want die vloet was ons ontgaen/doen wierpen ſy veel drooch ſtroos tuſſchen dat ſchip ende den Oever/meynden ons oock metten domp vanden Peper te verjagen/maer ſy en coſten dat Hout niet ontſteken.

Met wat cermonien zy haer Vyanden dooden ende eten, waer mede zyſe doot ſlaen,ende hoe zy met haer om gaen.

Dat XXIX. Capittel.

ALs zy haer vyanden eerſtmael 'thuys brenghen/ ſoo ſlaenſe die Wijfs ende die Jongers/daer nae ſchilderen zyſe ende behanghenſe met grauwe Vederen/ſcheren haer die Wijnbrauwen af boven d'Ooghen/dauſen om haer henen/binden hem wel dat hy niet en ontloopt/ geven hem een wijf die hem bewaert ende ooc met hem te doen heeft/ ende als die kint draghet dat voeden ſy op tot dattet groot wort/ daer nae alſt haer inden ſin comt/ſlaen zijt doot ende etent/ zy geven hem wel teeten /houden hem ſoo eenen tijt lanck/ maecken ghereetſchap/ maecken veel vaten van Eerdewerck daer ſy dranck in doen / backen ſonderlinghe Vaten / daer in doen zy die ghereetſchap / daer ſy hem mede ſchilderen en palleeren / maken een Vederen beſch

die zy aen dat Hooft doen/ ende binden/ daer mede sy hem doot-slaen/ maecke een lange Snoer Masurana genaemt/ daer binden zy hem in als hy sterven sal. Als sy alle ghereetschap by malcanderen hebben / soo ordineren sy eenen tijt wanneer hy sterven sal / noyen die Wilden van andere Dorpen / dat sy op den tijt derwaerts comen/ dan maecken sy alle vaten vol Dranck/ eñ eenē dach oft twee te voren eer die Wijfs den Dranc maecken/ voeren zy de ghevanghenen eens oft twee mael opte plaetse / dansen om hem henen. Als zy nu alle by den anderen zijn / die van buyten comen/ heet haer die Overste vander Hutten willecomen. Seyt also / comt helpt uwen vyant eter. Des daechs te voren eer zy beginnen te drincken / binden sy den ghevanghenen den Snoer Masurana om den hals/ die selven dach schilderen eñ palleeren zy dat hout Iwera Pemme ghenaemt daer mede zy hem doot slaen willen/ diens gestaltenisse is alsoo dese Figuere bewijst is langher dan een Vaem/ strijcken dinghen daer aen dat cleeft/ dan nemen zy eyerschalen die zijn grau / en zijn van eenen Vogel Mackukawa ghenaemt/ die stooten sy cleyn als stof/ eñ dat strijcken sy dan aent hout/ dan sit een Vrou en wrijft inden aen cleef den Eyerschalen stof/ die wy sien gheschildert/ ende staget vol wijfs om haer die singen. Als de Iwera Pemme dan is alsose sijn soude met haren quispelen en ander gereetschap/ hanghen sy die in een ledighe Hutte boven der aerden/ in eenen Thuynstaec/ eñ singen dan daerom alle den nacht/ desgelijcx schilderen eñ malen sy den ghevanghen sijn aensicht/ oock terwijlen dat wijf schildert/ terwijlen singhen die ander/ Eñ als sy beginnen te drincken soo nemen sy den gebangen by haer / die drinct met haer eñ gecken eñ alven met hem. Als dat drincken nu een eynde heeft/ des anderen daechs rusten zy / maecken den gevangen een Hutken op die plaets daer hy sterven sal / daer leyt hy dien nacht in wel bewaert / dan des morghens een goeden wijl voor den dach gaen zy dansen ende singen om dat Hout daer sy hem mede doot slaen willen tot dat den dach aen comt/ dan trecken zy den gevanghen uytet Hutken breecken dat Hutken af / maecken

ruymte/ dan binden sy hem die mussucana vanden hals af / ende bindense hem omt lijf/ treckense soo over beyden sijden stijf/ hy staet midden daer in ghebonden/ haerder veel houden dat Snoer van beyden sijden/ laten hem soo een luttel staen/ legghen cleyn steenkens by hem daer hy mede na die wijfs werpt/ die om hem loopen/ ende crijgen

crijgen t'eten / die ſelve zijn daer geordineert eñ gheſcildert / als hy ontwee gheſneden wort metten eerſten vier ſtucken rontom die Hutten te loopen / daer nae hebben die andere tijt-verdrijf / Als dat nu gheſchiet is / maecken zy een Oper ontrent twee ſchreden wijt vander Slaven / dat Oper moet hy ſien : daer naer komt een Vrou metten hout Iwera Pemme gheloopen / keert die veerbuſſelen om hooghe / tiert ende ghebeert van vreuchden / loopt voor den ghevanghen over op dat hyt ſien ſoude / Als dat geſchiet is ſoo neemt een Mans-perſoon dat hout / gaet daer mede voor den ghevanghen ſtaen / houtet voor hem op dat hy aenſiet / terwijle gaet die de welcke hem doot ſlaen wil / ſelve henen met noch 14. oft 15. maecken haer lyf grau met Aſſen / dan comt hy met ſijne medegheſellen opte plaetſe by den ghevanghen / dan levert die ander die voor den ghevanghen ſtaet dat hout over / ſoo comt dan die Coninck van der Hutten ende neemt dat Hout / ende ſteecket den genen die den ghevanghen doot ſlaen ſal eens tuſſchen die Beenen deur / dwelck nu een eer onder haer is / dan neemt die wederom dat Hout die doot-ſlaen ſal / ende ſeyt dan : Jae hier bin ick / Jck wil u dooden / want die uwe hebben mijnder Vrienden oock veel gedoodt / ende gheten / dan antwoort hy / als ick doot ben ſoo heb ick noch veel Vrienden / die ſullen my wel wreecken / Daer mede ſlaet hy achter opt hooft / dat hem de Herſſenen daer upt ſpringhen / terſtont nemen hem die Wijfs trecken hem opt Oper / ſchrabben hem die Huyt al af / maecken hem gantſch wit / ſtoppen hem dat achterſte met een houtken toe op dat hem niet en ontgae / als hem dan die Huyt af gheveecht is / ſoo neemt hem een Mans perſoon / ſnijt hem die Beenen over die knyen af / ende die Armen aen dat lijf / dan comen daer vier Wijfs ende nemen die vier ſtucken / ende loopen daer mede om die Hutten henen / maecken een groot gheſchrey ofte gerucht van vreuchden / daer nae ſnijden zy hem den Rugge metten achterſten vanden voor deelen af / dat ſelve deylen zy onder haer / maer dat Ingewant behouden die Wijfs / ſiedent / ende int ſop maecken zy een Brye / mingauw ghenaemt / dien drincken zyende die Kinders / dat Ingewant eten zy / eten ooc dat Vleeſch vanden hoofde / die Herſſenen binnen in dat hooft / die Tonghe / ende wat zy ſus daer aen ghenieten connen / dat eten die jonghers / als dat al gheſchiet is / ſoo gaet dan een yeghelijck wederom nae huys ende nemen haer deel met hen / die ghene die deſen gedoot heeft geeft hen ſelven noch eenē naē. Eñ die Coninck vander Hutten ſchrabt hem met eenen Tant van een wilt Dier boven aen den arm / alſt recht gheheelt is / ſoo ſietmen dat litteecken / dat is een eere daer voor u / dan moet hy den ſelven dach ſtille liggen in eenen Neſt / doē hen een cleyn Flitſboochſken met eenen Pijl / daer hy den tijt mede verdrijft / ſchiet daer mede in was / dat gheſchiet daerom dat hem den Arm niet onſeecker oft onghewis worden en ſoude van het verſchricken des dootſlaens. Dat al heb ick gheſien ende ben daer by gheweeſt / zy en connen met gheſetten ghetal niet vorder tellen dan tot vijf toe / als zy vorder tel le willen wijſen zijt metten vingheren ende teene der voeten / als

zy willen

zy willen van grooter ghetal spreecken / wijsen zy op vier of vijf personen soo veel vingeren ende Teenen als die hebben.

Berecht van sommighe Dieren inden Lande.

Dat X X X I. Capittel.

DAer zijn int Lant rechte Bocken ende Geyten ghelijck Verckenen / soo groot van tweederley gheslacht / die een is seer by ghelijck de Ree-Calveren hier int Landt / die ander cleyn ghelijck als jonghe Verckens heeten Teigasu dattu, ende en zijn niet seer goet te vanghen in de Val die de Wilden ghebruycken om Wilt te vangen. Daer zijn oock driederley Meyr-Catten die een heeten Key / ende zijn die hier te lande comen. Dan isser een soorte heeten Ackakey, springhen ghemeynlick met grooten hoopen op die Boomen/maecken een groot geruchte ende gheschrey int Hout oft Bosch. Ende daer is noch eenderhande gheslacht van Meyr-Catten die heeten Prickidie, zijn root/hebben Baerden gelijck Sugen ende Geyten / zy zijn soo groot ghelijck een middelbaer Hont. Oock heeftmen daer eenderley ghedierte / die heeten Dattu, dat is omtrent een span hooch / anderhalf span lanck / dat is ghewapent al rontom dat lijf/uytghenomen den buyck/daer hevet niet / de Wapen is ghelijck horen/sluyt op malcanderen met vouwen / gelijck een Harnas/eñ heeft eenen langhen scherpen mont / eenen langhen Steert / gaet gheerne opte Steenen Clippen om/ sijn Spijse zijn Muysen / het heeft vet Vleesch / ick heb dickwils daer af gheten.

Ser woy. Dat XXXII. Capittel.

DAer is eenderhande Wilt ghedierte dat heet Serwoy, dat is soo groot als een Catte/ en is wat grau van Hayr/ende sommighe oock swerte grau / heeft eenen Steert ghelijck een Catte / ende alst vaert heeftet een jonck oft sesse/ het heeft eenen slip inden Buyck/is wel een half spanne lanc/ende binnen inden sleypgen heeftet noch een vel/want den buyck en is hem niet open/ ende binnen inden slip heeftet condupten/ende daert henen gaet daer draghet die Jonghen inden slip/tusschen die twee vellen. Ick hebse dickwils helpen vangen/ende die Jongen upten slip gelanght. Daer zijn oock een gheslacht Tigherdieren int Lant / die welcke die lieden verworghen ende eten/ende groote schade doen. Daer is oock een gheslacht Leeuwen / diemen heet Leopaerden, dat is ghesept graeuwe gespickelde Leeuwen/ende ander wonderlicken Dieren veel etc. Daer is oock een Dier ghenaemt Catiaure, hout hem op lant ende int Water / die slym ende vuylicheyt dat opte canten vanden Gevers vanden souten Wateren blijft / daer leven zy af / ende onderhouden haer daer mede ende dat eten zy / als haer erghens voor vreest oft dat verveert is / soo vliet int Water opten gront / zy zijn grooter dan een Schaep / zy hebben een Hooft ghelijck een Haes / corten Steert / redelicke Beenen / loopen oock seer rasschelicken opt lant van het eene Water tot het ander / heeft swert grau hayr / heeft drie knobbelen aen elcken Voet / smaeckt ghelijck Vercken-vleesch. Oock sijn eenderhande Haechdissen int Water/ oock opt lant/die selve sijn goet om te eten.

Van een soorte van wormkens gelijck Vloyen, welcke de Wildẽ hetẽ Attum.

Dat X X X I I I. Capittel.

DAer zijn Wormkens gelijck de Vloeyen / even wel cleynder/ heeten Attum, op der Wilden sprake/groeyen inde Hutten vanden menschen vuylicheyt/ de selve cruppen eenẽ in die Voeten/ eñ het jeuct eenẽ maer inwendich als zy daer in cruppẽ/ die eten soo int vleesch datmen des niet en gevoelt / oft seer luttel ghewaer wort/ende datmen

dat menſe niet terſtont uyt en doet/maken een klobe ſoo groot als een Erwete. Ick heb geſien als ic eerſt metten Spaengiaerden aen tlant quam/dat zy ſommighe van onſen geſellen die voeten heel verdorven om datſe geen acht daer op en hadden.

Eenderley Vleermuyſen des Lants, hoe ſy de Lieden des lants des nachts inden ſlaep inde Teenen vande Voeten, ende in dat voorhooft bijten.

Dat XXXIV. Capittel.

DAer zijn Vleermuyſen van eender manieren / die grooter zijn dan die hier in Duytſchlant zijn/ die vlieghen des nachts inde Hutten om die Neſten daer die lieden in ſlaepen / ende als ſy ghewaer worden dat de Menſchen ſlapen ende haer laten ghewerden/vlieghen zy by die voeten / ende bijten eenen mont vol / oft ſy bijten int voorhooft / ende vliegen dan wederom wech. Doen ick onder die wilden was beten ſy my dicwils aen de Teenen der Voeten dat ick wacker wert / ick ſach die Teenen bloeyende/maer zy bijten die Wilden ghemeynlick int voorhooft.

Vanden Byen ende Hummelen des Lants.

Dat XXXV. Capittel.

DRiederhande gheſlacht Byen ſijn in dat Lant. Die eerſte zijn ſeer ghelijck die Byen die int ghemeen hier zijn / die ander zijn ſwert ende grootghelijck als die groote Vlieghen/die derde zijn kleyn als Mugghen/oft kleyne Vlieghen, dees Byen hebben haren Honich in holle Boomen / ende ick heb dicwils metten Wilde den Hoonich uyt gheheben van allen drien gheſlachten/dat wy gemeenlick beteren Honich by de cleynſte vonden dan by de andere / zy en ſteecken oock niet ſoo ſeer ghelijck die Byen hier te Lande/want ick dicwils gheſien heb dat die Wilden den Honich langhen/ ende dat die Byen op haer vloghen / ende datſe ghenoech af te ſtrijcken hadden van den naeckten Lijve/ oock heb ick ſelfs den Honich naect ghelangt/ maer ick moeſte doen eerſtmael van grooter weedom in dat Water loopen / ende de Byen daer in af waſſchen/anders en coſt ickſe niet quijt worden vanden Lijve.

Vande Voghelen des Lants.

Dat XXXVI. Capittel.

DAer zijn ooc veel ſeltſame vreemde Voghelen daer in dat lant/een geſlacht ghenaemt Vwara Piange, die hebben haer voyeringhe by der Zee / neſtelen op de Clippen die daer ligghen vaſt by den lande/ is by na ſoo groot ghelijck een Hoen/het heeft een langhen beck/ende beenen/ by na gelijck eenen Reyger/maer niet al uyt ſoo lanck/ende heeft de natuere/die eerſte vederen die de jongen uyt waſſen zijn wit grau daer na als ſy vluch worden / zijn ſy ſwert grau / daer mede vlieghen zy bycans een jaer/ dan veranderen haer die ſelve vederen/ ende den gantſchen Vogel wert ſoo root/als eenige roode verwe is/ſoo blijft hy dan/zijn groot geacht by de Wilden.

Berecht van ſommighe Boomen des Lants.

Dat XXXVII. Capittel.

DAer zijn Boomen die welcke die Wilden Iuni pappeeywa noemen / op die ſelve Boomen waſt een vrucht/eenen Appel niet ſeer ongelijck die vrucht die de wilden knauwen / eñ drucke dat ſap daer uyt in vaetkens/daer verwen eñ ſchilderen zy/als zijt eerſt opte Huyt ſtrijcken/ſoo iſt gelijck water / daer na over een wijle wort haer die Huyt ſoo ſwert ghelijck inckt/dat duert tot inden neghenſten dach/dan vergaet dat weder ende niet voor die tijt/hoe veel zy haer waſſchen int Water.

Hoe de Cattoen oft Boomwolle waſt, ende den Braſiliaenſchen Peper, ende ſommighe ander wortelen meer, die welcke die Wilden planten om t'eten.

Dat XXXVIII. Capittel,

DEn Cattoen oft Boom-wolle waſt op boomkens ontrent een vadem hooghe/ heeft veel ſcheuten of tacken/ als ſy bloeyen ſoo crijgen zy veel knoppen/ als dier rijp worden ſoo gaenſe open/ ende die wol ſtaet alſo inden knoppen om ronde kerenkens die zijn ſwert/ dwelck dat zaet is daermenſe af plant of zaeyet/ ende die tacken zijn heel vol vanden knoppen. Den peper van dien lande is tweederley fatſoen/ den eenen is gheel den anderen root/ maer waſt op een maniere/ als zy groen is ſoo is zy als haech-beſien die op doornẽ waſſẽ/ het is een cleyn boomken ontrent een half Vadem hooch / ende heeft cleyne bladerkens/ hangt vol vanden Peper/ is ſcherp inden mont/ plucken hem af als hy getijdich is/ drogende inde Sonne / eñ daer is noch een ander fatſoen cleynen Peper den voornoemdon niet ſeer ongelijck/ welcken zy oock alſo als den anderen drooghen. Daer zijn oock Wortelen die Iettiki heeten/ die zijn van goeden ſmaeck / als zy die planten ſnijden zy die in cleyne ſtucken/ ſteecken die ſtucken in d'Eerde / dat ontfangt hem/ ende breydet hem over die Aerden ghelijck Hopſineten/ ende wort vol van dien Wortelen. Saluyt reden.

Hans Staden wenſcht den Leſer Gods genade ende vrede.

GVnſtige Leſer/ deſe mijne ſchipvaert ende reyſe heb ick om oorſake int corte na beſchreven/ alleen den aenvanck te vertellen / hoe ick inden tyranniſchen menſchen gewelt gecomẽ ben/ om daer mede te bewijſen hoe geweldelicken ſonder eenige hope/ my die noothulper onſe Heer ende God verloſt heeft uyt haer ghewelt/ dat ooc een yeghelijck hoore dat die almachtighe Godt nu noch even ſo wel ſyne Chriſtenen geloovigen onder den Heydenſche goddeloooſen volck/ wonderlicken beſchuddet ende ghelept/ als hy vanden begin der wercit opt ghedaen heeft/ dat een yeghelijck met my Godt daer voor danckbaer zy/ ende hen inden noot op hem verlaten / want hy ſelve ſpreeckt: Roept my aen inden tijt der noot / ſo wil ic u beraden ende helpen/ ende ghy ſult my prijſen. Nu mochte die menige ſegghen/ jae ſou ick dat al drucken laten wat ic mijn leef daghen verſocht ende geſien heb/ ſo moſt ick een groot Boeck maecken/ dat is waer/ dien nae te volghen wiſt ick noch wel meer te ſchrijven/ maer ten heeft die reden niet/ noch geſtalteniſſe. Ick heb die meyninghe/ wat my daer toe beweecht heeft dit Boec te ſchrijven/ genoech herwaerts ende derwaerts is in veel plaetſen aen geteeckent/ hoe wel wy alle gader ſchuldich zijn Godt te loven ende dancken dat hy ons behoet heeft ende beſchermt vander eerſter uren aen vanons ghebooꝛte/ tot opten tegenwoordigen dach ende ure ons levens. Voort ſoo can ick wel bevroeyen/ dat het inhout van deſen Boecke/ den ſommighen ſal vreemt duncken / wie can daer tegen/ niet te min ſo en ben ick die eerſte niet/ ende en ſal die leſte ooc niet blijven dien ſulc ſchipvaerden/ lant/ ende volcken wel bekent zijn/ dien ſelve en is oock alle dingen met lachẽ niet ſoet geworden/ noch en ſullẽ geworden yemanden/ maer dat die diemen levende lijve ter doodt brenghen wilt / ſoude te moede zijn als die zijn die daer verre af ſtaen ende het ſpel aen ſien oft daer af hooren ſegghen/ dat weet een yghelijck wel te berechten/ als die oock al'tſamen ſouden inden tyranniſchen vyanden handen comen/ die in America varen oft ſeylen/ wie ſoude dan daer henen verlanghen. Maer dat weet ick waerachtich/ dat menich eerlijck man in Hiſpanien/ Portugael/ Vranckrijck/ oock ſommighe 't Antwerpen in Brabandt die in America ghewceſt zijn/ my

Des nae

des moeten ghetuychniſſe geven datter ſo mede is/ ghelijck ick ſchrijve. Maer dien
die ſulcke dinghen niet en weten noch verſocht hebben / beroep ick my op deſer ghe=
tuyghen ende Godt voor al aen. Die eerſte reyſe die ick dede in America/ was met
eenen Portugaloyſche ſchip/ die Hopman hiet Portyado, waren onſer drie Duyt=
ſchen op't ſchip / d'een was van Bremen ende hiet Brant, die ander hiet Hans van
Brachauſen, ende ick. Die ander reyſe dede ick van Civilien uyt Spaengien nae Rio
de Plata, een Provintie in America ghelegen ſoo ghenaemt. Die Overſte vanden
Schepe hiet Don Diego de Senabrie, daer en was gheen Duytſch op die reyſe mede/
maer nae langhe moeyten/ angſt ende vreeſe te water ende te Lande dwelck duerde
ontrent twee jaren / alle in een leſte reyſe als voor ghemeldt / ten leſten leden wy
ſchip-breuck by een Eylandt ghenaemt S. Vincent, leyt heel by den vaſten landen
van Braſilien / ende die Portugaloyſers bewoonen dat daer / op die ſelve plaetſe
vont ick eenen landſ-man Eobani Heſſi Saligher Sone een / die my daer ſeer wel
ontfinck/noch hadden Coop-Heeren van Antwerpen/die welcke men Scheets heet/
eenen Factoor die heet Pieter Roefel, die alle beyde moeten my ghetuyghenis=
ſe gheven / hoe ick daer ben aenghecomen / oock hoe ick ten leſten vanden Tyran=
nen ben ghevanghen geworden. Voort die Schippers die my vanden Wilden ghe=
coft hebben/waren uyt Normandien in Vranckrijck/die Hooft-man vanden ſchepe
was van Tavilla/ ghenaemdt Willen de Moner, die Stierman heet Francoiſe
de Schantz, Dolmut was Paſtor/ ghenaemt Perot, die eerlicke lieden Godt die loo=
net haer inder eeuwigher ſalicheyt/die hebben my gheholpen naeſt Gode/in Vranc=
rijck/zy hebben my helpen een Paſpoort vercrijghen/ zy hebben my ghecleet ende ga=
ven my teer-gelt/die my ghetuyghenisse ſijn waer ſy my ghecreghen hebben. Daer
ſcheepte ick van Diepen uyt Vranckrijck ende quam te Londen in Enghelant/daer
vernamen die Coop-gheſellen vander Nederlantſche Beurſe oft Stael-hof vanden
Schip-man daer ick mede derwaerts comen was/hoe dat met mijn ſaeck ghelegen
was/ noode my te gaſt/ vereerde my met eenen teer-penninck / daer nae ſeylde ick
in Duytſchlandt / 't Antwerpen quam ick in't huys van Aecken by eenen Coop-
Heer/Iaſper Schets ghenaemt / den ſelven gaet die voorghenoemde Factoor Peter
Roefel, in Sanct Vincent oock aen/als voorgheſeyt is/ die brocht ick die tijdinghe hoe
dat die Franchoyſen ſijn Factoors ſchipken in Rio de Ienero hadden aenghevallen/
maer waren wederom af gheſlaghen / die ſelve Coop-Heer ſchonck my twee Key=
ſers Ducaten/Godt wilt hem verghelden. Soo nu erghens een jonck gheſel ware/
die met deſen ſchrijven ende ghetuyghen niet te ghenoeghen en ware/ op dat hy niet
in twijfel en leve / ſoo neemt dan Godt te hulpe / ende vaet deſe reyſe aen / ick heb
hem hier kenniſſe ghenoech ghelaten/dien padt volghe hy nae/ die Godt helpt en is
die Werelt niet gheſloten. Den Almachtighen Godt/die in allen is/zy lof ende prijs
van eeuwicheyt tot eeuwicheyt/ Amen.

FINIS.

Dit Boeck geintituleert die beſchrijvinge des Lants America, is geviſiteert by eenen geleerden vander Keyſerlijcker Majeſteyt daer toe gecommitteert, ende is by de voorſz. Keyſerlicke Majeſteyt toeghelaten ende geconſenteert te moghen Printen ende vercoopen, ghegheven tot Bruſſel den 10. dach in Meerte, Anno M. D. LVII.

Onderteeckent P. de L.